

**Onderzoek naar missionaire activiteiten van de Protestantse
Kerken (PKN) in Den Haag**

Onder leiding van Prof. Dr. H.P. de Roest

Juli 2011

Nicolle Pronk Annika den Dikken Bettelies Westerbeek Arie Schouten

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
INLEIDING	4
METHODE	5
1 DE BERGKERK	6
1.1 ALGEMEEN	6
1.2 WINTERPROGRAMMA	6
2 BETHELKAPEL	7
2.1 ALGEMEEN	7
2.2 OPEN KERK.....	7
2.3 DE WESTHOEK.....	10
3 BETHLEHEMKERK.....	14
3.1 ALGEMEEN	14
3.2 BROOD VOOR DE BUURT	14
3.3 KOFFIE INLOPOCHTEND.....	17
4 BOSBESKAPEL.....	19
4.1 ALGEMEEN	19
4.2 OUDERENSOOS.....	19
4.3 MAALTIJDPROJECT 'SAMEN AAN TAFEL'	21
5 CHRISTUS TRIUMFATOR KERK	25
5.1 ALGEMEEN	25
5.2 MAALTIJDPROJECT	25
5.3 OPEN KERK PROJECT	26
5.4 PROJECT JONGE PROFESSIONELEN.....	26
6 DUINZICHTKERK EN VREDESKAPEL	29
6.1 ALGEMEEN	29
6.2 KINDERKERK.....	30
7 HOUTRUSTKERK	32
7.1 ALGEMEEN	32
7.2 WIJSGERIGE KRING.....	32
8 KLOOSTERKERK	35
8.1 ALGEMEEN	35
8.2 OPEN HUIS.....	35
8.3 OPEN TAFEL.....	36
8.4 CANTATE DIENSTEN	38
8.5 ABC-CURSUS.....	38
9 LAAKKAPEL.....	40
9.1 BUURTKOFFIE EN TENTOONSTELLINGEN	40
9.2 BUURTMAALTIJD.....	41
9.3 STRAATFEEST	42
9.4 ALLEEN CAFÉ.....	42
9.5 ALGEMENE OPMERKINGEN.....	42
10 LUKASKERK.....	43
10.1 ALGEMEEN	43
10.2 ACTIVITEITEN	43

11	MARANATHAKERK	47
11.1	ALGEMEEN	47
11.2	KOFFIEOCHTENDEN	47
11.3	CULTURELE AVONDEN	47
11.4	MAALTIJDPROJECT	48
12	MARCUSKERK	49
12.1	ALGEMEEN	49
12.2	KINDERWINKEL	49
12.3	MARCUSCONNECT	56
12.4	DIACONAAL-MISSIONAIR OUDERENWERK	60
13	PASTORALE DIENSTEN	66
13.1	ALGEMEEN	66
13.2	INTERVIEW	66
14	PAX CHRISTIKERK	70
14.1	ALGEMEEN	70
14.2	HEALING CENTRUM	70
14.3	OPEN KERK BIJEENKOMSTEN	72
15	SHALOMKERK (VOORHEEN SALVATORKERK)	74
15.1	ALGEMEEN	74
15.2	ACTIVITEITEN	74
16	THOMASKERK	75
16.1	ALGEMEEN	75
16.2	LUKAS PASSION VAN J.S. BACH EN KUNSTPROJECT	75
16.3	VERJAARDAGSMIDDAGEN	77
17	DE JULIANA-/VALKENBOSKERK	81
17.1	ALGEMEEN	81
17.2	ACTIVITEITEN	81
18	ANALYSE PLAATSBEPALING	83
18.1	INLEIDING	83
18.2	PLAATSBEPALING	83
18.3	KERKEN EN HUN ACTIVITEITEN	84
18.4	SAMENVATTING	85
19	VISIE EN MOTIEVEN	86
19.1	THEORETISCH KADER	86
19.3	ANALYSE VISIE EN MOTIEVEN	88
20	GEBRUIK EN INVLOED SOCIAL MEDIA	91
20.1	INLEIDEND	91
20.2	BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIK INTERNET EN <i>SOCIAL MEDIA</i>	91
20.3	ANALYSE VAN HET GEBRUIK VAN INTERNET EN <i>SOCIAL MEDIA</i>	93
21	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	96
22	LITERATUURLIJST	98
BIJLAGE	.....	99
	INTERVIEW VRAGEN	99
	KIJKVRAGEN	100

Inleiding

In het kader van het vak Dynamiek Missionaire Gemeente voor de masteropleiding tot Gemeentepredikant van de Protestantse Theologische Universiteit hebben vier studenten onderzoek gedaan naar de missionaire activiteiten binnen de Protestantse Gemeente te 's Gravenhage (PGG). Onder missionaire activiteiten verstaan we in dit onderzoek alle kerkelijke activiteiten die er (mede) op gericht zijn rand- en buitenkerkelijken te bereiken.

Deze omschrijving van missionaire activiteiten vraagt om enkele kanttekeningen. De terminologie die gebruikt is roept gemengde gevoelens op. In de interviews werden deze meermaals onder woorden gebracht. In de eerste plaats hebben sommige geïnterviewden moeite met het gebruik van de term 'missionair'. De term blijkt bij sommige voorgangers of vrijwilligers negatieve associaties met zending en 'zieltjes winnen' op te roepen. Anderen zijn zich bewust zijn dat de term 'missionair' tegenwoordig nieuwe invulling heeft gekregen en voornamelijk doelt op het 'naar buiten toe gerichte handelen', maar vrezen dat mensen in en buiten de gemeente nog wel de oude associaties zullen hebben. Verschillende geïnterviewden kiezen om die redenen voor andere termen, zoals bijvoorbeeld 'wijkgerichte activiteiten'. Tenslotte zijn er enkelen die menen dat missionair handelen een nieuw elan moet krijgen en gebruiken de term juist bewust voor hun activiteiten.

In de tweede plaats zijn vergelijkbare gemengde gevoelens te benoemen bij het gebruik van 'rand- en buitenkerkelijken'. Enerzijds impliceert de term een duaal denken tussen mensen binnen de kerk en mensen daarbuiten. De grenzen tussen binnen en buiten de kerk worden echter steeds meer vloeibaar. Mensen hechten zich steeds minder blijvend aan instituties, waaronder de kerk (Stoppels, 2007). In de huidige kerken is deze beweging te ervaren in de nieuwe manieren van verbondenheid die worden gecreëerd naast het reeds bestaande lidmaatschap. In de interviews komen we bijvoorbeeld de mogelijkheid tegen om 'vriend' te worden van een gemeenschap. Een andere mogelijkheid die we tegenkomen is het 'virtuele lidmaatschap'. Daarnaast lijkt een spreken in termen van 'binnen' en 'buiten' al snel een normatieve evaluatie te bevatten, waarbij het beter wordt geacht wanneer mensen zich binnen de kerk zouden begeven. In dit onderzoek begrijpen we de term 'rand- en buitenkerkelijken' echter slechts instrumenteel, namelijk om de doelgroep van de activiteit te beschrijven. We zijn geïnteresseerd in de activiteiten die erop gericht zijn mensen te bereiken die niet al geregeld aan kerkelijke activiteiten deelnemen.

Anderzijds gaat de terminologie 'rand- en buitenkerkelijken' uit van de kerk als het centrum en worden de beoogde mensen verstaan als zich bewegende op de rand van de kerk of daarbuiten. In de huidige maatschappij waarin de kerk geen centrale plaats inneemt, kunnen vraagtekens geplaatst worden bij een dergelijk denken waarin wordt uitgegaan van de kerk als centrum. In dit onderzoek houden we desalniettemin vast aan de terminologie 'rand- en buitenkerkelijken'. Omdat het onderzoek zich expliciet richt op kerkelijke activiteiten is het in dit geval niet problematisch om gebruik te maken van een begrip dat de kerk als centraal uitgangspunt neemt. In andere contexten kan het gebruik van de term rand- en buitenkerkelijken om bovengenoemde redenen echter minder voor de hand liggen.

Een andere kanttekening valt te plaatsen bij de omschrijving van missionaire activiteiten. Hoe valt er immers onderscheid te maken tussen kerkelijke activiteiten die wel en activiteiten die niet gericht zijn op rand- en buitenkerkelijken? Mensen van buiten de kerk zijn toch bij alle kerkelijke activiteiten welkom? We bemerkten bij enkele geïnterviewden schroom om de vraag te beantwoorden welke activiteiten binnen hun gemeente gericht zijn op rand- en buitenkerkelijken. Wanneer je iedereen als welkom beschouwt, kun je immers alle kerkelijke activiteiten beschouwen als gericht op mensen van buiten. Tegelijkertijd kun je zeggen dat geen enkele activiteit specifiek gericht is op mensen van buiten, maar op de gemeenschap waarin iedereen welkom is. In dit onderzoek zijn we echter met

name geïnteresseerd in activiteiten die er bewust op gericht zijn rand- en buitenkerkelijken te bereiken. In sommige gevallen zijn dat activiteiten voor de bestaande gemeente waar gepoogd wordt mensen van buiten erbij te betrekken. Soms zijn het activiteiten die er principieel op doelen mensen van buiten de kerk te bereiken.

Methode

Voor dit onderzoek hebben we 17 Protestantse gemeenten in Den Haag¹ benaderd met de vraag welke activiteiten gericht op rand- en buitenkerkelijken zij organiseren. Tijdens onze oriëntatie op kerkelijk Den Haag stuiten we op de Pastorale Diensten, een kerkelijk initiatief dat via een website pastorale diensten aanbiedt aan mensen die zich niet (meer) betrokken voelen bij een kerkelijke gemeenschap. Gezien het feit dat de doelstelling van Pastorale Diensten sterk overeenkomt met onze onderzoeksvraag, besloten we dit initiatief mee te nemen in ons onderzoek.

Per activiteit die gericht is op rand- en buitenkerkelijken benaderden we een contactpersoon die we zouden mogen interviewen. In sommige gevallen was dit de voorganger van de gemeente, in andere gevallen waren het kerkelijk werkers of vrijwilligers. We voerden met hen een (telefonisch) gesprek waarin we hen 14 vragen voorlegden over de activiteit (zie bijlage). Naast een beschrijving van de praktijk van de activiteit (o.a. deelnemers, plaats van de Bijbel, communicatie, leiding) richtten de interviews de aandacht op de visie op de activiteit zelf en op het gemeente-zijn. Ook werd besproken of er samengewerkt wordt met andere partijen en welke factoren bijdragen aan het succes van de activiteit en welke belemmerend werken. Vervolgens heeft iedere student twee activiteiten bezocht en daar een verslag van gemaakt.

De interview- en bezoekverslagen zijn vervolgens gebruikt als bronnen voor een analyse op basis van verschillende onderzoeksvragen:

- a) Wat zijn de motieven, visies en doelstellingen die schuilgaan achter de missionaire activiteiten?
- b) Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de gemeente?
- c) Worden internet en *social media* ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten?

Uit deze analyse volgen een aantal conclusies en aanbevelingen, die in de laatste paragraaf besproken zullen worden.

---

¹ De Pax Christikerk behoort niet tot de PGG, maar is wel een Protestantse gemeente in Den Haag. Om die reden en het feit dat deze kerk veel missionaire activiteiten heeft, is de Pax Christikerk benaderd voor het onderzoek.

1 De Bergkerk

www.bergkerk.com

Daal en Bergselaan 50a
2565 AE Den Haag

1.1 Algemeen

De website van de Bergkerk is erg verouderd en bevat geen recente informatie over activiteiten en kerkdiensten. De laatste kerkdienst die genoemd wordt is er een in 2010. Wel is er het een en ander te lezen over de geschiedenis van de gemeente en de mogelijkheden tot verhuur van de kerkzalen en het orgel. Bij het overzicht van contactgegevens en commissies staat geen missionaire (of een andere term) commissie genoemd. De gemeente heeft jeugdwerk samen met de andere kerken in Den Haag west en dit heeft wel een aardig up to date website.

Als predikanten staan aangegeven Ds. Axel Wicke en Ds. Olivier Elseman, Axel Wicke is door Annika benaderd i.v.m met de Bethel Kapel.

Omdat de predikant enige tijd op vakantie is heb ik met de voorzitter van de kerkenraad gesproken, mevrouw RS. Zij gaf aan dat er geen missionaire activiteiten waren in haar kerk. De kerk is sterk vergrijsd en de menskracht ontbreekt om nieuwe dingen op poten te zetten. De gemeente zou wel graag de groep 35-65 jarigen willen bereiken maar weet op dit moment niet goed hoe. In Mei was er een gemeenteeavond georganiseerd waarover deze zaken gepraat zou worden met als bedoeling inzicht te krijgen in waarom deze mensen niet meer in de kerk komen, maar de opkomst was erg laag waardoor de vragen nog steeds wat zijn blijven hangen. Op de vraag naar het waarom van missionair willen zijn, of het waarom van het willen bereiken van mensen buiten de kerk kwam het antwoord dat er nu weinig mensen zijn om de taken in de gemeente te dragen, het zou fijn zijn als er jonge mensen kwamen om dit over te nemen.

1.2 Winterprogramma

Wel is er elk jaar een winterprogramma met lezingen en muziek avonden, dit is voor iedereen toegankelijk en wordt gepromoot door middel van een inlegvel in het kerkblad. Dit programma komt tot stand samen met de parochie in de wijk. Op deze avonden komen ongeveer 15 tot 20 mensen die niet allemaal uit de wijkgemeente komen. Het idee is om avonden te organiseren die aansluiten bij wat mensen aanspreekt, bijvoorbeeld muziek en lezingen. De Bijbel speelt geen expliciete rol bij deze activiteiten of het moet die avond net over een Bijbels thema gaan.

2 Bethelkapel

2.1 Algemeen

Tweeënhalf jaar geleden is ds. Axel Wicke aangesteld bij de Bethelkapel met als expliciete opdracht de rand- en buitenkerkelijken te activeren. Het ledenbestand van de gemeente verjongt vanwege de grote fluctuatie in de buurt. Per twee maanden wisselt een zesde van de gemeenteleden. De jonge nieuwe leden bezoeken echter de kerkdiensten niet. Negentig procent van de bezoekers is boven de 70 jaar oud. Van deze groep is de gemeente ook afhankelijk wat betreft de donaties. Als zodanig was de gemeente te typeren als een stervende gemeente.

De predikant heeft een Duitse achtergrond, welke van belang is voor de invulling die hij geeft aan zijn ambtsuitoefening. In Duitsland fungeert de kerk nog grotendeels als een volkskerk, waardoor de kerk, maar ook de predikant, een vanzelfsprekende plaats inneemt in de breedte van de samenleving. In Nederland herkent de predikant een grotere onbekendheid met enerzijds de kerk en anderzijds de rol van een predikant. Deze onbekendheid gaat vaak gepaard met vooroordelen en een negatieve houding jegens de kerk. Gestoeld op zijn ervaringen in Duitsland beschouwt de predikant het predikantschap als een spilfunctie in de buurt. Hij ziet zichzelf als een 'professionele buurman', die niet alleen gericht is op de leden van de kerkelijke gemeente, maar die een rol vervult in de gehele buurt. Met het oog daarop is hij actief in bewonersverenigingen, buurthuizen, -clubs en inloophuizen.

De Bethelkapel heeft twee activiteiten die gericht zijn op rand- en buitenkerkelijken, de Open Kerk en de Westhoek. Contactpersoon voor beide activiteiten is ds. Axel Wicke.

2.2 Open Kerk

Introductie op de website:

Ruimte, Tijd, Stilte - voor U.

"Beth-El" betekent: 'Huis van God'.

Maar of u nou gelooft dat God hier woont of niet...

Of u nou lid bent van de gemeente, wijkbewoner of bezoeker...

Of u nieuwsgierig even binnenvalt, komt om te bidden, om een praatje bij een kop koffie te houden of een kaarsje aan te steken...

Of u even rust nodig hebt en een plek om op adem te komen of altijd al iets aan een dominee wilde vragen:

Van Harte Welkom!

Iedere maandag, 15-19 uur

Meditatief avondgebed met liederen uit Taizé om 19.00 uur

Bethelkapel, Thomas Schwenckestraat 30

Interview over Open Kerk met Axel Wicke

1. *Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?*

De visie op gemeente-zijn die achter deze activiteit schuilt is een sterke nadruk op drempelverlaging. Het draait om gastvrijheid en samen delen (zie ook vraag 3).

Tijdens de Open Kerk is iedereen welkom in de kerk. Op plakkaats is duidelijk aangegeven dat mensen welkom zijn ('gelovig of niet') en dat er geen verwachtingen zijn omtrent hun handelen. Daartoe zijn ook andere flyers die gebruikelijk in de kerk hangen (uitnodigingen, oproep tot vrijwilligers etc.) van de wanden verwijderd. Sommige mensen lopen elke week even binnen na hun werk, sommige spreken de predikant aan, anderen hebben een moment van stilte voor zichzelf.

Wanneer mensen vragen of ze vrijwilliger mogen zijn, terwijl ze niet-gelovig zijn, is dat geen probleem. Ook dat is een teken van gastvrijheid en samen delen.

De Open Kerk wordt iedere maandag afgesloten met een avondgebed met Taizéliederen, teksten en gebeden. Ook daar is iedereen welkom.

De Open Kerk roept vragen op over de visie van gemeente-zijn. Er is sprake van mentaliteitsverandering binnen de 'oorspronkelijke' gemeente. Deze mensen moesten er aan wennen dat hun gemeente bijvoorbeeld in aanraking kwam met buitenlanders en psychisch labiele personen. Als een nieuwe bezoeker in de eredienst kwam, kon het gebeuren dat hem/haar werd gezegd: 'Dat is mijn plek'. De predikant benoemt thema's als gastvrijheid en samen delen daarom veelvuldig in preken en op kerkavonden.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De Open Kerk heeft een spilfunctie in alle activiteiten van de gemeente. Het vindt doorlopend plaats (elke week, het gehele jaar). Bovendien komen er nieuwe activiteiten uit voort. De predikant hoort veel tijdens de Open Kerk. Hij hoort wanneer een van de mensen die de Open Kerk bezoekt ziek is, waardoor hij er eens langs kan gaan. Het is op deze wijze een opening voor pastorale gesprekken (voor rand- en buitenkerkelijken). Tevens kan hij eens doorverwijzen naar maaltijdavonden, bijvoorbeeld wanneer hij bemerkt dat mensen eenzaam zijn. Het kwam eens voor dat iemand gewond was aan een been en dat de kerk kon helpen doordat er nog een rolstoel stond. De predikant hoorde eens van een dame die het zo verdrietig vond dat de bomen van haar pleintje gekapt zouden worden. Er kwam contact met de gemeente over het ontwerp van het nieuwe plein, waarbij een social sofa (www.socialsofa.nl) tot stand kwam, die door de buurt bewerkt kon worden. Daarmee ontstond enerzijds een nieuwe ontmoetingsplek, anderzijds is het proces om de sofa tot stand te brengen een gezamenlijke ontmoeting om de plek eigen te maken in de buurt.

De Open Kerk brengt ook teweeg dat nieuwe vrijwilligers werkzaamheden willen verrichten, bijvoorbeeld in de Westhoek (zie onder).

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

Een belangrijke gedachte achter de Open Kerk is de wens om de kerk terug te geven aan de buurt. De predikant heeft bij aanvang van zijn aanstelling een klein onderzoekje in de buurt gedaan, waaruit bleek dat bij velen onbekend was dat het gebouw een kerk is. Daarom heeft de predikant besloten elke maandag de deuren van de kerk te openen en te kijken wat er gebeurt. Hij is die tijd zelf aanwezig voor een inloopspreekuur.

Als het warm genoeg is zit de predikant bij de Open Kerk vaak op de stoep een krantje te lezen, met meer zitgelegenheid erbij. Mensen schuiven soms aan, anderen spreekt hij terloops aan wanneer ze voor de derde keer langslopen. Ze maken een praatje, en op een gegeven moment vraagt de gesprekgenoot: 'Waarom zit u hier eigenlijk'. Vaak schrikken mensen dan wat en geven aan dat ze 'helemaal niet gelovig zijn.' De predikant geeft dan aan dat ze hem kunnen zien als een professionele buurman. Hij doet dezelfde dingen als andere mensen in de buurt, maar vanuit zijn professie en vanuit een christelijke overtuiging. Vanuit diezelfde optiek is hij ook lid van bewonersorganisaties: hij woont in de buurt en benadert de kwesties die spelen vanuit een christelijke overtuiging.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Er is een grote PR-actie aan het begin van het jaar. Advertenties worden geplaatst in plaatselijke kranten, verscheidene buurtkrantjes en bladen van woningorganisaties. Tevens worden aankondigingen geplaatst op verschillende websites: die van de kapel en verschillende websites die

buurtgericht zijn. Op de Laan van Meerdervoort, een doorgaande route die op 50 meter gelegen is van de kapel, staat wekelijks een stoepbord met de aankondiging dat er een plek voor stilte geopend is.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

Op de achtergrond speelt de Bijbel altijd een rol. Deze vormt de motivatie en het fundament van wat de predikant doet. De Open Kerk is niet verbonden met een klassieke Bijbelkring. In de kerk liggen Bijbels, die worden zo nu en dan gelezen door bezoekers. De Bijbel heeft daarmee geen centrale rol.

Tijdens het avondgebed wordt uit de Bijbel gelezen, waarna een stilte van tien minuten volgt. Na afloop wordt er koffie gedronken en worden er soms vragen gesteld, ook over de lezing. Een terugkerende bezoeker die zichzelf niet-christelijk noemt, heeft na verloop van tijd zelf een Bijbel aangeschaft.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

De predikant is zelf webdesigner en besteed daarom redelijk veel aandacht aan internet en social media. Aankondigingen worden geplaatst op Twitter, Hyves en Facebook. Deze activiteiten hebben voornamelijk effect richting jongeren en met het oog op catechisatiewerk. Het aantal bezoekers van het avondgebed op maandag groeit met name door de inzet van digitale middelen. Dat geldt in mindere mate, maar toch ook voor de 'klassiekere' vorm van lezingen.

De predikant geeft aan dat er nog meer mogelijk zou zijn, maar dat het tijdrovend is. Bovendien is het grootste gedeelte van de actieve kerkleden nog niet digitaal (relatie met leeftijd).

Mensen kunnen lid worden van de website van de Bethelkappel. Daarmee zijn ze lid van deze digitale plek, met een eigen gekozen 'nickname'. Dit kunnen gemeenteleden of niet-leden zijn. Er zijn momenteel 25 leden. Via deze weg krijgen ze informatie en kunnen ze met elkaar in gesprek komen. Uit deze groep is een kring voor jonge ouders ontstaan.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen? De Open Kerk wordt volledig georganiseerd door de wijkgemeente.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Het dagelijks leven in de buurt is het uitgangspunt voor de Open Kerk. Mensen lopen binnen vanuit hun dagelijkse bestaan, soms als letterlijke voorbijganger. Sommige integreren een bezoek aan de Open Kerk in hun dagritme op de maandag, bijvoorbeeld door langs te komen voorafgaand of na afloop van hun werkzaamheden. Mensen kunnen hun verhaal kwijt indien ze daar behoefte aan hebben. In de Open Kerk komen zaken die spelen in de buurt aan het licht en worden bespreekbaar (zie social sofa).

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

De predikant, al is er in deze context niet van 'leiding' te spreken. De predikant is de initiatiefnemer en degene die aanwezig is.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?

N.v.t.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

- a. de mystieke dimensie
- b. de liturgische dimensie
- c. de diaconale dimensie
- d. de gemeenschapsdimensie

- e. de missionaire dimensie
- f. de culturele dimensie
- g. een hier niet genoemde dimensie
- h. meerdere dimensies, te weten:

Eigenlijk met alle dimensies in zekere mate. De Open Kerk is met name diaconaal, missionair, buurtgericht en cultureel. Daarbij dient te worden opgemerkt dat de predikant liever niet spreekt in termen van 'missionair', vanwege de reputatie de term op straat heeft i.v.m. de geschiedenis (kruistochten). Hij spreekt liever in termen van gemeentebouw en gemeentevernieuwing. De Open Kerk heeft een culturele dimensie omdat er gezocht wordt naar manieren om de cultuur die leeft in de buurt te integreren, bijvoorbeeld door klassieke musici uit te nodigen. De predikant levert tevens een bijdrage aan de geschiedschrijving van de buurt.

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

De bezoekers van de Open Kerk zijn tussen de 35-40 jaar oud. Er is een gelijke verdeling wat betreft mannen/vrouwen. Drie of vier bezoekers gaan zondags ook naar de kerk, acht à tien bezoekers zijn randkerkelijk, zo'n vier bezoekers gaan niet naar de kerk.

De bezoekers geven niet direct aan of ze de Open Kerk waarderen. Het valt wel af te leiden uit het feit dat mensen terugkeren. Soms blijkt waardering uit opmerkingen tegen derden.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Factoren die de activiteit succesvol maken: Mensen laten zijn wie ze zijn. Geen eisen of verwachtingen hebben en geen boodschap meegeven. Centraal staat wat mensen zelf meebrengen, waar ze mee komen. Daarop wordt vervolgens gereageerd. Dat mag alles zijn. Het belangrijkste is om de ontmoeting gaande te houden. Het moment dat mensen voor een tweede keer komen, is daarom een kernmoment. Wanneer iemand bijvoorbeeld over reïncarnatie begint, is de vraag met name: Waarom is dit thema voor deze persoon zo belangrijk? Vervolgens kan aangegeven worden dat er in het christendom anders over gedacht wordt, maar dat beide visies draaien om hoop na de dood. Uitgangspunt is de vraag: wat hebben we gemeen? Zo komt ook politiek ter sprake, bijvoorbeeld door mensen die de PVV steunen, gepaard gaande met racistische vooroordelen. Dan is de vraag wat er gebeurd is dat deze persoon er zo over denkt en hoe hij/zij daarmee verder kan komen. Ook is er ruimte voor mensen uit andere kerkelijke gemeentes waar ze niet de ruimte voelen om over bepaalde zaken te spreken (bijv. homoseksualiteit). Het feit dat mensen in de Open Kerk zichzelf kunnen zijn, zonder beoordeeld te worden, maar de activiteit succesvol.

De mentaliteit binnen de gemeente kan soms belemmerend werken. Gemeenteleden kunnen tijdens de Open Kerk langskomen voor een pastoraal gesprek. Zij ervaren dan ook dat de stilte van de kerk (die ze op andere wijze kennen) heel waardevol kan zijn. Tegelijkertijd komen ze er soms mensen tegen die psychisch labiel zijn en onaangepast gedrag vertonen. Soms vallen er dan opmerkingen over dat gedrag. Er is bijvoorbeeld een bezoeker die elke week op de preekstoel wil staan. Daar kwam een opmerking over. Dan moet de predikant er tussen komen en aangeven dat 'alles hier een plek heeft'.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

Het avondgebed maakt de predikant grotendeels enthousiast voor deze activiteit. Hij doet dit voor vijftig procent voor hemzelf. In een veel te drukke agenda vormt het een rustpunt in de week. Tegelijkertijd geven de gesprekken die hij gedurende de dag voert hem kracht. Zelf is de predikant op vergelijkbare wijze betrokken geraakt bij de kerk. Daarom geeft hij dit graag weer door aan anderen.

2.3 De westhoek

Introductie op de website: Buurt- en ontmoetingscentrum De Westhoek aan de Hendrik van

Deventerstraat heeft al meer dan tien jaar een belangrijke plek in de wijk. Bernadette van Beurden zwaait er de scepter, met medewerking van tientallen vrijwilligers.

Er zijn twee keer per week maaltijden, er is yoga, een bingo-avond, de meidenclub, hapkido zelfverdediging, sport en de zondagsalon. (Bron: www.ipsdenhaag.nl, 19-03-11)

Interview over de westhoek

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

De Bethelkapel draagt bij aan de activiteiten van de Westhoek vanuit de gedachte dat zij een diaconale gemeente wil zijn. Het draait in de gemeente niet alleen om contemplatie, maar ook om daaraan gekoppeld handelen. Op deze wijze kan de kerk betekenis hebben door de week heen en mensen bijstaan in de praktische uitdagingen die het leven biedt.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De Westhoek is als activiteit gekoppeld aan de gemeente, maar is er zijdelings mee verbonden. Beide groeien steeds meer naar elkaar toe. De Westhoek is vorig jaar verhuisd naar het pand naast de kerk. Er bestond de angst dat de Westhoek de gemeente zou overschaduwen. Maar toenadering vindt plaats. Ook op organisatorisch niveau. De predikant en een gemeentelid hebben al plaats in het bestuur van de Westhoek. Er wordt nu over gesproken of het bestuur van de WH ook in de kerkenraad plaats zal nemen.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De Westhoek is erop gericht mensen te ondersteunen in de praktische uitdagingen die het leven hen biedt. Mensen kunnen tweemaal per week aanschuiven voor een driegangenmaaltijd (voor € 4,50; 1x per maand door een kok uit een vijfsterrenrestaurant die in de buurt woont). Er zijn spelletjesavonden en andere activiteiten om de eenzaamheid te doorbreken. Voor mensen die nog niet goed met computers kunnen omgaan is er een internetcafé.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit? Zie onder de Open Kerk.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

Voor de maaltijden is altijd een moment van stilte. Dit wordt expliciet geen gebed genoemd, omdat er mensen komen met allerlei achtergronden. Aangezien iedereen welkom is en de Westhoek vanuit verschillende organisaties vorm krijgt, wil de Westhoek de drempel niet hoger maken door te spreken in termen die voor anderen moeilijk toegankelijk zijn. Er is wel een zondagskring, die gericht is op zingeving. Daar speelt de Bijbel soms een rol. Daarnaast is er per seizoen een lezing die ertoe dient om een brug te slaan tussen de Westhoek en de Bethelkapel. Er komen thema's aan bod als geloofsparels en rituelen, onderwerpen die breder gedeeld kunnen worden.

In zijn algemeenheid gaat het er volgens de predikant om dat je kijkt welke groep je wilt aanspreken en of het gebruik van de Bijbel daarbij aansluit.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Op het gebied van de social media en de Westhoek is volgens de predikant een inhaalslag nodig. Het internetcafé is er om ouderen te ondersteunen bij het aanleren van digitale vaardigheden. Degene die dit organiseert zou wellicht mogelijkheden kunnen ontwikkelen om de Westhoek beter zichtbaar te maken op internet en in de social media. De Westhoek heeft een eigen plaats op de website van de Bethelkapel. Daarnaast wordt op diverse niet-kerkelijke websites naar de Westhoek verwezen.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

De Westhoek wordt voornamelijk door STEK (Stichting voor Stad en Kerk, www.steknet.nl) georganiseerd. Een van de medewerkers van STEK heeft leiding over de Westhoek. In bepaalde

gevallen wordt ook samengewerkt met de stedelijke gemeente, bijvoorbeeld toen er een tentoonstelling werd georganiseerd over armoede in de buurt. Ook werd er met ondersteuning van de stedelijke gemeente een actie opgezet ter bevordering van de integratie van een groep Polen uit de buurt.

De activiteiten worden met name door de Westhoek/STEK georganiseerd, maar de Bethelkapel draagt bij door initiatieven en ondersteuning. Er komen vrijwilligers uit de gemeente en er is een wisselwerking tussen de bezoekers die bij de Westhoek en de Open Kerk komen.

De predikant neemt wat hij ervaart bij de Westhoek mee in de gemeente, bijvoorbeeld in preken. Er is nauw contact met een groep Polen en er wordt een gezamenlijke Kerstmaaltijd georganiseerd. Daar kwam eens een Moslim die honger had. Aan het eind van de avond riep hij Allah aan uit dank voor de avond. Dit soort momenten van ontmoeting hebben effect op de gemeente. Sindsdien zijn er minder klachten over de Islamitische school om de hoek. Dit soort ontmoetingen worden niet zozeer georganiseerd, maar met name 'toevalligerwijze gepland'. Er worden meer mogelijkheden tot ontmoeting geschapen dan vroeger.

De Bethelkapel en de Westhoek organiseren samen ook een buurtfeest waarbij alle buurtbewoners welkom zijn.

Elk jaar wordt er op de buurtdag 'Stoel op de stoep' georganiseerd. Anderhalf uur lang hebben mensen stoelen op de stoep staan, en iedereen is welkom om aan te schuiven. Het is inmiddels een welbekende traditie waar mensen het gedurende het jaar al over hebben. Voor die dag is er een buurtliedgedicht, er wordt afgesloten met muziek in de kerk. Daar komen veel mensen uit de buurt. De predikant heeft op zo'n dag een lezing gegeven over de geschiedenis van de buurt.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Het dagelijks leven is het uitgangspunt voor de Westhoek. De predikant spreekt in termen van de praktische uitdagingen in het leven en in de buurt. De Westhoek biedt de gemeente een kans om hierin een ondersteunende rol te spelen.

Er wordt niet snel waardering uitgesproken over dit soort activiteiten. Deze blijkt echter wanneer mensen terug blijven komen of zich zelf ook actief gaan inzetten.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

Een medewerker van STEK. De predikant heeft ook een spilfunctie. Er zijn veel vrijwilligers uit de gemeente actief.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid? N.v.t.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

- c. de diaconale dimensie
- f. de culturele dimensie

De diaconale dimensie staat sterk centraal. Niettemin is ook de culturele dimensie van toepassing. De Westhoek poogt de aanwezige cultuur in de buurt te integreren in haar activiteiten.

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

De verdeling is vergelijkbaar met de bezoekers van de Open Kerk, behalve het aspect sociale status. Hier komen de zogenaamde 'minima'. Er komen eenzame ouderen en mensen die psychisch labiel te noemen zijn. Daarnaast zijn er verscheidene vrijwilligers.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

De ruimte is in sterke mate belemmerend, deze is te klein. Er kunnen maximaal 30 personen

deelnemen aan de maaltijden. Deze waren altijd 1x per week, maar nu moest de Westhoek mensen gaan weigeren. Daarom is gekomen tot een uitbreiding naar twee maaltijden per week.

De keuken moet ook nodig gemoderniseerd worden.

De mentaliteit van de gemeente werkt ook hier enigszins belemmerend. Het gebouw van de Westhoek is eigendom van de wijkvereniging. Dat is een eigen orgaan, dat besluit wat wel en niet mag gebeuren. Op beleidsniveau zijn de Bethelkapel en de Westhoek gescheiden organen. In de praktijk, echter, hebben grotendeels (80%) dezelfde personen plaats in de kerkenraad en het bestuur van de wijkvereniging.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

De Westhoek biedt een nieuw spectrum aan diaconale activiteiten voor de gemeente. Er was altijd al een Comité van Meeleven, maar in de praktijk was dat een groep 70+-ers die al veertig jaar dezelfde mensen bezochten. De Westhoek biedt de mogelijkheid om nieuwe initiatieven op te zetten. Bovendien biedt het een mogelijkheid voor jonge mensen die zich aanbieden als vrijwilliger.

De verhuizing van de Westhoek naar het pand naast de kerk heeft opgeleverd dat beide meer als één geheel worden gezien. Dat werkt inspirerend en motiverend.

3 Bethlehemkerk

Laan van Meerdervoort 627a, 2565 AA Den Haag
Website: www.bethlehemkerk-den Haag.nl

3.1 Algemeen

De Bethlehemkerk heeft de activiteiten die zich richten op buurtbewoners en rand- en buitenkerkelijken ondergebracht onder het missionaire programma genaamd 'Brood voor de Buurt'. De commissie/stuurgroep van 'Brood voor de Buurt' heet 'Oog voor de buurt'. Deze commissie organiseert de missionaire en diaconale activiteiten in de buurt. De hoofdspeler binnen deze commissie is de, sinds maart 2011 aangestelde, missionair predikant Ad Vastenhoud. "Een zeer wezenlijk onderdeel van zijn taak is het opzoeken en ontmoeten van buurtbewoners met als doel hen te laten kennismaken met het Evangelie en hen aan te sporen zich daaraan gewonnen te geven."² De Bethlehemkerk heeft naast deze missionaire predikant met een fulltime aanstelling ook nog een fulltime aanstelling voor een tweede predikant wiens hoofdtaak bij het 'vaste' kerkenwerk van de Bethlehemgemeente ligt.

Op haar website schrijft de Bethlehemkerk: "De 'Hervormde Bethlehemkerkgemeente' is sinds 1 januari 2002 een wijkgemeente van buitengewone aard. Dit betekent dat onze gemeente enerzijds een wijkgemeente is als alle andere, met alle rechten en plichten van dien. Het buitengewone komt tot uitdrukking in het feit dat wij geen verantwoordelijkheid dragen voor een bepaald geografisch deel van de Protestantse gemeente van Den Haag. We zijn een gemeente voor de hele stad. De reden hiervan is dat de Hervormde Bethlehemkerkgemeente een duidelijke modaliteitgemeente is. Onze identiteit is gericht op de verdediging en verbreiding van de waarheid in de Protestantse Kerk zoals die wordt voorgestaan door de Gereformeerde Bond. Tegelijk hechten wij eraan om vooral een Hervormde gemeente te zijn en te blijven binnen de PKN, waarbij wij open staan voor ieder die zich onder de prediking bij ons thuis voelt."³

3.2 Brood voor de buurt

De activiteiten die vallen onder 'Brood voor de Buurt' zijn:

Alpha- en After-Alpha cursus

JeugdAlpha

Kerstavonddienst en Paasavonddienst

Speciale (laagdrempelige) diensten die zich specifiek ook richten op rand- en buitenkerkelijken. Voor deze diensten worden in de buurt 5000 brochures verspreid.)

Granny-project

Eenzame ouderen in de buurt worden bezocht door jonge gemeenteleden.

Oudejaarsmarkt

Op het kerkplein staan diverse kramen waar artikelen voor het goede doel worden verkocht, waaronder oliebollen. Daarnaast kunnen bezoekers de kerk bezoeken en zijn er kinderactiviteiten.

Gemeentekraam

De Bethlehemkerk staat ieder jaar met een gemeentekraam op braderieën in de buurt van de kerk. Het doel van de gemeentekraam is om buurtbewoners bekend te maken met de Bethlehemkerk. 'We willen hen laten weten dat ze welkom zijn, bij God en bij ons.

---

² [http://www.bethlehemkerk-den Haag.nl/html2/texts/showText.php?textname=Gemeentegids_Het missionaire werk](http://www.bethlehemkerk-den Haag.nl/html2/texts/showText.php?textname=Gemeentegids_Het_missionaire_werk)

³ [http://www.bethlehemkerk-den Haag.nl/html2/texts/showText.php?textname=Gemeentegids_De gemeente](http://www.bethlehemkerk-den Haag.nl/html2/texts/showText.php?textname=Gemeentegids_De_gemeente)

Open Monumentendag

Er worden rondleidingen door de kerk gegeven, hapjes uitgedeeld, er is een tentoonstelling en er wordt op het orgel gespeeld.

Koffie+

Wekelijkse inloopochtend voor een kop koffie/thee, een praatje en een luisterend oor.

Vakantiebijbelweek

In de zomer waarbij alle kinderen van 4-12 jaar uit de buurt welkom zijn.

Paaslessen voor kinderen

Jaarlijks bezoeken basisschoolleerlingen uit de buurt met hun meester of juf rond Pasen de kerk voor een rondleiding en voor een uitleg over de betekenis van het Paasfeest. De les wordt afgesloten met een muzikale en creatieve verwerking.

Preventielessen (Op scholen voor voortgezet onderwijs in de buurt van de Bethlehemkerk verzorgen gemeenteleden preventielessen over loverboys, seks- en drugsverslaving.

Ontvangstcommissie (Iedere zondag staan er een aantal mensen bij de ingangen van de Bethlehemkerk om mensen welkom te heten. Wanneer er mensen in de kerk komen die nieuw zijn, worden ze opgevangen en wegwijs gemaakt hoe het er aan toe gaat in de dienst.

Interview voor het project 'Brood voor de Buurt' met de missionair predikant Ad Vastenhoud

1. Visie en motieven

De visie die Ad Vastenhoud in een folder over het project noemt, is de volgende: "Het mooiste dat een mens kan overkomen, is dat hij mag eten van het Brood des levens, Jezus Christus Die geboren is in Bethlehem. Wie eenmaal dat Brood geproefd heeft, wil niets liever dan dat de ander ook van dat Brood leert eten. Daar is het project 'Brood voor de Buurt' voor bedoeld." Het motief waaruit Ad Vastenhoud werkt, is om het Evangelie door te geven. Mensen in aanraking met het Evangelie te brengen en ze een oriëntatiepunt voor bemoediging en hoop bieden. Door middel van 'Brood voor de Buurt' wil de Bethlehemgemeente hun missionaire betrokkenheid op en de diaconale presentie in de buurt van de Bethlehemkerk versterken. De term 'Brood' uit de projectnaam komt van de naam Bethlehemkerk aangezien Bethlehem 'Broodhuis' betekent.

2. Plaats binnen het geheel van de activiteiten

Naast het project 'Brood voor de Buurt' worden er ook nog vele andere activiteiten georganiseerd zoals catechese, Bijbelkringen, jeugdclubs, ouderen- en alleen gaanden middagen, zangavonden, sportactiviteiten, culinaire, culturele en literaire activiteiten, 20-30tigers weekend en spelletjesavonden. Ook bij al deze activiteiten staat men open voor niet-gemeenteleden. Iedereen is welkom en voor sommige van deze activiteiten wordt er ook een bredere PR gevoerd dan slechts alleen binnenkerkelijke informatieverspreiding. Zo staan sommige van deze activiteiten bijvoorbeeld ook aangekondigd in een activiteitenwaaier die aan niet-gemeenteleden wordt uitgedeeld. Deze activiteitenwaaier wordt niet wijd in de buurt verspreid, daar is deze waaier te duur voor, maar wordt meegegeven aan 'nieuwe gezichten' in de kerk (die op zondag komen, of tijdens orgelconcerten, de Open Monumentendag, oudejaarsmarkt, etc.). De waaier ligt op de informatietafel in de kerk om gratis meegenomen te kunnen worden.

3. Missionaire opdracht

In de Bethlehemkerk probeert men steeds missionair gericht bezig te zijn. Gemeenteleden worden aangemoedigd om zelf actief om hen heen te kijken en mensen uit te nodigen voor activiteiten. Er worden gemeenteavonden georganiseerd over bijvoorbeeld hoe je een gesprek aanknoopt met niet-gelovigen. Ad Vastenhoud wil alle doelgroepen in de kerk missionair bewust maken. Zo probeert hij ook in zijn verkondiging (hij gaat regelmatig ook voor in de zondagse erediensten van de Bethlehemkerk) de missionaire opdracht van de gemeente sterk naar voren te laten komen.

4. Werving

De werving voor de activiteiten binnen 'Brood voor de Buurt' vinden plaats door middel van folders die in de directe omgeving rondom de Bethlehemkerk worden verspreid, door middel van een kleine aankondiging in een plaatselijk krantje, door mond-tot-mond reclame en door het persoonlijk uitnodigen van mensen (vrienden, collega's, burens) door gemeenteleden. Daarnaast ligt er, zoals hierboven al genoemd is, een activiteitenwaaier in de kerk die men mee kan nemen.

5. Rol van de Bijbel

Voor de vrijwilligers en de missionair predikant speelt de Bijbel in ieder geval impliciet absoluut een rol in de activiteiten van 'Brood voor de Buurt'. Expliciet komt de Bijbel aan de orde in de volgende activiteiten:

De Alphacursus is een cursus om kennis te maken met de Bijbel en het christelijk geloof dus dat lijkt me voor zich spreken dat daarin de Bijbel expliciet ter sprake komt.

Tijdens de Kerst- en Paasavonddiensten wordt er gelezen uit de Bijbel en wordt er een overdenking gehouden waarin ook het Woord centraal staat.

In de vakantiebijbelweek worden er Bijbelverhalen aan de kinderen verteld en christelijke kinderliederen gezongen waarin ook een Bijbelse boodschap uit naar voren komt.

In de Paaslessen voor kinderen van basisscholen wordt onder andere het Paasverhaal uit de Bijbel verteld.

Verder wordt er bij de koffie-inloopochtend altijd afgesloten met een gedicht of een ander stukje ter overdenking met een Bijbelse boodschap. Er wordt echter over het algemeen niet uit de Bijbel voorgelezen.

6. Internet en sociale media

Op de website van de Bethlehemkerk zijn steeds alle erediensten achteraf na te luisteren of te zien. Ook worden er nieuwsberichten en een activiteitenagenda op deze website weergegeven. Maar specifiek voor de missionaire activiteiten wordt er op dit moment geen gebruik gemaakt van sociale media en weinig van internet. Ad Vastenhoud geeft aan zelf weinig verstand te hebben van hoe je een website maakt, vult e.d. Er is een gemeentelid dat aangeboden heeft hiermee te helpen, maar op het moment heeft Ad Vastenhoud nog geen tijd gehad om hiermee aan de slag te gaan. De bedoeling is dat er op de website van de Bethlehemkerk (die op dit moment nog behoorlijk intern gericht is – ook dat gaat veranderen) een apart gedeelte komt voor het missionaire werk, aldus Ad Vastenhoud.

7. Samenwerken

Er wordt niet samengewerkt met andere organisaties. Wel is het project 'Brood voor de Buurt' verbonden met de IZB voor een deel van de financiering. Ad Vastenhoud liet mij weten wel samen te willen gaan werken met andere organisatie en kerken. Hij zegt dat je qua theologie van elkaar kunt verschillen, maar dat je diaconaal wel hetzelfde wilt. Dus Ad Vastenhoud is voor samenwerking met behoud van ieders eigen identiteit. In de praktijk vindt er op het moment nog geen directe samenwerking met andere kerken of organisaties plaats.

8. Dagelijks leven

Het project 'Brood voor de Buurt' wil vooral aansluiten bij vragen die mensen hebben over God, geloof en kerk, en met name bij de vragen die in het dagelijks leven hieromtrent opkomen. Vaak zijn dit vragen over het leven zelf waar geluk en teleurstellingen soms dicht bij elkaar liggen. Ad Vastenhoud wil vooral ook aansluiten bij de zoektocht van mensen naar zingeving. Hoop, blijdschap en verdriet: het christelijk geloof heeft mensen hierin veel te bieden en dat wil Ad Vastenhoud op mensen overbrengen.

9. Dimensie van het kerk-zijn

Duidelijk missionair en een diaconale dimensie zit er dan ook direct aan vast, aldus Ad Vastenhoud.

10. Leiding

Ad Vastenhoud heeft de leiding over het project 'Brood voor de Buurt', maar alle activiteiten kennen ook apart weer vaste of wisselende leiders/vrijwilligers. De activiteiten die Ad Vastenhoud min of meer als missionaire 'hoofd'-activiteiten aanmerkt, zijn op dit moment de Alpha-cursussen en de Kerst- en Paasavonddiensten. Deze activiteiten vallen onder zijn leiding (en eventueel onder de leiding van de andere predikant).

11. Factoren voor succes

De factoren van succes voor de missionaire 'hoofd'-activiteiten (de Alpha-cursussen en de Kerst- en Paasavonddiensten) zijn volgens Ad Vastenhoud het Woord van God zelf, het samen zijn, gezelligheid en betrokkenheid. Belemmerend kan het zijn wanneer je de mensen die je wilt bereiken niet bereikt. Hoe krijg je mensen de eerste drempel over. Dat is het lastigste.

12. Waardering van de activiteiten.

Soms bellen mensen die aan een activiteit van 'Brood voor de Buurt' hebben meegedaan Ad Vastenhoud op, omdat ze enthousiast zijn over een activiteit of wanneer ze vragen hebben of even door willen praten over de dingen die er op de activiteit gezegd of gedaan zijn. Ook komen er geregeld strookjes bij Ad Vastenhoud terecht die mensen na afloop van de Kerst- en Paasavonddiensten (en ook wel soms bij andere activiteiten) kunnen invullen en inleveren. De reacties die Ad Vastenhoud op deze manier ontvangt, zijn eigenlijk altijd positief. Veel van deze mensen komen daarna ook vaker naar activiteiten of naar een eredienst in de Bethlehemkerk.

13. Persoonlijke drijfveer

Het mooie aan zijn werk vindt Ad Vastenhoud dat hij de kerk een gezicht mag geven in de wijk. Dat hij de liefde van God mag uitdragen en Jezus dichterbij de mensen kan brengen, en de mensen dichterbij Jezus.

3.3 koffie inloopochtend

Bezoek aan de Koffie+ inloopochtend op donderdagmorgen van 10.00-12.00 uur

De vrijwilligers van deze activiteit verwelkomen de mensen hartelijk en kennen de mensen ook allemaal bij naam aangezien de meeste van de deelnemers ook wekelijks of in ieder geval geregeld komen. Ik viel direct op omdat ik een 'nieuw gezicht' was en bovendien niet in de leeftijdscategorie van de andere deelnemers viel. Aangezien de koffie en koekjes met paaseieren aan de lopende band langskwamen, ontving ook ik direct een kopje koffie+. De lekkernijen worden telkens verzorgd en gefinancierd door gemeenteleden. Zo worden er ook geregeld taarten gebakken.

De inloop kent niet echt een opbouw. Iedereen kan in- en uitlopen en de koffie en thee worden in vele rondes ingeschonken. De deelnemers gaan zitten en maken of een praatje met degene naast hen, of kijken voor zich uit, drinken in stilte hun koffie of lijken te slapen. De vrijwilligers knopen zoveel mogelijk een één-op-één gesprek met de deelnemers aan. De inloop wordt om 12.00 uur gezamenlijk afgesloten. Er wordt dan, door één van de vrijwilligers, een meditatief stukje gelezen met een christelijke boodschap, zoals bijvoorbeeld een gedicht. Dit keer werd er iets voorgelezen uit *Het licht overwint* van Hermien Henning. Daarna wordt er nog een gebed uitgesproken door een andere vrijwilliger. In het gebed komt God ter sprake en de leefwereld van de deelnemers. Er wordt gebeden voor dingen die de deelnemers zelf hebben aangegeven in de gesprekken. Zoals voor een zieke echtgenoot bijvoorbeeld. Het gebed is kort en concreet. Na deze afsluiting speelt een man die net een minuut of twintig geleden binnen is gekomen nog wat op de piano en de deelnemers en vrijwilligers praten nog even verder met elkaar. De man die piano speelt, is geen deelnemer, maar ook niet een 'officiële' vrijwilliger. Hij is geen lid bij de Bethlehemkerk, maar komt wel zo af en toe naar de eredienst op zondag.

De sfeer deze middag is goed, al is dit niet altijd het geval, zo vertelt één van de vrijwilligers mij. Het is nu ook rustig. Soms zijn er wel 15 deelnemers waarvan er dan ook wel eens iemand bij is die expres provoceert. Het komt wel eens voor dat iemand agressief reageert op een verhaal dat één van

de vrijwilligers vertelt. Niet alle deelnemers zijn het er mee eens dat er per se nog een 'stichtelijk woord' en een gebed aan het eind moeten worden uitgesproken. Ondanks dat de vrijwilligers wel eens uitgedaagd worden doordat deelnemers provocerende uitspraken over het geloof doen, blijven deze deelnemers wel naar de koffieochtenden komen, zo vertelt de vrijwilliger mij. Blijkbaar vinden ze deze ochtenden bij de Bethlehemkerk toch wel prettig.

Ik weet niet wat er in de andere gesprekken allemaal besproken is, maar in de gesprekken die ik zelf gevoerd heb, ging het vooral over kerkdiensten en verschillen tussen kerken. De deelnemers vertelden mij dat ze ook naar andere kerken gaan. Ze gaan naar een paar verschillende kerken (twee of drie verschillende) voor koffieochtenden op andere dagen van de week, voor diverse andere (gratis) activiteiten en ook voor kerkdiensten op zondag. Ook hadden ze kennis van de verschillende denominaties en kozen sommigen van hen bewust voor de 'strengere Bethlehemgemeente' zoals ze het zelf noemden. De meeste deelnemers zijn kerkelijk (opgegroeid), maar zijn lange tijd niet meer naar een kerk gegaan voordat ze met de Bethlehemkerk in aanraking kwamen. Sommigen gaan ook nu nog steeds niet naar een zondagse eredienst, maar vinden andere activiteiten die door de kerk worden georganiseerd, zoals koffieochtenden, maaltijden, concerten, etc. wel fijn.

De deelnemers aan de koffieochtend zijn mensen die allemaal in meer of mindere mate een psychische aandoening hebben. De leeftijd ligt zo ongeveer tussen de 30 en 60 jaar. Er zijn voornamelijk mannen onder de deelnemers. Dit keer was er zelfs maar één vrouw. Wat betreft de vrijwilligers: zij zijn allemaal lid van de Bethlehemgemeente. Ze zijn altijd met twee personen op de inloopochtend. Naast de twee die 'dienst' hebben, komt vaak nog een derde vrijwilliger ook altijd even langs. Er is één man onder de vrijwilligers en die probeert er eigenlijk elke week te zijn zodat er in ieder geval ook altijd een man is wanneer deelnemers graag met een man willen spreken. De vrijwilligers zijn ongeveer tussen de 50 en 60 jaar. Ook komt de missionair predikant Ad Vastenhoud ook altijd even langs wanneer hij geen afspraken heeft op dat moment.

Aangezien de inloopochtend een informeel karakter heeft en de vrijwilligers niet echt een duidelijk leidinggevende positie innemen, maar er 'gewoon' voor de mensen zijn, met hen aan tafel zitten en één-op-één gesprekken voeren, valt er over de manier van leiding geven niet heel veel te zeggen. De lichaamstaal van de vrijwilligers is in ieder geval erg open. Ze stralen vriendelijkheid en rust uit. Ook maakte één van de vrijwilligers een erg enthousiaste en opgetogen indruk en deelt steeds vrolijk de koffie en lekkernijen uit. Het missionaire karakter van de kerkelijke gemeente komt in deze activiteit naar voren op de volgende manier: doordat de Bethlehemkerk haar deuren voor niet-gemeenteleden opent, toont ze haar betrokkenheid met de mensen in de omgeving en laat ze zien dat de kerk er ook voor hen wil zijn. Er wordt op de koffieochtend geregeld over het geloof gesproken doordat de deelnemers zelf met vragen over kerk en geloof komen. Een aantal van de deelnemers komt nu ook op zondag wel eens naar de eredienst bij de Bethlehemkerk. De activiteit wordt bekendgemaakt door middel van mond-tot-mond reclame. Zoals ik al hierboven aangaf, bezoeken veel van de deelnemers ook andere activiteiten, waaronder met name inloopochtenden, bij andere kerken of andere instanties. Op deze manier horen de deelnemers ook van andere activiteiten door hun onderlinge mond-tot-mond reclame. De deelnemers komen overigens uit verschillende wijken in Den Haag en beslist niet alleen uit de directe omgeving rondom de Bethlehemkerk.

4 Bosbeskapel

Bosbesstraat 5, 2564 PA Den Haag
Website: www.bosbeskapel.nl

4.1 Algemeen

De Bosbeskapel is in 2002 ontstaan uit de fusie van de Gereformeerde Petrakerk- en de Hervormde Johanneskapelgemeente. De Johanneskapel werd na de fusie omgedoopt tot de Bosbeskapel. De Bosbeskapel behoort tot de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage en is een wijkgemeente voor de Haagse Vruchten- en Notenduurt.

In een email laat de predikant van de Bosbeskapel, Jan Eikelboom, mij weten dat de Bosbeskapel geen echte missionaire activiteiten gericht op de werving van buitenkerkelijken kent. Wel zegt hij daar gelijk bij dat de Bosbeskapel in alle activiteiten een open gemeente probeert te zijn. Hij verwijst daarvoor ook naar de missieverklaring op de website van de Bosbeskapel: "De Bosbeskapel is een open plek, waar mensen elkaar in vertrouwen kunnen ontmoeten en waar ieder mens welkom is."⁴

"In de praktijk", zegt Eikelboom in zijn email, "betekent dit dat de deuren open staan voor mensen die geen lid zijn van de kapel. Er is een aantal activiteiten waarbij dit ook zo werkt. [Namelijk:] Bij de maaltijd iedere week op vrijdag waarbij ongeveer de helft van de eters van 'buiten' komt. De tuin is in de zomer iedere woensdagmorgen open en daar druppelen wel wat buurtbewoners binnen. De vakantieperiode [in de zomer] voor senioren trekt ook deelnemers die niet tot de kapel behoren, maar met wie contact is via de maaltijd, de creatiefclub en het bewegen voor ouderen. De laatste is een verhuuractiviteit. De creatiefclub is een initiatief dat evenals de ouderensoos mensen uit de buurt trekt. Op zondag komen er geregeld mensen van 'buiten' en ook tijdens de vormingsbijeenkomsten [bijbel-, studie-, lees- en gesprekskringen, catechese, etc.] komen niet alleen kerkleden."

Na een telefonisch overleg met de heer Renkema, ouderling bij de Bosbeskapel en degene die veel bezig is met het missionaire gehalte van de gemeente, kwam ik tot het besluit dat met name het maaltijdproject en de dinsdagmiddagsoos de twee activiteiten zijn die het meest gericht zijn op buurtbewoners. Voor deze twee activiteiten heb ik dan ook een interview gehouden.

4.2 Ouderensoos

Interview over de dinsdagmiddag-ouderensoos met coördinator Lydia Vos

Iedere dinsdagmiddag is er in de Bosbeskapel van 14.30 uur tot 16.30 uur een dinsdagmiddagsoos voor 55-jarigen en ouder.

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

Vanuit een diaconale, pastorale visie op het gemeente-zijn. De activiteit wordt vanuit een sociaal motief (maatschappelijk werk) georganiseerd.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De soos is specifiek gericht op ouderen (het is vanaf 55 jaar, maar in de praktijk zijn het vooral 70-jarigen en ouder die komen). Het tijdstip van de soos is erg belangrijk. Veel gespreksgroepen die georganiseerd worden, zijn 's avonds en dat is voor de ouderen niet prettig, dan willen ze de deur niet meer uit. De soos is voor de ouderen heel belangrijk omdat het voor hen een afleiding is.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De soos is vanuit een sociaal oogpunt opgezet. Het gaat er bij deze soos vooral om dat het gezellig is, gezellig samen zijn is het belangrijkste. De activiteit wordt georganiseerd vanuit een christelijke grondslag. Naast het gezellig samen zijn, is het voor de ouderen ook belangrijk dat er iemand voor hen is die een luisterend oor kan bieden. Lydia Vos is degene die op de middagen dat luisterend oor

⁴ <http://www.bosbeskapel.nl/xhtml/missie.html> (geraadpleegd op 09-05-2011).

biedt. Tegelijkertijd werkt die functie ook door voor op de zondag. Vaak komen mensen ook dan naar haar toe om even een praatje te maken. Ouderen raken geïsoleerd. Kinderen en kleinkinderen zijn vaak erg druk met hun eigen leven. De ouderen verliezen veel vrienden/vriendinnen om hen heen en vinden het moeilijk om hier mee om te gaan. De soos biedt deze mensen gezelligheid, afleiding, mensen om hen heen, een luisterend oor waar ze hun verhaal kwijt kunnen en een plek waar ze zomaar een kletspraatje kunnen maken.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

In de zondagsbrief staat er regelmatig een korte oproep dat iedereen vanaf 55 jaar die het leuk lijkt welkom is: 'we zien u ook graag komen!' Ook in het kerkblad, *Lopend vuurtje*, komt er geregeld een verslagje van een speciale middag te staan, evenals oproepjes. Verder komt er zo af en toe een oproepje in het plaatselijke Loosduinse krantje te staan. In het afgelopen jaar leidden de oproepjes tot 15 nieuwe mensen. Met internet wordt niet zoveel gedaan. Er staat wel een agenda op de website van de Bosbeskapel en daar is informatie te vinden over de soos. Af en toe worden er foto's van de soos op geplaatst. Met name na speciale middagen zoals Sinterklaas, kerst, Pasen. Internet wordt echter niet als wervingsmiddel gebruikt. Tegelijkertijd zit de groep ook al aardig vol. Het zaaltje is niet zo heel erg groot dus op het moment kunnen er ook niet echt veel nieuwe mensen meer bij.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

Met Pasen en met kerst worden er 'miniaturdiensten' gehouden. Dan wordt er gezongen, gebeden, wordt er een gedicht voorgedragen en wordt er uit de Bijbel gelezen (paas- en kerstevangelie). Op 'gewone' middagen wordt er altijd begonnen met een gedicht. Dit kan een humoristisch gedicht zijn, bijvoorbeeld iets van Toon Hermans, maar het kan ook iets serieus zijn. Het ligt aan de dag en gelegenheid. Met 4 mei bijvoorbeeld wordt er voor iets serieus gekozen en ook wanneer iemand overleden is. Wanneer er iemand is overleden, wordt er altijd gebeden. Ter afsluiting van de middagen wordt er een lied gezongen. Meestal is dit een gezang uit het liedboek. Veelal kiest men ervoor om het laatste lied dat in de eredienst van de voorafgaande zondag werd gezongen, te zingen. Zo wordt de verbinding met de eredienst gelegd. En een verbinding tussen de eredienst en zij die er die zondag niet waren, maar nu wel op de soos zijn.

6. Worden internet en sociale media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Nee, er wordt geen gebruik gemaakt van sociale media. Er bestaat wel een internetsite⁵ (de website van de Bosbeskapel), maar daar wordt eigenlijk ook slechts in beperkte mate gebruik van gemaakt. Internet is dan ook niet van invloed op het meer of minder succesvol zijn van de activiteit.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

De activiteit wordt geheel door de wijkgemeente zelf georganiseerd. De leiding van de activiteit zijn ook allen leden uit de Bosbeskapel. Wel is er een subsidie (een jaarlijks bedrag) voor deze activiteit vanuit STEK, Stichting Stad en Kerk (het uitvoeringsorgaan van de centrale diaconie van Den Haag). Met deze subsidie vanuit STEK is men erg blij; het wordt zeer gewaardeerd aangezien het 'reservegeld' vanuit een legaat op begon te raken. Via de diaconie van de eigen wijkgemeente hoorde de leiding van de soos over de mogelijkheid om bij STEK een subsidieaanvraag te doen en op die manier is men aan de subsidie gekomen.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Ja, in de onderlinge, persoonlijke gesprekken met de mensen gaat het over de dagelijkse problemen van mensen en over ziekte en dood, over angst, angst om dood te gaan. Deze gesprekjes worden zeer gewaardeerd door de mensen. Je merkt dat ze deze gesprekken nodig hebben. Even een

---

⁵ Zie http://www.bosbeskapel.nl/xhtml/info_dinsdagmiddag_soos.html (geraadpleegd op 09-05-2011) voor de informatie over de soos.

luisterend oor, iemand om hun zorgen mee te delen. En het is iemand anders dan bijvoorbeeld hun kinderen, iemand die wat meer op afstand staat. Dat is nodig en prettig soms.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

De leiding ligt bij Lydia Vos en Gelske Benraadt. Zij zijn in principe elke dinsdag aanwezig. Daarnaast zijn er nog 9 andere 'gastvrouwen'. Per week hebben er 2 tot 3 dienst, maar eigenlijk komen alle gastvrouwen gewoon elke week omdat ze het zo gezellig vinden. De gastvrouwen delen de koffie en thee met traktaties uit. Lydia en Gelske doen de organisatie en coördinatie. Ze openen en sluiten de middag, doen de PR en de financiën, bereiden de vieringen met Pasen en kerst voor, zorgen voor de aankleding, etc. etc.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid? Niet.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden.

C. de diaconale dimensie & D. de gemeenschapsdimensie & pastorale en sociale dimensie

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

32 mensen waarvan er zo'n 7 tot 10 buitenkerkelijk zijn, de anderen komen wel op zondagen naar de eredienst in de Bosbeskapel. De mensen zijn in de 70 en 80 jaar. Het zijn allemaal vrouwen. De mensen waarderen de activiteit zeer. Ze zeggen altijd dat het weer zo gezellig was. Ze vinden het ook heel erg jammer wanneer het in de zomer even een tijdje stopt, ze zijn dan ook altijd weer erg blij en dankbaar wanneer het weer begint in september.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Succesvol: de groep is heel hecht. Het is net één grote familie. De mensen hebben het echt gezellig met elkaar. Belemmerend: weet ik niet... in ieder geval wanneer mensen niet meer komen.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

Het hele gebeuren. Ik begon met maar 7 mensen, nu komen er elke week 32 mensen. Ik vind het een enorme uitdaging om de activiteit goed draaiende te houden. Verder vind ik het gewoon heel waardevol en prachtig om iets voor een ander, voor ouderen die toch vaak ondergesneeuwd raken, te kunnen betekenen. Ik zie het ook vanuit mijn christen-zijn als een roeping om dit te doen. Je geeft heel veel energie, maar je krijgt er ook heel veel voor terug.

4.3 Maaltijdproject 'Samen aan tafel'

Interview met coördinator Adri van der Zwan. Elke vrijdagavond van 18.00 uur tot 19.30 uur wordt er in de Bosbeskapel een maaltijd verzorgd voor alle wijkbewoners van de Vruchtenbuurt, Notebuurt en omgeving.

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

Vanuit een diaconale visie. Elkaar willen ontmoeten, het samen zijn.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

Een hele belangrijke: er werken namelijk veel vrijwilligers aan het project mee en er komen veel gasten. Vooral 'naar buiten' toe is het project belangrijk. Er komen ook wijkbewoners naar de maaltijd.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

Om elkaar te ontmoeten. Jong en oud. Het gaat niet om het eten zelf, maar om het samen zijn.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Via het plaatselijke krantje en ook soms via de Haagse krant (AD) wordt er een kort oproepje geplaatst. Vooral het van-horen-zeggen is belangrijk in de werving van nieuwe mensen. Er wordt echter niet echt heel actief aandacht aan de werving van nieuwe mensen besteed aangezien het

altijd goed druk is. Meer dan 30 tot 40 mensen kan eigenlijk niet in verband met de kookcapaciteit en de ruimte van de zaal.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

Voor degenen die de activiteit organiseren, de vrijwilligers die allemaal uit de Bosbeskapel komen, in ieder geval wel. Soms wordt er een gedicht voorgelezen dat niet per se christelijk is, maar wel met een boodschap die je ook christelijk kunt invullen. Er wordt aan het begin en einde van de maaltijd een korte stilte gehouden voor diegenen die willen bidden. Het komt ook wel voor dat er hardop in woorden wordt gebeden. Of dat er een kort makkelijk te leren liedje wordt gezongen. Maar geen typisch christelijke liederen, dat willen een aantal van de gasten niet.

6. Worden internet en sociale media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Nee, er worden alleen soms foto's op de website van de Bosbeskapel geplaatst.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

Alleen door de wijkgemeente.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Ja. Daar is behoefte aan. De kooksterren, zoals Adri van der Zwan de vrijwilligers noemt, lopen op de avond ook rond en gaan hier en daar een gesprek met de mensen aan. Dan gaat het in ieder geval ook altijd over dagelijkse en minder dagelijkse problemen. Sommige vrijwilligers staan de hele avond in de keuken, anderen richten zich meer op de gasten die er zijn. Aandacht voor de mensen is heel belangrijk. De mensen vinden dit fijn. Het bepaald voor een deel ook de sfeer die er onderling heerst.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

Adri van der Zwan coördineert de aanmeldingen (je moet het van te voren altijd even laten weten wanneer je mee-eet), regelt de samenstelling van en de roosters voor de kookgroepen, doet de financiën en zorgt ervoor dat alles goed loopt. Ze is dus de overall-coördinator. Daarnaast zijn er de kooksterren. Dit zijn meer dan 40 vrijwilligers. Om de 6 weken ben je als kookgroep aan de beurt. Een kookgroep bestaat uit 6 tot 8 mensen.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?

Doordat de kookgroepen het onderling erg naar hun zin hebben, en ze ook bewust op elkaar zijn afgestemd, zorgen de kookgroepen (het zijn dus altijd vaste groepen) er zelf eigenlijk voor dat ze elkaar toerusten. Problemen of andere aspecten waar mensen mee zitten worden zo in hun groepje onderling besproken/opgelost.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden.

De diaconale dimensie en de gemeenschapsdimensie. De activiteit is vanuit de diaconie ontstaan. Men zag dat er in de wijk behoefte was aan ontmoeting, aan sociale contacten.

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Er zijn elke vrijdagavond zo'n 30 tot 40 eters. (30 is eigenlijk het maximum, maar sommige kookgroepen zeggen 40 kan ook prima). De leeftijd van de gasten ligt tussen de 50 en 90 jaar. Het is ooit opgezet met het idee dat jong en oud elkaar zouden ontmoeten, maar dat is niet gelukt. De jongeren en de 30- en 40-tigers konden ze nauwelijks tot niet bereiken. De jongere gasten zijn veelal mensen die geestelijk niet geheel zelfvoorzienend zijn en die net als ouderen behoefte hebben aan (meer) sociale contacten. Voor de eenzame ouderen is het ook erg fijn dat de activiteit op vrijdag is. Zo hebben ze vlak voor het weekend nog een gezellige avond. Veel van de gasten noemen de maaltijd hun uitje. De activiteit wordt zeer gewaardeerd. De helft van de gasten komt op zondag naar de eredienst in de Boskapel. De andere helft is buitenkerkelijk en sommigen van hen gaan soms of geregeld naar een eredienst in een andere kerk in Den Haag.

13. *Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?*

De activiteit valt en staat met het aantal vrijwilligers. Dat is dus een succesfactor: dat er zoveel vrijwilligers meehelpten. Hierdoor ben je als vrijwilliger ook maar 1x in de 6 weken aan de beurt. Dat is te dragen, mensen willen zich niet aan iets voor elke week binden. Ook zit de succesfactor daarin dat de kookgroepen voor zulke goede sociale contacten voor de vrijwilligers zorgen. De werving en vooral het behouden van de vrijwilligers wordt hierdoor positief beïnvloed. Dat werkt motiverend. Dat er een goed uitgeruste keuken aanwezig is, is praktisch gezien een succesfactor. Belemmerend kan het zijn wanneer een kerkenraad het niet ziet zitten (dat is in het begin/bij het opzetten namelijk het geval geweest, maar dat is nu gelukkig niet meer zo).

14. *Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?*

Wanneer het lukt om je doel te bereiken. Dus wanneer mensen enthousiast naar huis gaan. Voor Adri van der Zwan is de activiteit geslaagd wanneer het gelukt is om de mensen elkaar te laten ontmoeten. Dat geeft ze ook verlichting. Daar doe je het voor. Adri van der Zwan geeft verder aan dat ze dit vrijwilligerswerk bewust vanuit een christelijke, diaconale insteek doet.

Observatie: Bezoek aan het maaltijdproject 'Samen aan tafel',

vrijdagavond van 18.00-19.30 uur , Datum bezoek: 29 april 2011 Aantal aanwezige vrijwilligers: 8
Aantal aanwezige deelnemers: +/- 35

Ik werd zeer warm en hartelijk welkom geheten. Vanwege een plotselinge wijziging in mijn agenda moest ik een week eerder gaan dan gepland, waardoor ik me niet had opgegeven voor het eten, maar dat maakte helemaal niets uit. Iedereen reageerde enthousiast en ik werd gelijk aan verschillende mensen voorgesteld. Aan één van de tafels werd er een stoel bijgeschoven en er werd voor 1 persoon bij gedekt. Er werd voor mij vervolgens ook nog even de aandacht gevraagd en ik mocht aan de groep vertellen wie ik was en wat ik kwam doen. Er werd enthousiast gereageerd toen mensen hoorden dat ik theologie studeerde en ik werd direct voor verschillende andere activiteiten van kerken in Den Haag uitgenodigd om ook daar te gaan kijken.

De opbouw van de samenkomst is: binnenkomst; opening waarin o.a. verteld wordt wat we gaan eten; stilte voor gebed; voorgerecht; hoofdgerecht; toetje; afsluiting met een paar woorden (het was weer een goede bijeenkomst, fijne Koninginnedag morgen, we krijgen nu nog koffie met een traktatie); stilte voor gebed; koffie met iets lekkers; mensen verlaten op hun gemak na de koffie de zaal.

De manier van leidinggeven is informeel. Er wordt alleen aan het begin en aan het einde kort de aandacht van de mensen gevraagd. Verder loopt alles vanzelf. De kooksterren hebben uiteraard de leiding over het eten. De meeste gasten komen al jaren elke week en weten dus precies hoe de activiteit is opgebouwd. De activiteit is begonnen in het jaar 2000.

De mensen die deelnemen aan de maaltijd, de gasten, zijn mensen in de leeftijd van 50 tot 90 jaar. De gasten die ik gesproken heb die avond zijn mensen die of vroeger naar de kerk (de eredienst op zondag) gingen, maar nu niet zo vaak meer en die dit soort activiteiten wel waarderen, of mensen die naar verschillende kerken gaan en niet per se tot één kerk behoren, of mensen van de Bosbeskapel zelf. Er zijn een paar wat 'jongere' mensen, 50-jarigen. Zij zijn geestelijk niet geheel zelfvoorzienend om het zo te zeggen. De overige aanwezigen zijn gepensioneerd. Er waren ongeveer 35 gasten waaronder meer vrouwen dan mannen. Ik denk dat de verhouding ongeveer respectievelijk $\frac{2}{3}$ en $\frac{1}{3}$ was. De sfeer was erg goed. Iedereen had het duidelijk naar hun zin. De gasten genoten van het eten en van het samen zijn. Er werd ook druk met elkaar geconverseerd.

In de gesprekken die ik zelf gevoerd heb, ging het over de kerk en de verschillende denominaties binnen het protestantisme. Het ging over de toekomst van 'de kerk' en over de Bosbeskapel zelf en over activiteiten die kerken organiseren voor ouderen en voor buiten- en randkerkelijken. Het ging in mijn gesprekken dus niet zozeer over God. Aan het begin en einde van de maaltijd werd er een

moment voor stilgebed gehouden. God is dus niet expliciet ter sprake gekomen in de gezamenlijke momenten. De mensen hebben het in hun onderlinge gesprekken veelal over de alledaagse zaken waar ze mee te maken hebben. Op die manier, door onderlinge conversaties, komt hun leefwereld dus ter sprake. De leiding, de kooksterren, hebben allen een erg open houding. Diegenen die niet in de keuken staan, maken hier en daar een praatje met mensen. Sommigen gaan ook aan tafel zitten tijdens de maaltijd. Uit de manier waarop de mensen met elkaar spreken, maak ik op dat de mensen elkaar al allemaal goed of redelijk goed kennen.

De activiteit is open en laagdrempelig. Er wordt met opzet niet nadrukkelijk over God gesproken, omdat niet alle aanwezigen dat waarderen. De vrijwilligers doen hun werk vanuit hun geloof. Het missionaire karakter van de activiteit zit hem vooral in de daad, maar niet zozeer in het woord. God en de Bijbel worden niet expliciet besproken. Het missionaire karakter van de gemeente zie je in de manier waarop de vrijwilligers van de Bosbeskapeel de gasten verwelkomen en in hun open houding naar nieuwkomers (zoals ik zelf). Het geloof zelf wordt niet zozeer direct verkondigd, maar de aandacht en zorg voor de mensen is de belangrijkste manier om anderen te benaderen.

5 Christus Triumfator Kerk

Den Haag Bezuidenhout

Predikant: Ds. Berit Boomsma, Ruud Striemer

<http://www.christustriumfatorkerk.nl/>

5.1 Algemeen

De Website oogt wat verouderd maar heet de bezoeker op een duidelijke manier welkom. De werking van de website wordt uitgelegd en er wordt verteld wat er allemaal te vinden is over de gemeente. Duidelijk is dat het welkom gericht is op mensen die niet vertrouwd zijn met de gemeente.

“U bent op de website van de Christus Triumfatorkerk in de Haagse wijk Bezuidenhout! Op deze site vindt u informatie over onze gemeente. Zo kunt u bijvoorbeeld lezen wie wij zijn, wat we geloven, wat de doelstelling van onze gemeente is en welke activiteiten we ontplooiën.”

Verder in het woord van welkom wordt de lezer uitgenodigd het niet bij een virtueel bezoek te laten maar ook eens langs te komen bij een kerkdienst:

“We nodigen u daarom van harte uit om naast het lezen van deze site ook eens ons kerkgebouw te bezoeken en een kerkdienst mee te maken. U / jij bent van harte welkom!”

Maar wanneer ik verder kijk op de website zie ik dat de vragen die gesteld worden in het woord van welkom niet beantwoord worden op de website en blijkt de inhoud meer gericht op mensen die lid zijn van de kerk en informatie nodig hebben over wat er te doen is in hun gemeente.

Voor een opsomming van de activiteiten heb ik gebruik gemaakt van de website en het interview wat ik gehouden heb met Ds. Boomsma. Zij bestempelde deze activiteiten als missionair, toelichting hierop is te lezen in het interview verslag.

5.2 Maaltijdproject

Sinds 21 jaar komen elke vrijdagavond ongeveer 50 mensen in de CTK bijeen om met elkaar te eten. Er wordt een drie-gangen menu geserveerd voor 6,50.

De website omschrijft de avonden als volgt: *“Er wordt gelachen, er wordt heel veel met elkaar gepraat, er ontstaan vriendschappen, er wordt met elkaar meegeleefd.”*

Ontmoeting staat centraal op deze avonden. Het is niet nodig lid te zijn van de kerk. Men moet zich wel van te voren aanmelden in verband met de inkopen.

Interview maaltijd Project

Verslag van het interview gehouden met mevr. GR Gastvrouw van het maaltijdproject

Het maaltijd project van de CTK is 25 jaar geleden opgericht met als doelstelling een gezellige avond te bieden aan mensen die alleen zijn. Samen eten is leuker dan alleen. Het is er voor alle mensen, juist ook voor mensen die niet in de kerk komen. Er zijn meestal zo'n 40 mensen aanwezig. Veel al ouderen waarvan de meeste vrouw zijn. Er komen regelmatig nieuwe bezoekers die door vrienden worden meegenomen of via via hebben gehoord dat ze in de kerk kunnen eten. Ook staat de maaltijd op de website van de kerk aangekondigd. Vaak zijn het mensen van wie hun partner overleden is en daardoor nu vaak alleen moeten eten. Als er een nieuw persoon aanwezig is wordt deze voorgesteld en geïntroduceerd. Maar er zijn ook veel vaste bezoekers die graag aan een vaste tafel zitten. De organisatie probeert wel om de mensen meer te laten mengen maar dat lukt niet altijd.

Het is een project wat samen met de katholieke parochie in de wijk wordt georganiseerd, ook wordt medewerking verleend door een kok van een verzorgingstehuis in de buurt.

De avond wordt begonnen met gebed, een stukje bijbel lezen of een gedicht en wordt ook met gebed geëindigd. Meestal doet de aanwezige predikant dit. Deze predikant is ook aanwezig tijdens het eten en rouleert tussen de verschillende tafels. De gesprekken tijdens het eten kunnen gaan over allerlei zaken, ook over geloof, God of kerk, maar hier wordt niet op aangestuurd.

De vrijwilligers die meewerken aan het maaltijdproject zijn voornamelijk gemeenteleden. Als er een nieuw iemand komt meewerken draait deze gewoon een paar keer mee. Er is geen speciale toerusting voor de medewerkers. Dit omdat het project al lang draait.

Het succes van het project is vooral te danken aan het feit dat het gezellig is en in een behoefte voorziet van mensen. Mensen zijn op zoek naar gezelligheid en contact.

5.3 Open Kerk Project

Open kerk is een verzamelnaam voor een breder project van deze gemeente wat gericht is op het gemeente zijn in de wijk. Het bestaat uit de volgende activiteiten:

- **Open kerk**

De kerkzaal is elke week open op:
Donderdag en vrijdag van 12:00 tot 14:00 uur;
op zaterdag van 12.00 tot 16.00 uur.

Iedereen is welkom om de rust en stilte te ervaren. In de stilleruimte kunnen mensen plaatsnemen voor een moment van overdenking, gebed of meditatie. Ook is er de mogelijkheid een kaarsje op te steken of een voorbede aan te vragen. Er zijn gastheren en -vrouwen aanwezig om vragen te beantwoorden.

- **Lunchconcerten**

Elke tweede en vierde donderdag van de maand verzorgen studenten van het Koninklijk Conservatorium in samenwerking met de Christus Triumfatorkerk een lunchconcert. Aanvangstijd 12:30, duur ongeveer 45 minuten, toegang gratis.

- **Exposities**

In de kerk worden exposities gehouden door werk te tonen van kunstenaars uit Haagse Hout en directe omgeving. Daarbij wordt samengewerkt met de stichting kunstpost. De aanpak van de exposities is het laatste jaar sterk veranderd, dit wordt toegelicht in het interview. De expositie is te bezichtigen op donderdag en vrijdag van 12:00 tot 14:00 uur en op zondag voor en na de dienst van 10:00 uur.

5.4 Project jonge professionelen

Op de website van de kerk is onder het kopje actueel ook een document te vinden met de titel: *“Jonge professionelen en de Christus Triumfatorkerk”*. Dit document bevat een onderzoeksrapport van een projectgroep die samen met een aantal vrijwilligers de wijk bezuidenhout zijn ingegaan om daar 64 mensen tussen de 25 en de 40 jaar te interviewen. Het doel van dit onderzoek was antwoord vinden op de vraag: *‘Kan de Christus Triumfatorkerk een toegevoegde waarde hebben in het leven van jonge mensen in de leeftijd van 25 tot 40 jaar, rekening houdend met de visie van de kerk én de behoeften van mensen in deze leeftijdscategorie? Zo ja, op welke manier?’*

In dit rapport wordt een schets gegeven van de jonge professionelen en hun levensstijl en daar bij behorende vragen. De volgende conclusie is uit het onderzoek naar voren gekomen:

“Uit het onderzoek komt naar voren dat geloven en/of zingeving een rol spelen in het leven van de respondenten. Tevens hebben zij aangegeven dat de kerk op sommige terreinen betekenis voor hen zou kunnen hebben. Daarom kan geconcludeerd worden dat de Christus Triumfatorkerk een toegevoegde waarde kan hebben in het leven van jonge mensen in de leeftijd van 25 tot 40 jaar”

De manier waarop de kerk betekenis zou kunnen hebben zijn onder andere als ontmoetingsplek en als inspiratiecentrum. Aan de hand van dit rapport worden er na de zomer van 2011 activiteiten opgesteld voor deze doelgroep. Dat zullen de volgende activiteiten zijn:

- Een kloosterweekend
- De wandeling
Mensen met elkaar in gesprek laten gaan over wat hen inspireert, gebaseerd op het programma de wandeling van de KRO.
- Ontmoetingen vorm geven tussen jonge ouders
- Trainingen geven over hoe een balans te vinden tussen werk en privé

Visie achter dit project wordt verder toegelicht in interview met Ds. Berit Boomsma

Verslag interview Ds. Berit Boomsma (project jong prof. En open kerk)

Ds. Boomsma is sinds 2008 verbonden aan de CTK. Zij is de tijds speciaal aangesteld om de jongvolwassenen in de kerk en de wijk aan te spreken en te bereiken. In het kader van deze opdracht heeft ze ook het onderzoek uitgevoerd wat eerder besproken is. Met een groep van 20 vrijwilligers uit de kerk heeft zij een deel van de jong volwassen bewoners van de wijk Bezuiden Hout (25-40) geïnterviewd om te kijken wat de kerk voor hun kon betekenen. Dit omdat ze het beter vond eerst te kijken wat er speelde in deze doelgroep dan zomaar activiteiten te organiseren met de kans dat niemand daar op zit te wachten. Hierbij hebben ze gebruikt gemaakt van het boek “geloof ligt op straat” van Peter Hendriks.

De visie achter dit project is dat mensen in deze leeftijdscategorie rondlopen met levensvragen die ze niet echt kunnen adresseren. De kerk kan mensen helpen bij het zoeken naar een antwoord op deze vragen. Hierin wil de kerk geen kant en klare antwoorden aanleveren maar wel gebruik maken van het potentieel aan antwoorden dat de Christelijke traditie laat zien. Ds. Boomsma geeft aan geen vaag humanistische club te willen zijn maar een balans te zoeken tussen dat wat de kerk te bieden heeft en ruimte geven aan de antwoorden waar mensen zelf mee komen. Bij de cursus ‘balans tussen werk en prive’ zal bijvoorbeeld ook aandacht zijn voor een specifiek christelijke invulling.

Uit het onderzoek is een concreet projectplan gekomen die korte tijd geleden is goedgekeurd door de kerkenraad. Na de zomer zullen er activiteiten speciaal voor deze doelgroep plaatsvinden. De Pr voor deze activiteiten moet nog vorm krijgen maar er gaat zeker gebruik gemaakt worden van folders, de website (die op dit moment vernieuwd wordt) , een mailing en waarschijnlijk ook van social media als facebook. Op dit moment heeft de kerk wel een website, maar deze is erg verouderd. Een facebook account ontbreekt nog. Ds. Boomsma ga aan het project te willen beginnen met een laagdrempelige en gezellige activiteit om zo het project op te starten. Of het project een succes zal zijn is nog niet te zeggen er is in ieder geval draagvlak voor zowel in de kerk als daar buiten. Naast het project voor jonge professionelen draait er in de CTK al jaren het project “Open kerk”.

Dit project is gericht op het aanwezig zijn van de kerk in de wijk. Dit wordt vooral gedaan door activiteiten die niet een specifiek christelijke karakter hebben maar die er wel voor zorgen dat de kerk bekendheid krijgt in de wijk. De kerk diende lang als expositie ruimte en werkte daarvoor nauw samen met een professionele galeriehoudster, er werd kunst van een hoog niveau geëxposeerd Door

het teruglopen van subsidie is dit niet meer mogelijk. Als alternatief wordt er nu samengewerkt met stichting KunstPost en worden kunstenaars uit de directe omgeving van de kerk aangesproken.

Ook worden er lunchconcerten georganiseerd die altijd goed worden bezocht. De kerk bezit over een bestand van meer dan 200 muzikanten. Dit in samenwerking met het conservatorium die in deze wijk staat. De activiteiten van de open kerk worden goed bezocht door mensen van alle leeftijden. Het gaat erom dat de kerk zichtbaar is in de wijk. De predikanten of ander leden van de kerk zijn wel aanwezig om door te verwijzen naar de andere activiteiten van de kerk, zoals de zondagse diensten, en om gesprekken te voeren en vragen te beantwoorden. Het maaltijd project draait ook al jaren en wordt voornamelijk bezocht door 70+ die behoefte hebben aan gezelligheid en geen zin hebben alleen te eten, het heeft een sociale functie.

(ten tijde van dit interview had Rene de Reuver een artikel gepubliceerd in het ND met als onderwerp dat de toekomst van de kerk niet in de wijkgemeente lag, ik vroeg Ds. Boomsma hoe zij daar over dacht)

De CTK is ook niet echt meer een wijkgemeente, veel mensen die verhuizen blijven wel lid van de kerk. Dus wat dat betreft kon zij wel vinden in het verhaal van Rene de Reuver. Maar tegelijkertijd vind zij het van groot belang dat de kerk handen en voeten krijgt in de samenleving, dit is de opdracht van de kerk. Dat gaat makkelijker wanneer mensen dicht bij elkaar wonen en kunnen zien wat er scheelt, dit is lastiger als de leden verspreid wonen over de stad. Het gevaar is dan dat de kerk gaat zweven.

6 Duinzichtkerk en Vredeskapel

Malakkastraat 1 2585 SG Den Haag
Ds. Casper van Dongen , Ds. Corrie van Duinen

6.1 Algemeen

In de combinatie Duinzichtkerk en Vredeskapel worden een veelheid van activiteiten aangeboden. Er is op zondagmorgen in beide kerken een eredienst. Ook zijn er een aantal geloofscursussen beschikbaar voor diegenen die daar belangstelling voor hebben. Deze cursussen worden aangeboden in het eigen kerkblad en via de website. De beide gemeenten nemen deel aan oecumenische activiteiten in Den Haag zoals de Haagse Kerkennacht. Er is een herdenking, samen met de Joodse gemeenschap, van het leed dat de Haagse joden in de Tweede Wereldoorlog is aangedaan. Dit krijgt vorm in de Jom Hasjoa.

Ook heeft men een maaltijdproject, echter het is niet duidelijk op de website te vinden of dit ook voor buitenkerkelijken toegankelijk is. Er worden lezingen georganiseerd rondom geloofsvragen maar ook rondom actuele vragen uit de samenleving. Het gesprek wordt op allerlei manieren gevoerd.

Maatschappelijke stage wordt door de kerk georganiseerd om te zorgen dat er daardoor ook lijnen lopen naar de wijk.

Echter men kent ook zorgen, er is een afname van ledental en van geldstromen. Daarom is er in dit voorjaar overleg over de toekomst van beide gemeenschappen. In 2012 verdwijnt een van de twee predikantsplaatsen, dit heeft ook consequenties voor andere aspecten. Moeten we een kerkgebouw afstoten? Deze en andere vragen rondom kerk-zijn dringen zich nu op. Men heeft duidelijk de problemen in het oog: vergrijzing en te weinig aanwas van jongeren en jonge gezinnen. Het herformuleren van de eigen positie kost de nodige tijd maar heeft volop de aandacht. Er wordt door middel van gemeenteavonden breed overleg gevoerd met de gemeenteleden en dit levert allerlei creatieve oplossingen op. Zo opperde een lid om een kerk af te stoten en in een zaaltje verder te gaan. En als dat door stormachtige groei te klein zou worden dan maar weer een kerk te kopen. Ook zijn er suggesties om liturgische aanpassingen door te voeren teneinde aantrekkelijker te worden. Men verwacht dit jaar met plannen te komen om de toekomst met een duidelijke visie tegemoet te treden. Tot zover wat op de website te vinden is.

Dominee Van Duinen vertelt dat er uit het overleg is gekomen dat men laagdrempeliger moet worden, met oog voor de ander en dan met name voor de 30 en 40 jarigen. Er is bijvoorbeeld een inventarisatie gemaakt van gemeenteleden die in de afgelopen tien jaar een kind hebben laten dopen en deze zijn benaderd en gevraagd om mee te denken over de geloofsgemeenschap. Hier zijn hernieuwde contacten uit ontstaan die vruchtbaar zijn voor de toekomst. Er zijn mensen die actief mee willen denken en werken aan de kerk van de toekomst in dit deel van Den Haag. Een van de aspecten die om aandacht vraagt is de communicatie naar binnen en naar buiten. De website die veel informatie geeft is echter in de lay-out verouderd en zou beter geactualiseerd moeten worden. Activiteiten die genoemd worden op de website zijn niet allemaal even actueel. Ook in dit verband is het nodig om deze informatiebron te verbeteren.

Vermeldenswaard is de activiteit rondom Kerstmis. Er wordt op eerste kerstdag een kerstspel opgevoerd door kinderen. Dit is een van de activiteiten welk een duidelijk missionair karakter heeft. De kinderkerk organiseert dit, hierover verderop meer informatie.

Het maaltijdproject is niet eenmaal per week maar eenmaal per maand. Dit wordt door ongeveer 40 personen per maaltijd bezocht. Ook is er een diaconaal werker voor 3 dagen die via Stek in deze gemeente werkzaam is.

6.2 Kinderkerk

De Kinderkerk is de organisatie die de kindernevendienst en twee evenementen rondom Pasen en Kerstmis organiseert.

Rondom Pasen organiseert de Kinderkerk een optocht vanuit de kerk naar het Bronovo ziekenhuis. De kinderen maken een Palm paasstok die ze mooi versieren en gaan uit de kerkdienst, na het aansteken van de Paaskaars, in optocht naar het ziekenhuis. Ze gaan daar op bezoek bij de zieken op de Interne afdeling en delen daar bossen narcissen uit. De zieken waarderen het enorm dat er speciaal bezoek is op deze zondag. De kinderen gaan dan weer in optocht terug naar de kerk en komen daar binnen voor het slotlied. Het missionaire van dit evenement is dat er kinderen via e-mail en posters bij de scholen worden aangesproken. Hierdoor komen er ongeveer 25 kinderen in de kerk met hun ouders. Aansluitend worden deze kinderen weer gevraagd om naar de basiscatechese te komen. De basiscatechese is voor kinderen uit groep 7 en 8 van de basisschool. Veelal kinderen van niet kerkgangers waarvan de ouders toch belang hechten aan kennis bij hun kinderen over het geloof. Onderricht over geloof en wat Christus betekent voor de mensen kan zo doorgang vinden.

Met kerstmis organiseren ze in de Duinzichtkerk een kerstspel. Dit wordt op de vier Adventszondagen tijdens de kindernevendienst geoefend met de kinderen en op eerste kerstdag wordt dit kerstspel in de eredienst opgevoerd. Dit toneelstuk kan het kerstverhaal verbeelden maar kan ook een spiegelverhaal zijn. Zo is er eens het "Engelenhuis" opgevoerd. Dat laat zien hoe de engelen druk zijn met van alles en nog wat, kleding make-up en versieringen maar hun opdracht vergeten. Zij moeten de geboorte van Jezus uitzingen maar komen door de drukte niet aan de boodschap toe. Totdat een engeltje uitroept: Waar zijn jullie mee bezig? Wat moeten we nu eigenlijk doen? En dan kunnen ze nog net op tijd... de Boodschap uitzingen.

De kinderen worden aangezocht via e-mail en van de christelijke school uit de buurt. Ook via mond op mond reclame. Er doen dan ongeveer 30 kinderen mee en dat levert op dat de ouders ook komen. De kerk zit dan vol. Lijnen zijn er met de Oranje Nassau school waardoor weer meerdere lijnen lopen naar de samenleving. Kinderen van de kerk met kinderen uit de wijk trekken zo samen op. Soms levert dit nieuwe gezichten op die blijven en soms is het eenmalig. Men mailt nog eens maar is niet dwingend volgend. Mensen maken hun eigen keuze.

Wat wel overblijft is dat een aantal kinderen ook na de Basis catechese blijven komen naar het vervolgonderwijs in de kerk.

Interview met MK coördinator van de Kinderkerk

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

Om de kinderen uit de gemeente maar ook uit de wijk te motiveren om deel te nemen aan de kerkelijke activiteiten.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De Kinderkerk is een vast onderdeel van de zondagse eredienst wanneer zij de kindernevendienst organiseert en voor de speciale evenementen rondom Pasen en Kerstmis is dit een richtinggevend onderdeel rondom de vieringen op deze dagen.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De activiteit dient om kinderen maar ook de gezinnen te betrekken op het evangelie en oog te hebben voor de ander in de samenleving.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Werving vindt plaats via e-mail en lijnen met de scholen en posters op de scholen.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De Bijbel speelt een rol in de verwoording van de evenementen door middel van het implementeren van het evangelie in de activiteit. Gericht op de plaats in het kerkelijk jaar.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Er wordt gebruik gemaakt van e-mail maar verder zijn de genoemde middelen niet in beeld.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

De activiteit wordt door de wijkgemeente zelf georganiseerd.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Er ligt een verbinding met het dagelijks leven doordat de Paasoptocht verbinding zoekt met mensen in een ziekenhuis, daar vindt de ontmoeting plaats. Het Kerstspel is gebonden aan het dagelijks leven als men een spiegelverhaal uitbeeld. De verbinding rondom het Paas gebeuren wordt zeer gewaardeerd terwijl er rondom Kerst een bredere opkomst uit de wijk is om mee te vieren met de kinderen.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

De leiding berust bij vrijwilligers onder leiding van de coördinator, welke ook een vrijwilliger is.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid? NVT

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

- a. de mystieke dimensie
- b. de liturgische dimensie
- c. de diaconale dimensie
- d. de gemeenschapsdimensie**
- e. de missionaire dimensie**
- f. de culturele dimensie
- g. een hier niet genoemde dimensie
- h. meerdere dimensies, te weten:

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Vrijwilligers en kinderen uit de gemeenschap maar ook uit de wijk.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Door met de kinderen te werken aan een 'tastbaar' gegeven wordt men geraakt en betrokken door en bij de gemeenschap

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

Goed om te zien dat men kinderen in hun creativiteit met het Evangelie in aanraking brengt maar ook zelfstandig mee laat werken.

7 HoutrustKerk

7.1 Algemeen

De huidige predikant van de Houtrustkerk geeft in eerste instantie een ambivalente reactie ten aanzien van de vraag of er activiteiten zijn gericht op rand- en buitenkerkelijken vanuit de Houtrustkerk. Enerzijds zijn er geen specifieke activiteiten die expliciet bedoeld zijn voor deze doelgroep. Anderzijds is de gemeente sterk aan het vergrijzen en is daarom de gehele houding binnen de gemeente gericht op het betrekken van mensen van buiten in haar activiteiten. Er wordt echter niet expliciet een onderscheid gemaakt tussen leden en niet-leden. De gemeente werkt wel met 'vrienden' van de Houtrustkerk. Dat zijn mensen die op enigerlei wijze betrokken zijn geraakt (bijv. door de wijsgerige kring) en graag op de hoogte blijven van activiteiten. Zij ontvangen bijvoorbeeld de nieuwsbrief van de gemeente.

Er zijn ook meditatieavonden. Deze zijn niet direct christelijk te noemen. Het zijn momenten van stilte, waarin 'gecirkeld wordt rond het geheim'. Dit sluit aan bij het vrijzinnige gedachtegoed, dat niet dogmatisch wil zijn, maar wil zoeken naar de bron van het religieuze of de spiritualiteit. In de praktijk komen slechts gemeenteleden naar deze avonden.

Momenteel wordt wel besproken of kunst meer plek kan krijgen binnen de gemeente. Er is een geschiedenis van kunst in de kerk, maar dat was meer op toevallige of commerciële basis (bijv. omdat koster kunstenaar was). Nu wordt op beleidsniveau gekeken welke plek kunst in de kerk kan krijgen. Er is hiertoe een commissie vernieuwing. Er heeft nog geen definitieve besluitvorming plaatsgevonden. Er wordt gesproken om media als het internet sterker in te zetten, maar dat is nog geen concrete praktijk.

7.2 Wijsgerige Kring

De Wijsgerige kring maakt deel uit van het winterprogramma aan activiteiten in de Houtrustkerk. Deze wordt geleid door de emerituspredikant (AJ) van de gemeente, die gepromoveerd is in de wijsbegeerte. Met hem vindt het interview plaats.

De avonden vinden 6 á 7 maal per jaar plaats. Elke avond wordt er een andere filosoof besproken. Er zijn zo'n 20 á 25 aanwezigen per keer. Er is een groep van ongeveer 35 personen die geregeld komen.

Interview met contact persoon wijsgerige kring

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

AJ geeft aan dat er geen visie op gemeente-zijn schuilt achter de wijsgerige kring. Überhaupt is hij geen voorstander van 'visies'. Vaak ontstaan er doelstellingen die onhaalbaar blijken te zijn, die alleen maar ongelukkig maken. Hij stelde als predikant voor om niet langer te vergaderen, maar te doen 'wat we leuk vinden'. In de gemeente dacht men niet langer na over de toekomst, maar slechts over morgen en overmorgen. Na een jaar kwam men gezamenlijk tot de conclusie dat het een leuk jaar was geweest. Hij noemt hierbij de uitspraak van Noordmans: 'God houdt het werk van zijn kinderen zelf gaande.'

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De kring is gewoon één van de activiteiten binnen de gemeente. Het maakt geen deel uit van een specifiek beleid. Er komen mensen uit de gemeente en mensen van daarbuiten. Er is geen directe connectie met andere activiteiten (kring over Jodendom, huisgemeenten/-kringen). Het kan gezien worden als cursuswerk, met hoofdzakelijk seculiere invulling.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De wijsgerige kring is ontstaan uit de praktische combinatie van de interesses en capaciteiten van de aanwezige predikant (promotie wijsbegeerte en 25 jaar ervaring in het onderwijs) en daarnaast de interesses die leefden binnen de gemeente (een leergierige oude gemeente). Daarmee is vervolgens

naar buiten getreden. Het sluit aan bij een trend dat wijsbegeerte de laatste tientallen jaren in de mode is.

Het is een vorm van cursuswerk, scholing, die mensen helpt na te denken over de wereld waarin we leven. Volgens AJ is religie er voor de denkende en handelende mens. Alleen de denkende mens heeft godsdienst. Protestanten laten veelal na om goed na te denken, er is weinig wijsgerig gehalte. De wijsgerige kring draagt bij om deze leemte te vullen.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit

Werving vindt plaats via de website (www.houtrustkerk.nl), waarop het programma uitgebreid getoond wordt. Ook wordt het aangekondigd op de website voor Kerken in Den Haag (www.kerkeninden Haag.nl). Het winterprogramma wordt ruim verspreid, AJ weet niet precies op welke wijze. De 'vrienden' ontvangen de nieuwsbrief van de gemeente. De vrienden komen voornamelijk voort uit de buitenpopulatie van de kring en van de cursus over het Jodendom.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De Bijbel speelt geen rol. Soms wordt er een citaat genoemd ('als dominee ben je daarmee behept'). Als een filosoof op religie uitkomt, komt dat ter sprake.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Het programma staat op de website van de kerk en kerken in Den Haag (zie 4). Verder wordt er geen gebruik van gemaakt. AJ heeft daar zelf weinig mee.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen? Er is geen samenwerking.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Er is geen directe verbinding met het dagelijkse leven. Toch is het niet de bedoeling dat de kring een intellectueel abstract verhaal wordt. Het staat altijd in verbinding met de vraag hoe we ordening kunnen aanbrengen in onze rommelige condition humaine. Het draait om het nadenken over de wereld waarin wij ons dagelijks bestaan vormgeven.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

AJ is emerituspredikant en gepromoveerd in de wijsbegeerte. Hij heeft ook vijftientig jaar ervaring in lesgeven.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?

Toerusting of begeleiding is niet van toepassing. Wel geeft AJ aan dat voor een dergelijke cursus veel zelfstudie nodig is. Tijdens zijn predikantschap besteedde hij altijd twee uur per dag aan zelfstudie (op uitzonderingen na). Hij besteed nu twee weken aan de voorbereiding van de kring en leest in die tijd zowel primaire als secundaire literatuur. De aanwezigen ontvangen een syllabus.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

De intellectuele dimensie, zie voor uitleg ook punt 3.

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Er komen zo'n 20 á 25 personen per keer. Er is een groep van ongeveer 35 personen die geregeld komen. Per jaar wisselt dat enigszins. De man-vrouwverhouding is ongeveer 50%. Meer dan de helft van de aanwezigen komt niet in de Houtrustkerk. Onder hen zijn een aantal jongeren (<30 jr). Twee á drie aanwezigen zijn hoogopgeleid, er zijn ook mensen die het maar moeilijk kunnen volgen. Met die uiteenlopende achtergronden moet zorgvuldig worden omgegaan.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Er zijn geen belemmeringen, het enige is dat de mensen in de zaal moeten passen.

Belangrijk is dat degene die leiding geeft er zelf lol in heeft, dat hij de capaciteiten heeft en zich er voor wil inzetten. Je moet je inzetten om er voor te gaan de afspraken die je hebt gemaakt na te leven. Essentieel is dat je het kan. Je moet vooral zoeken waar je zelf goed in bent en niet zozeer 'in de breedte willen zwemmen'. Wat heb je als theoloog te brengen en wat kan je eraan doen om daar beter in te worden?

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

De wijsbegeerte boeit AJ altijd al. Daarom is hij gaan promoveren (zes jaar geleden). Hij heeft altijd twee uur per dag gestudeerd.

8 Kloosterkerk

Predikant: Margreet Klokke

8.1 Algemeen

De website van de Kloosterkerk is duidelijk en up-to –date. De activiteiten zijn duidelijk gerangschikt. De kerk heeft een duidelijke en inclusieve visie die op de website is na te lezen.

“De Kloosterkerk is verbonden met de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage. Binnen deze gemeente neemt ze een aparte, onafhankelijke plaats in. Juist daardoor kan de Kloosterkerk aantrekkelijk zijn zowel voor mensen met een geschiedenis van geloven, als voor mensen die in geestelijk opzicht op zoek zijn. De Kloosterkerk koestert de diversiteit van haar bezoekers. Daarom wordt er geen onderscheid gemaakt tussen leden en niet-leden, vaste kerkgangers en passanten. Allen worden gezien als gasten in het huis van de Heer.”

De kloosterkerk is ook aanwezig op Facebook en Twitter en linkedIn deze accounts worden gebruikt om activiteiten te promoten die gehouden worden in de kerk. Op de website staan buttons waarop je kan doorklikken naar deze social media. De kerk heeft 66 volgers op Twitter, wat gemiddeld gezien niet veel is. Het Facebook profiel heeft 36 leden wat ook beneden het gemiddelde ligt. Wel zijn beide accounts erg actief en wordt er regelmatig op geposted. Via de website van de kerk is er mogelijkheid tot het voeren van een geloofs-chat. Dit is een gesprek over een onderwerp, bijv. leidt verwondering tot geloof met de predikant en belangstellenden.

Uit het interview wat ik had met Ds. Klokke kwam naar voren dat het woord missionair niet veel gebruikt wordt bij de kloosterkerk. Hier wordt liever gesproken over Apostolaat, dit komt in het interview verder naar voren. De kerk wil in heel haar wezen apostolair zijn en wil dit in al haar doen en laten naar voren doen komen. Volgens Ds. Klokke zouden daarom alle activiteiten apostolair moeten zijn. Op basis van het interview en de website en onze eigen definitie van missionair kom ik tot een overzicht van de volgende “missionaire activiteiten”

De activiteiten en hun beschrijving komen van de website van de kloosterkerk

8.2 Open Huis

Van september tot en met juni is er op de eerste zondag van de maand "Open Huis" in de Kloosterkerk. Vanaf 14.30 uur zijn mensen van binnen en buiten de gemeente van harte welkom. Er is een afwisselend programma: iemand verzorgt een presentatie over zijn of haar werk, hobby, een mooie vakantie of een ander onderwerp, er wordt gemusiceerd en een vesper gehouden. De middag wordt afgesloten met een -meestal warme- maaltijd. Het onderling contact vormt een belangrijk element.

Interview open Huis

Interview met mevrouw J v.K contactpersoon open Huis

De Open huis bijeenkomsten zijn echt van de gemeente voor iedereen. Het draait al heel lang, en is begonnen als kerstvieringen, bijeenkomsten waarbij iedereen een eigen bijdrage mocht leveren. Nu vervullen ze een pastorale behoefte voor ongeveer 25 mensen. Deze veel al 60 plussers komen bij elkaar om te praten, dingen met elkaar te delen en naar elkaar te luisteren. Het is een soort huiskamer idee, maar dan in de kerk.

De leiding is verantwoordelijk voor het verloop van de avond, het bestaat uit een groep van 3 mensen. Vaak moeten er stoelen worden klaargezet . Instructies hoeven er niet meer gegeven te worden, daarvoor draait het al lang genoeg en weer iedereen wat er gedaan moet worden. De kosten van 4 euro voor een maaltijd vormt eigenlijk nooit een belemmering.

Het programma ziet er als volgt uit:

Zondagmiddag:

14.30 thee
15.00 lezing/presentatie
16.00 muziek
17.00 vesper
18.00 warme maaltijd.

De meeste mensen vinden de maaltijd het belangrijkste onderdeel omdat daar de ontmoeting plaatsvindt. De lezingen kunnen gaan over Iconen, Bali, kerken, duinen of nog iets anders, het is heel divers. Mevr. Van Kuffeler vindt het vesper erg belangrijk omdat er dan ook wat gevierd wordt met elkaar. Ze wil de mensen niet bekeren maar wel wat overdragen van de goede sfeer in de kerk, dat er een thuis voor mensen is waar ze gezien worden en waar ze mogen delen van wat zij zelf leuk vinden om te doen. Op de manier kunnen we samen iets beleven van gemeente zijn. Wel op gelijke voet, dat is erg belangrijk.

8.3 Open tafel

De Open Tafel verzorgt op de woensdagen vegetarische maaltijden. De kerk is open om 18.00 uur. Eens in de drie weken is er een natafelprogramma met muziek, een vakantie- of andere video, een gedichtenavond. Men hoeft zich niet van te voren op te geven; men komt en krijgt te eten; een uitzondering zou zijn als men met een groep zou willen komen eten. Iedere woensdag, met uitzondering van de maanden juli en augustus en de periode tussen kerst en Nieuwjaar. Voor de maaltijd wordt een vergoeding van 2,50 gevraagd.

Interview Open Tafel

verslag van een interview met Dhr. PP initiatiefnemer en organisator van de Open tafel. De open tafel bestaat al 20 jaar en is begonnen als natafel programma. Er kwamen mensen naar de kerk voor een alternatief programma, omdat de dominee de jonge mensen niet aansprak, langzaam is dat veranderd in een programma waarbij er een keer in de week samen wordt gegeten. De mensen zijn niet alleen meer mensen vanuit de kerk maar ook mensen die voor de rest niet naar de gemeente komen. Er is nog wel altijd een vesper na de maaltijd maar deze wordt bijna niet bezocht door mensen van de open tafel. Deze komen vooral voor de gezelligheid en het goede eten. De bijbel en gebed spelen tijdens de activiteit niet echt een rol.

Er komen meestal 40 mensen, een vaste club mensen die elkaar vaak ook ziet als vrienden en buiten de open tafel ook dingen samen doet.

De activiteit wordt voornamelijk gepromoot door mond op mond reclame, maar met de huidige 40 bezoekers is het vol genoeg, in de ruimte waar de maaltijd plaatsvindt passen namelijk maar 50 mensen.

De organisatie bestaat uit 8 mensen die ook verantwoordelijk zijn voor het koken. Deze mensen koken ook af en toe voor het open huis. Verder wordt er niet samengewerkt met andere instanties of organisaties. De Visie is om mensen een plek te bieden waar ze bij elkaar kunnen komen, waar het gezellig is en waar men naar elkaar luistert, dit is ook waarom de organisatie gemotiveerd blijft, het is namelijk heel gezellig.

Observatie Open Tafel

Wat: Een maaltijd voor ongeveer 2,50

Waar: in de crypt (gewelfachtige kelder) van de kloosterkerk. Elke woensdagavond

Voor Wie: Voor iedereen met name voor mensen die niet naar de reguliere diensten komen.

1.Hoe worden mensen verwelkomd? En hoe worden jullie verwelkomd?

Iedereen wordt hartelijk begroet, veel mensen kennen elkaar dat is te merken, er worden grappen gemaakt en handen geschud. Ik loop wat zoekend in de kerk en kom iemand tegen die mij de weg wijst en introduceert, een warm welkom. Door de verbouwing in de kerk is het zoeken naar de crypt, nergens staat aangegeven waar je moet zijn. Ook staat niet aangekondigd dat er die avond deze activiteit is. Als ik deze man niet was tegengekomen had ik het wellicht niet kunnen vinden. Door het zoeken was ik een paar minuten te laat, daar werd ik op gewezen door de leiding die ik die dag daarvoor aan de telefoon had gehad.

2. Op welke manier worden jullie wegwijz gemaakt?

De man die ik tegenkwam legt ook uit wat de bedoeling is, waar het eten staat, hoe het werkt, hij haalt zelfs eten voor mij en stelt mij voor aan onze directe tafelgenoten

3. Welke opbouw kent de samenkomst?

We begonnen deze maaltijd met het zingen voor dhr. Piket (van het interview) hij was jarig geweest en trakteerde op wijn bij het eten. Daarna was er ruimte voor een stil gebed. Na het gebed werd het eten opgeschept. Na het eten was er gelegenheid om naar het vesper in het koor van de kerk te gaan. Na het vesper was er koffie. Bijna niemand van de aanwezige eters ging naar het vesper.

4. Welke indrukken heb je van de mensen die er zijn (omvang, leeftijd van aanwezigen, maatschappelijke posities, evt. doelgroep, sfeer, hoe komt dat laatste tot uiting?)

Het was een diverse groep met mensen. De leeftijd lag tussen de 40 en de 70 met een aantal uitzonderingen zoals mijn tafelgenoten. Het waren over het algemeen mensen met een lage maatschappelijke status en een pastorale behoefte. Mensen die zoals mijn buurman ze omschreef "allemaal erg zichzelf zijn". De sfeer is erg ongedwongen en iedereen krijgt ook de ruimte om zichzelf te zijn. Er wordt bijvoorbeeld gecollecteerd voor een project wat iemand zelf heeft opgezet.

5. Hoe wordt God ter sprake gebracht?

God werd die avond niet expliciet door de leiding ter sprake gebracht, wel was er ruimte voor stil gebed. Maar ik merkte dat mijn aanwezigheid als theologie student bij mijn tafelgenoten wel de nodige vragen over God te weeg bracht. Er werd een spervuur van vragen op mij afgevuurd, en al snel hadden we het over zingeving, het wel of niet vegetarisch zijn van Jezus, het koninkrijk van God en het contrast tussen de God der wrake en de God van de liefde. Ik ervoer het als een leuk en ongedwongen gesprek. De man die de leiding had die avond had daar andere ideeën over. Er werd ons gesommeerd niet van dit soort gesprekken te voeren omdat het niet de bedoeling was om elkaar hier uit te horen of te ondervragen, het moest wel gezellig en ongedwongen blijven. Mijn andere tafelgenoten vonden het juist gezellig om over deze onderwerpen te praten en gingen daarom gewoon door met hun gesprek.

6. Hoe komt de leefwereld van de hoorders aan de orde?

De leefwereld van de aanwezigen was steeds aanwezig, juist in de sommering om niet te ingewikkelde gesprekken te voeren proefde ik een hang naar laagdrempeligheid en acceptatie. Het was niet de bedoeling mensen te veranderen of ze het idee te geven dat ze iets moesten geloven wat ze niet wilde.

7. Welk 'beeld', welke metaforen, horen naar jullie indruk bij deze activiteit/wijkgemeente?

De open tafel kwam op mij over als een gemeenschap op zich. De kerk was daarin faciliterend maar zeker niet leidend. Ook staat het wat los van wat er in de rest van de gemeente gebeurt.

8. Welke vormen van geloofscommunicatie treffen jullie aan (gesproken woord, liederen gebeden, kunstzinnige vormen, etc.) dienen

9. Op welke manier komt het missionaire karakter van de wijkgemeente, als je daar van kunt spreken, in de activiteit naar voren?

De Kloosterkerk wil graag een inclusieve kerk zijn, dus iedereen moet zich welkom kunnen voelen en onderdeel van de gemeenschap kunnen uitmaken. Dat idee kreeg ik zeker tijdens de open tafel. Wel had ik het idee dat het los stond van de rest van de activiteiten van de kerk

10. *Op welke manier communiceert de wijkgemeente met 'buiten'? (Public relations, werving, etc.)*
Deze activiteit stond aangekondigd op de website, maar volgens de aanwezigen hadden ze het meer van horen zeggen. De meeste bezoekers zijn vaste bezoekers die eigenlijk elke woensdag komen.

8.4 Cantate diensten

Iedere laatste zondag van de maand heeft de eredienst in de kloosterkerk een bijzonder karakter. Op deze zondag wordt er een cantate uitgevoerd door het Residentie Bachkoor of het residentie kamerkoor en het residentie Bach-orkest. De folder van deze diensten zegt ons dat de uitvoeringen van een hoog niveau zijn en dat de diensten door veel mensen worden bezocht. De predikant bevestigde dit. Ook vertelde zij dat er bij deze diensten andere mensen aanwezig zijn dan tijdens "gewone" diensten. Mensen komen af op de kwaliteit van de diensten. Het kan gebeuren dat deze mensen tijdens de verkondiging de krant of een boek lezen, maar dat maakt niet uit, aldus de predikant. De diensten zijn gratis maar er wordt wel om een bijdrage gevraagd omdat er hoge kosten gemaakt worden.

8.5 ABC-Cursus

De ABC-Cursus is een cursus over de beginselen van de christelijke traditie. Er komen vragen aan bod als: De bijbel, wat is dat voor een boek? Wat hebben de schrijvers ervan willen zeggen? In welke traditie stonden zij, literair, gelovig en liturgisch? Wat hebben hun verhalen vandaag te zeggen? Wat is er bijvoorbeeld bedoeld met het scheppingsverhaal? Hoe lezen wij poëzie als de psalmen? Wat is een profetie eigenlijk, of een gelijkenis?

De cursus 'ABC van de christelijke traditie' is vooral bedoeld voor mensen met vragen over deze zaken. De cursus wordt gegeven door de predikanten en heeft ongeveer 15 deelnemers. Ook mensen die hun "verbondenheid" met de christelijke traditie willen vastleggen in speciale dienst kunnen deze cursus volgen.

Interview Ds. Klokke

Dit interview gaat met name over de algemene visie van de Kloosterkerk en over de cantate dienst en ABC cursus waar de predikante verantwoordelijk voor is. Dit interview vond plaats op 26 april om 15.00 in de kloosterkerk in den Haag en is gekoppeld aan een observatie van de kerk.

(noot van de interviewer) de kloosterkerk is een grote indrukwekkende kerk midden tussen de dure Hotels en Ambassades, een mooi contrast was dat de klokken van de kerk zich mengde met de beat die uit botsauto's klonk. Op het plein voor de kerk was namelijk een kermis aan de gang.

Ds. Klokke maakt allereerst duidelijk dat het woord missionair haar wat moeite kost. Het heeft associaties met zieltje winnen en dwingende evangelisatie. Zelf gebruikt zij liever het woord apostolair. Dit geeft meer associaties met dienen en aanwezig zijn in de wereld.

Voor de kloosterkerk is missionair zijn (het woord komt wel terug ook al heeft ze er wat moeite mee) belangrijk. Het heeft te maken met het wezen van de kerk, namelijk het feit dat ze een open geloofsgemeenschap wil zijn, iedereen moet zich welkom kunnen voelen in de kerk. Dit komt tot uiting in het taalgebruik tijdens de kerkdiensten. Ds. Klokke geeft aan niet van 'gemeente' of van 'ons' te willen spreken. De gemeente is iedereen die onder haar gehoor zit, iedereen die op wat voor manier hoe kortstondig ook in aanraking komt met het woord of de kerk is onderdeel van de gemeente. De prediking moet dan ook in toegankelijke taal gebeuren. Ze geeft toe dat dit niet altijd lukt, als predikant ligt de tale Kanaäns altijd op de loer. Voor de liturgie gelden andere principes, dit mag mysterieus blijven zodat mensen zich daardoor opgetild en meegenomen voelen. Er wordt dan ook niets uitgelegd over de liturgie tijdens de dienst. Ds. Klokke denkt dat juist mensen van nu, die leven in een beeld en belevingscultuur zich aangeraakt kunnen weten door liturgie.

Schoonheid is ook een aspect wat de kloosterkerk inzet op apostolair te zijn. Het gebouw is daar het beste voorbeeld van. De kerk vervuld een functie in de gemeenschap, de zalen kunnen verhuurd worden en er worden regelmatig kunstexposities in gehouden.

Doordat de gemeenschap open gehouden wordt is het voor mensen die vaste bezoekers zijn van de kerk wel eens slikken. Het is als predikant dan een balans zoeken tussen vaste mensen toerusten maar wel open blijven naar nieuwe mensen. Een open gemeenschap is soms een tegenstelling. Ook wanneer het gaat om kunst ten toonstellen in de kerk kan het wel eens zijn dat het controversiëler is dan dat vaste bezoekers mooi vinden, ook dan is het zoeken naar balans. Op mijn vraag of het niet een select gezelschap is dat zich aangesproken voelt door kunst, liturgie en schoonheid antwoord Ds. Klokke dat de kloosterkerk al lang geen elitaire 'bondjassen' kerk meer is, ook al heeft het die reputatie wel gehad, maar opwekking zingen om een ander publiek aan te spreken gaat niet gebeuren. Elke kerk moet doen waar deze goed in is, niet iedereen wordt door hetzelfde aangesproken. Door zich te richten op wat ze goed kunnen, namelijk kwaliteit en schoonheid brengen, kunnen ze mensen aanspreken die daar van houden.

De kloosterkerk nodigt mensen met name uit om naar binnen te komen, de beweging van binnen naar buiten is misschien wel eens wat te weinig aanwezig. We bereiken mensen met name via de website en mond op mond reclame, de cantate diensten hebben een hele goede reputatie, daar komen veel mensen op af. Wel wordt er in deze diensten ook altijd gepreekt, sommige mensen komen door niet voor en lezen dan een boek, dat is prima. Voor mensen die belangstelling hebben voor de christelijke traditie is er de ABC-cursus. Een cursus gegeven door de twee predikanten over de bijbel en haar traditie. Hier komen allerlei mensen met allerlei achtergronden. De meeste mensen worden bereikt via folders, de website en ook hier weer mond op mond reclame. Er is ruimte om alle vragen te stellen, het karakter van de avonden is informatief, het is een echt cursus met veel ruimte voor vragen.

9 Laakkapel

Deimanstraat 7

www.laakkapel.nl

Op de vraag, zijn er missionaire activiteiten antwoorde de geïnterviewde: Ja, niet zozeer evangelieverspreiding maar wel missionaire activiteiten vanuit het diaconale werk

9.1 Buurtkoffie en tentoonstellingen

Er is een Buurtkoffie voor de wijkbewoners, iedereen die zin heeft is welkom en komt over de vloer. Men wordt op een plezierige manier ontvangen en er is gesprek mogelijk. Daardoor is er ook nazorg voor de regelmatige bezoekers, men belt deze na of men brengt een huisbezoek als dat nodig of gewenst is. De activiteiten worden in de Buurtkrant die elk kwartaal uitkomt vermeld en er worden flyers op straat uitgedeeld. Ook is er natuurlijk mond op mond reclame. Daarnaast worden tentoonstellingen georganiseerd die samen met de koffieochtenden open zijn. Koffie is in de kerkzaal, dit geeft kansen om ook momenten van bezinning te hebben. Nadeel is dat het door elkaar heen loopt wat storend kan werken. Enerzijds is de koffieochtend gemeenschapsvormend maar door de kerkzaal is het niet erg huiselijk. Men zou dat wel willen scheiden maar anderzijds kunnen dan de bezinningsmomenten onder druk komen te staan, de kerkzaal nodigt daar meer voor uit.

Observatie Laakkapel 22 juni 2011 van de Buurt Inloopkoffie van 14.00 tot 16.00 uur.

1.Hoe worden mensen verwelkomd?

Mensen worden hartelijk verwelkomd en zijn met naam en toenaam bekend.

2.Op welke manier wordt ik wegwijs gemaakt?

Ik ben eveneens hartelijk ontvangen en ben op een plezierige manier wegwijs gemaakt.

3.Welke opbouw kent de samenkomst?

Koffie inloop kent een open deur principe. De bijeenkomst is in de kerkzaal met een grote tafel met stoelen er omheen, kleedje op tafel met een bloemetje om een huiselijke sfeer te creëren. Mensen zoeken een plek en krijgen koffie of thee naar keuze. Er is in de kerkzaal ook een gedachtenisplek ingericht met een kaarsje waar indien men dit wenst een moment van herdenking samen met de leiding of met deelnemers en leiding kan plaatshebben.

4.Welke indrukken van de mensen? Leeftijd Aantal Wat

Er komen allerlei mensen, ouderen zowel als middelbaren. Aantal deze keer was ongeveer 12 bezoekers, allen bekenden van de leiding en ook van de bezoekers.

5.Wordt God ter sprake gebracht? Hoe?

Het gesprek kan overal over gaan en dus ook over God. De taakverdeling is dat een persoon gastheer/gastvrouw is en een tweede persoon specifiek op gespreksvragen in gaat. Ook een persoonlijk geloofsgesprek is mogelijk en men is daarop getraind. Ook in samenhang met de gedachtenisplek.

6.Heil, komt dat aan de orde?

Zie boven.

7.Leefwereld van de aanwezigen, hoe komt deze ter sprake?

Mensen kunnen hun verhaal kwijt en doen dat ook op een open manier. Men verteld aan elkaar ervaringen en belevenissen uit het dagelijks leven. Er wordt ook gericht gevraagd aan de bezoekers naar de leefsituatie.

8.Communicatie van de leiding?

De leiding communiceert op basis van gelijkheid met de aanwezigen. Men is goede bekende van elkaar.

9.Metaforen? Welke horen bij dit evenement?

De metafoor die hier past is de meereizende ander.

10.Gebeden en geloofscommunicatie?

Indien de situatie daar om vraagt is er mogelijkheid voor gebed.

11.Missionaire karakter van de gemeente?

Gemeente is missionair in de wijk en onder de eigen leden. De deelnemers komen uit de wijk en zijn van verschillende komaf, al dan niet kerkelijk gebonden of buitenkerkelijk. Men noemt zich naar binnen gericht omdat men alles binnen doet maar men richt zich op de omgeving.

12.Communicatie naar buiten, hoe is dit geregeld?

Website geeft informatie maar er is een buitenbord tijdens de activiteit en er is een aanplakbord met informatie over de activiteiten welke geboden worden.

13.Stijl van leidinggeven?

Er is een open stijl van leidinggeven.

14.Waarom is er een koffie inloop?

Koffie inloop voldoet aan een wens van de wijk en de eigen kerkleden op een uurtje ontmoeting en gezelligheid.

15.Is het diaconaal of missionair en zo ja wat is het dan?

Het is meer missionair dan diaconaal, het vervult een samenbindende functie zonder dat men verzorging op niveau levert. Samenzijn staat centraal met het oog op gemeente zijn voor iedereen.

16.Is er afstemming met anderen zoals Buurtwerk?

Voor dit onderdeel niet.

17.Is er een Buurthuis welke hetzelfde doet?

Niet bekend.

18. is er afstemming met andere inloopkoffie middagen?

Er is geen afstemming.

19.Vindt er intergemeentelijk overleg plaats tussen de PKN kerken?

Niet over dit soort activiteiten.

9.2 Buurtmaaltijd

Naast de koffieochtend is er een Buurtmaaltijd een keer per maand. Er komen 30 tot 40 deelnemers waarvan 60% kerkgangers zijn en de overige van buiten de gemeente komen. Er wordt gekookt door gemeenteleden en men heeft tot doel om de ontmoeting te organiseren, ontmoeting tussen sociaal geïsoleerden of alleen gaanden en de gemeente. Echter er zou breder ingezet moeten worden op vrijwilligers, anderen ontmoeten en ontvangen is ook missionair werk.

9.3 Straatfeest

Er wordt met Pinksteren een straatfeest georganiseerd samen met drie migrantenverenigingen waaronder moslims. Normaal deed men dit alleen met Kerstmis maar er is vanwege de vraag van uit de samenleving nu ook een ontmoeting met Pinksteren. Er is dan uitleg over de betekenis van het feest en men eet samen, iedereen brengt eten mee en dit wordt gezamenlijk genuttigd. Pinksteren wordt uitgelegd aan buitenstaanders en dat geeft opening naar anderen. God is onder ons, Zijn Geest is onder ons werkzaam. Die boodschap wil men meegeven.

9.4 Alleen Café

Het alleen cafe is voor mensen die een partner hebben verloren, dit is een keer per maand. Men kan daar het verhaal doen en er is een mogelijkheid om hulp te krijgen op praktische vragen. Er wordt doorverwezen naar artsen en maatschappelijk werkers indien dit nodig is. In de rouwverwerkingsgroep staat het gesprek rond de levensvragen centraal. Wat is je troost? Dat gesprek wordt met behulp van vrijwilligers gevoerd. Er is een vrijwilliger van de Zonnebloem en een gewone vrijwilliger ook Dominee Van Essen is daar mee bezig.

9.5 Algemene opmerkingen

Doordat de Laakkapel vergrijsd zijn er vaak maar enkele vrijwilligers waardoor het erg binnenkerkelijk blijft. Het zoeken naar verbinding met buitenstaanders gebeurt daardoor vaak in de marge. Een kleine groep doet al het werk en valt daardoor snel terug op oude patronen. Evangelisatie is dan niet het doel maar een beetje inclusief, men is vrij gesloten. Het zijn voor het overgrote deel echte doeners en diegenen die meewerken zijn erg trouw maar door de leeftijd is hun spankracht niet meer zo groot. Ook staat er weer een samenvoeging op stapel, Den Haag gaat van 14 predikanten naar 8 predikanten. Er komen wel kerkelijk werkers terug maar er wordt ook gekozen voor minder 'stenen'. Laak praat met Oase, vroeger werkten ze samen maar dit is verlopen in de tijd maar nu is het overleg weer opgestart. Men doet wat men kan en doet dat ten volle uit christelijke overtuiging. Jezus volgen is getuigend handelen op de plaats waar je gesteld bent.

De Laakkapel heeft problemen met de toeslaande vergrijzing. De aanwas van jongeren of jonge gezinnen is er niet of nauwelijks. De kerkenraad is nu aan het afwegen hoe verder te gaan. Bijvoorbeeld de Buurtkoffie(zie activiteiten) zal vanaf komend najaar niet meer in de kerkzaal plaatsvinden maar in een bijzaaltje. De stookkosten voor de kerkzaal zijn dermate hoog dat het niet langer verantwoord is om de bijeenkomst, met een relatief kleine ruimtebehoefte, in de grote kerkzaal te doen plaatsvinden. Daarmee verlaat men de doelstelling om de kerk de centrale plaats te laten zijn in de activiteiten. Voordeel naar mijn mening is dat het geheel wel wat huiselijker wordt in de kleine zaal. Het getuigende van de kerkzaal vervalst en daarmee ook het gedachtenis hoekje met de kaars in de kerk. Dat is voor het team een nadeel, daarmee vervalst een kans op een pastoraal gesprek. En dat wil men als dienende gemeente wel blijven doen.

Al met al staat de gemeenschap van de Laakkapel voor een uitdagende tijd. Hoe om te gaan met afname van ledental en de voortgaande vergrijzing? De kerkenraad is zich duidelijk bewust dat er een nieuw beleid moet worden opgezet en geeft daar nu prioriteit aan.

10 Lukaskerk

10.1 Algemeen

Informatie van de website: De Lukaskerk is een protestants christelijke gemeenschap die probeert een gastvrije en veelkleurige gemeente te zijn, waar heel verschillende mensen zich thuis voelen. Er komen veel kinderen naar de vieringen en één keer per jaar wordt er een kinderweekend georganiseerd. De tieners hebben een eigen ruimte in de buurt en komen eens per maand bij elkaar. Er is een zanggroep die vooral liederen van Huub Oosterhuis zingt, en twee keer per maand meewerkt in de vieringen. In de loop der jaren, is er een samenwerkingsverband gegroeid met de basisgemeente Ekklesia den Haag. Bovendien werken we in de regio samen met de: Juliana-/Valkenboskerk; Marcuskerk, Laakkapel en de Bergkerk-Bethelkapel. En met de: Lutherse kerk, Doopsgezinde Gemeente, Rooms Katholieken, Oud Katholieken, Vrij Evangelische Gemeente, Deutsche Evangelische Gemeinde in Den Haag, Nederlands Gereformeerden en l'Eglise Wallone. Tevens is er een werkgroep oecumenisch pastoraat (WOPS) en dat is vooral met kerken/werkers uit de Schilderswijk.

Woensdagmiddagen 9 en 23 maart 14.00 tot 15.30 uur

koffie vanaf 13.45 uur

gesprekken als voorbereiding op de komende zondagse viering. Tijdens die gesprekken komen er dan weer specifieke vragen aan de orde, die een volgende keer besproken kunnen worden. Deze leerhuizen worden in principe geleid door ds Arie de Boer en ds Jaap van den Berg

Daarnaast organiseert men maaltijden met een eigen bijdrage van 4,00 euro.

Ook is er een voedselbank.

Men organiseert allerlei activiteiten rondom de zondagse eredienst zoals meelesen van teksten in de week voorafgaande aan de zondag. Er zijn cursussen en lezingen voor de gemeenteleden.

In het jubileumboekje 25 jaar Lukaskerk omschrijft de voorzitter van de wijkkerkenraad de gemeenschap als een "gemeenschap zonder kapsones". Een gemeenschap met veerkracht en incasseringsvermogen. In de Lukaskerk zegt deze voorzitter: kun je op zondag en door de week kerk zijn. Daar draait het om in de Lukaskerk: gemeenschap zijn met elkaar en met en voor de ander, naar buiten gericht. De Lukaskerk staat daarmee op het scharnierpunt tussen recht en onrecht. Onrecht pakt men actief aan. Vluchtelingen en asielzoekers wordt indien nodig onderdak geboden. Er is ruimte en openheid voor de ontwikkelingen in kerk en samenleving.

In de vieringen wordt ontmoeting met God en mensen gezocht.

10.2 activiteiten

Dominee De Boer is inmiddels sinds enkele weken met emeritaat. Hij is nog volledig op de hoogte en vertelt met passie over zijn gemeente. De gemeente in de Lukaskerk is een kleine maar actieve club. Er zijn ruim 100 meelevende leden en deze zijn actief op het gebied van maaltijden, voedselbank en kleding. Daarnaast is er een taalproject, er wordt Nederlandse les gegeven aan belangstellenden.

In de veertigdagentijd organiseert men Solidariteitsmaaltijden welke toegankelijk zijn voor gemeenteleden en gasten uit andere kerken maar ook niet-kerkelijken zijn welkom. Echter men zegt zelf in de Lukaskerk: ieder die komt is gemeentelid.

Alles concentreert zich in en om de kerkzaal, daar is de voedselbank en ook de kledingkerk. Er is verbinding met de vieringen niet alleen omdat het in de vieringenruimte gedaan wordt, maar omdat de diaconaal werker in de zondagse eredienst verteld wat er in de week allemaal gedaan wordt en zoekt daarin verbinding tussen de activiteiten met de Bijbel. Kerkzijn moet centraal staan is zijn visie.

De activiteiten zijn diaconaal met een missionair staartje, niet echt missionair om de mensen in de kerk te krijgen. Maar doordat het direct gerelateerd is aan de kerk gaat er een missionaire dimensie meespreken. Er is een maaltijdproject op iedere dinsdagavond. Er wordt dan een driegangen maaltijd geserveerd voor een vast bedrag van € 4,00. Hier nemen ongeveer 50 tot 60 mensen per week aan deel. Voor deze activiteiten is een vaste diaconaal werker, via Stek, welke voltijds werkt en die bijvoorbeeld ook een koor heeft opgericht.

Dit koor is het Mama verhalen koor, opgezet om vrouwen hun verhaal te laten doen. Stem geven aan vrouwen, hierdoor ontstaan veel individuele contacten met een diaconaal doel.

De wijk is bezig met een vergaande samenwerking met de Evangelisch-Luthers van de Burgwal. Men wil een nieuwe gemeenschap stichten met een gezamenlijke predikant. Men heeft in de Lukaskerk de predikant van de ELK, dominee Verhoeven, mogen beroepen en deze predikant werkt inmiddels voor de Lukaskerk.

Genoemde dominee Jaap van de Berg is een emeritus die als gemeentelid meewerkt aan het leerhuis project samen met dominee Trinetje Verhoeven.

Tijdens het bezoek aan de Lukaskerk, en dan met name de Voedselbank, is er een veelheid aan informatie vrijgekomen. Deze informatie bevestigt wat dominee De Boer vertelde en laat ook zien dat men een zeer open karakter heeft naar de maatschappij. Men is zeer betrokken op het lot van de medemens en de activiteiten zijn allen gericht op buiten. Zo is er bijvoorbeeld nauw contact met Woodstock, een woongemeenschap van gepensioneerde verslaafden in het kader van 'Den Haag onder dak' in een naburig pand. De Lukaskerk onderhoudt goede contacten met bewoners en verzorgers. In de tuin van Woodstock, welke grenst aan de kerkzaal, zijn de maaltijden als het weer het toelaat. Daar heeft ook het afscheid van dominee De Boer plaatsgevonden met BBQ voor alle belangstellenden.

De Haagse Dominicus gemeente (www.haagsedomnicus.nl) heeft eenmaal in de maand een viering in de kerkzaal waardoor de Lukaskerk zelf geen viering heeft. Een deel van deze gemeenschap neemt deel aan dit oecumenisch initiatief terwijl anderen elders een viering bijwonen.

Dit geeft wel eens wat spanning, vanwege het opgeven van een eigen viering, maar de gemeenteleden zijn wel wat gewend.

Er is tijdens de zondagse viering gelegenheid om een kaarsje in de gedachtenisboom aan te steken en voorbede te vragen voor een medemens, met naam genoemd, of een situatie in de wereld. Dit gebeurt niet tijdens de Dominicus viering.

De voedselbank is een belangrijke activiteit in de Lukaskerk en vervult naast de economische functie, gratis voedsel voor economisch zwakken, een sociale functie. Ook ziet men het als een pastorale functie, er is een woord voor iedereen en er is koffie en soep. De sfeer is open en hartelijk terwijl er medewerkers zijn van diverse achtergronden. Dat geeft een ongedwongenheid waardoor de deelnemers zich niet afhankelijk voelen van liefdadigheid.

De Lukaskerk is een kerk met een uitgebreid netwerk en staat daarmee open naar de maatschappij en geeft op deze manier gestalte aan het gemeente van Christus zijn.

Observatie Lukaskerk 23 juni 2011

Ik heb gesproken met Ouderling Willem, hij is al 31 jaar ouderling en met de koster. Ook was aanwezig dominee Trinetten Verhoeven, haar heb ik kort gesproken.

Vragen:

Hoe worden mensen verwelkomd?

Mensen worden hartelijk verwelkomd en na controle op de inschrijving verder geholpen, men is meestal met elkaar bekend.

Op welke manier wordt ik wegwijs gemaakt?

Ik ben eveneens hartelijk ontvangen en ben op een plezierige manier wegwijs gemaakt.

Welke opbouw kent de samenkomst?

Voedselbank kent een open deur principe. De bijeenkomst is in de kerkzaal met een tafel in de deuropening waar de cliënten zich melden. Er is ook koffie of thee dus velen gaan even zitten en praten met elkaar of meteen medewerker.

Welke indrukken van de mensen? Leeftijd Aantal Wat

Er komen allerlei mensen, merendeels allochtonen. Het was deze keer rustiger dan normaal omdat men aangekondigd had dat er een onderhoudsverbouwing zou plaatsvinden. Wel zou er Voedselbank zijn maar aangepast aan de mogelijkheden. Toch constateerde ik dat er ongeveer 40 bezoekers waren.

Wordt God ter sprake gebracht? Hoe?

Het gesprek kan overal over gaan en dus ook over God. De taakverdeling is dat twee personen gastheer/gastvrouw zijn die koffie en soep verzorgen en een tweede team wat specifiek het voedsel uitreikt. Men kan ook de voorkeur uit kan spreken wat men wil. Ook een persoonlijk (geloofs)gesprek is mogelijk en men is daarop getraind.

Heil, komt dat aan de orde?

Zie boven.

Leefwereld van de aanwezigen, hoe komt deze ter sprake?

Mensen kunnen hun verhaal kwijt en doen dat ook op een open manier. Er wordt ook gericht gevraagd aan de bezoekers naar de leefsituatie.

Communicatie van de leiding?

De leiding communiceert op basis van gelijkheid met de aanwezigen. Men is goede bekende van elkaar.

Metaforen? Welke horen bij dit evenement?

De metafoor die hier past is de bewogen medemens.

Gebeden en geloofscommunicatie?

Geloofscommunicatie vindt plaats in de handeling, men weet dat het vanuit de christelijke levensvisie is dat er een voedselbank in de kerk is.

Missionaire karakter van de gemeente?

Gemeente is missionair naar buiten. De deelnemers komen uit de wijk en zijn van verschillende komaf, al dan niet kerkelijk gebonden of buitenkerkelijk. Men noemt zich naar buiten gericht en kiest er voor om de ander op te zoeken.

Communicatie naar buiten, hoe is dit geregeld?

Website geeft allerlei informatie en er is een aanplakbord met informatie over de activiteiten welke geboden worden.

Stijl van leidinggeven?

Er is een open stijl van leidinggeven.

Waarom is er een Voedselbank?

De Voedselbank speelt in op de noden van mensen aan de onderkant van de economie en voldoet aan de vraag in de samenleving te helpen waar dat nodig en gewenst is en daarbij biedt men ontmoeting en gezelligheid.

Is het diaconaal of missionair en zo ja wat is het dan?

Het is beide, diaconaal door te helpen waar geen helper is en missionair omdat men er bewust voor kiest om het uit de kerkzaal te doen. Verbonden met het gemeente van Christus zijn.

Is er afstemming met anderen zoals Buurtwerk?

Voor dit onderdeel niet.

Is er een Buurthuis welke hetzelfde doet?

Niet bekend.

Is er afstemming met andere Voedselbanken?

Ja, er is een intake gesprek en een toewijzingsprotocol. Als er een aanmelding komt uit een andere wijk wijst men in principe de dichtstbijzijnde mogelijkheid aan voor die persoon.

Vindt er intergemeentelijk overleg plaats tussen de PKN kerken?

Niet bekend.

Wat heb ik niet gevraagd wat toch van belang is?

11 Maranathakerk

2e Sweelinckstraat 156

<http://www.maranathakerkdenhaag.nl/>

11.1 Algemeen

De kerk omschrijft zichzelf als volgt: De Maranathakerk gemeente is een hervormde wijkgemeente die van harte deel uitmaakt van de Protestantse Gemeente 's Gravenhage. Zij is te typeren als een open gemeente met een sterk oecumenische inslag, onder andere tot uitdrukking komend in de liturgie en de contacten met andere kerken. Het geografisch werkgebied omvat de wijk Duinoord en delen van het Statenkwartier, het Zeeheldenkwartier en de Bomenbuurt. Daarnaast trekt de kerk ook bezoekers uit andere wijken aan. De gemeente telt ongeveer 200 actieve leden, die zich op tal van manieren inzetten. De zondagse vieringen worden gemiddeld door 60-80 personen bezocht. Het kerkgebouw stamt uit 1949 en is in 2000 grondig gerenoveerd. De predikant is Ds. Iljo Akkerman. De maranathakerk heeft een uitgebreide website waarop veel wordt verteld over de gemeente en haar activiteiten. Ook zijn hier visie documenten te vinden. De kerk profileert zich als een inspirerende plek in de buurt. De kerk is niet vindbaar in de social media

11.2 Koffieochtenden

Omschrijving website: Elke woensdag (ook in de zomer!) is iedereen van 10.00 tot 12.00 uur van harte welkom op de buurtkoffie in de Maranathakerk. Dankzij een groep vrijwilligers uit de kerk en uit de buurt kan deze activiteit het hele jaar door draaien. Kom ook eens aanwippen! Elke eerste woensdag van de maand is er een muzikale buurtkoffie. Hierbij treden musici, meestal uit de wijk, vrijwel belangeloos op. Het aanbod is gevarieerd en van zeer goede kwaliteit, van klassiek tot populair. Een ware traktatie. Veel nieuwe gezichten mochten we al begroeten. Als u iemand weet in uw straat of buurt, die wel wat aanspraak kan gebruiken of erg van muziek houdt, maak hem/haar erop attent!

11.3 Culturele avonden

De Maranathakerk biedt een heel scala aan culturele avonden aan, een keer in de maand wordt deze avond gehouden, te gast zijn onder andere Katleen Ferrier, Pim van Lommel en Jean Jaques Suurmond.

Interview met Mevr. R. Scriba van de Maranathakerk over culturele avonden

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

De gemeente wil door deze activiteiten laten zien dat de kerk zijn niet alleen op zondag bij elkaar in de kerk zitten is, maar dat het veel breder is. De kerk is een open kerk, het liefst zouden we de deuren altijd open hebben staat, helaas kan dit niet vanwege vervelende dingen die dan kunnen gebeuren. De Maranathakerk wil een centrum zijn voor levensovertuiging en godsdienst. Een plaats waar iedereen zich thuis voelt.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

Een gewone plaats, maar iedereen staat er wel achter. Ook komen veel gemeenteleden zelf naar de avonden.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

Om te laten zien dat de kerk een plek is waar niet alleen iets op zondag gebeurt.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Via folders die in het wijkblad worden gestopt. Ook staat er een leestafel in de kerk waarop deze folders liggen. In de plaatselijke kranten worden advertenties gezet. Ook krijgen alle nieuwkomers in de wijk een welkomspakket waarin deze folder te vinden is.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De Bijbel is de inspiratiebron van de kerk, op zondag heeft ze een heel duidelijke functie maar op de culturele avonden een minder duidelijke. Wel is het zo dat de onderwerpen van de avond altijd te maken hebben met geloof. Het zijn geen buurthuis lezingen, ze moeten wel een link hebben met geloven.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Nee, de website is wel een belangrijk communicatiemiddel waarop ook activiteiten worden aangekondigd.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen? Door de wijkgemeente

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

De onderwerpen worden gekozen in aansluiting met de leefwereld van mensen, laagdrempelig.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit? De werkgroep publiciteit.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid? Nvt.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

- a. de mystieke dimensie
- b. de liturgische dimensie
- c. de diaconale dimensie
- d. **de gemeenschapsdimensie**
- e. de missionaire dimensie
- f. **de culturele dimensie**
- g. een hier niet genoemde dimensie
- h. meerdere dimensies, te weten:

12. Wie doen met de activiteit mee

Soms komen er wel 300 mensen naar een avond, maar soms ook 100 of 30. Maar meestal rond de 100. Dit zijn zowel mensen uit de kerk als rand- en buitenkerkelijk

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

De activiteit moet aansluiten bij de behoefte van mensen in deze tijd. Het moet niet gericht zijn op bekeren, laagdrempeligheid is heel belangrijk. Mensen zijn op zoek naar verdieping en verbinding in hun leven maar sociale verhoudingen liggen anders dan vroeger, de tijd is individualistisch en de hele wereld ligt aan onze voeten. De kerk kan inspelen op die behoefte aan verdieping. Het is zelfs de taak van de kerk dit te doen.

11.4 Maaltijdproject

Omschrijving website: Eén keer per maand een gezellige en smakelijke maaltijd in de grote zaal van de Maranathakerk. En dat voor een vriendenprijs: slechts vijf euro. Reserveren: tel. (070) 345 71 83. Het aperitief wordt ingeschonken vanaf 17 uur. Schuif aan op donderdag 10 februari, 10 maart, 14 april, 12 mei, 9 juni.

12 Marcuskerk

12.1 Algemeen

De Marcuskerk staat bekend als een open, laagdrempelige en warme wijkgemeente. Jongeren en ouderen komen wekelijks samen om God en elkaar te ontmoeten. In de kerkdienst is op het orgel Bach te horen maar op de piano ook een lied uit de Evangelische Liedbundel. De Marcuskerk staat bewust en eigentijds in de gereformeerde traditie. Een 'goede preek' vinden we belangrijk.

De Marcuskerk is heel bewust actief in de buurt met missionair-diaconale projecten. Vanuit de *Kinderwinkel* worden activiteiten voor kinderen en tieners georganiseerd, zoals huiswerkbegeleiding, tienerrestaurant, Bijbelclub en dansclub. In en vanuit het naast de kerk gelegen *Marcushuis* zijn er activiteiten voor 20 tot 40-jarigen in kerk en wijk.

Zo wil de wijkgemeente stem, handen en voeten aan het Evangelie geven.'

Bron: www.marcuskerk-den Haag.nl (20-06-11)

Interviews hebben plaatsgevonden over de Kinderwinkel, MarcusConnect en het diaconaal-missionair ouderenwerk. Bezoeken hebben plaatsgevonden in de Kinderwinkel, bij een RockSolid bijeenkomst en bij een middag voor eenzame ouderen georganiseerd vanuit het diaconaal-missionair ouderenwerk.

12.2 Kinderwinkel

'De Kinderwinkel aan de Van Baerlestraat is een knooppunt in Moerwijk waar kinderen, tieners en ouders van verschillende komaf en overtuiging elkaar ontmoeten. Alle kinderen en tieners uit de buurt, van 4 tot 14 jaar, zijn er welkom. Zoveel religies en culturen bij elkaar hoeft geen bedreiging te zijn maar zien we als een opdracht om kinderen en tieners zich in wijk thuis te laten voelen. De Kinderwinkel is daarbij een veilige en gezellige plek voor hen geworden. Niet meer weg te denken uit Moerwijk!'

Het initiatief is 16 jaar geleden ontstaan vanuit de Marcuskerk. Zes jaar geleden is het onderdeel geworden van STEK.

Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

De gemeente van de Marcuskerk wil er zijn voor de wijk. De gemeente is erop gericht mensen bij de kerk te betrekken. Het is voor de kerk belangrijk om niet een afgezonderde gemeenschap te zijn, maar aanwezig te zijn op de plek waar het kerkgebouw staat. In het begin waren de gemeenteleden daar sterk bij betrokken, nu vallen de eerstelingen wat weg.

De vorige medewerker van de Kinderwinkel was niet betrokken bij de gemeente. WE is dat wel, waardoor ook de betrokkenheid in de gemeente weer toeneemt. Mensen kunnen vragen wat er leeft. Ook bij een tienerdienst stappen kinderen makkelijk binnen omdat ze al iemand kennen. Tieners uit de Marcuskerk komen nauwelijks in de Kinderwinkel. Daar blijken drempels te bestaan. Bijvoorbeeld doordat zij met hun ouders, de 30-ers en 40-ers, verder weg wonen.

Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De laatste week van de zomervakantie worden er activiteiten georganiseerd door een dabar-team. Gemeenteleden bakken dan pannenkoeken.

Er is ook een tienerrestaurant waar gemeenteleden kunnen komen eten. Er komen zo'n 14 vaste gasten uit de gemeente die voor € 5,- een 3-gangendiner krijgen. De tieners koken.

Er werken een aantal vrijwilligers die een diaconaal jaar doen en stagiaires in de Kinderwinkel. Zij worden in de kerk voorgesteld.

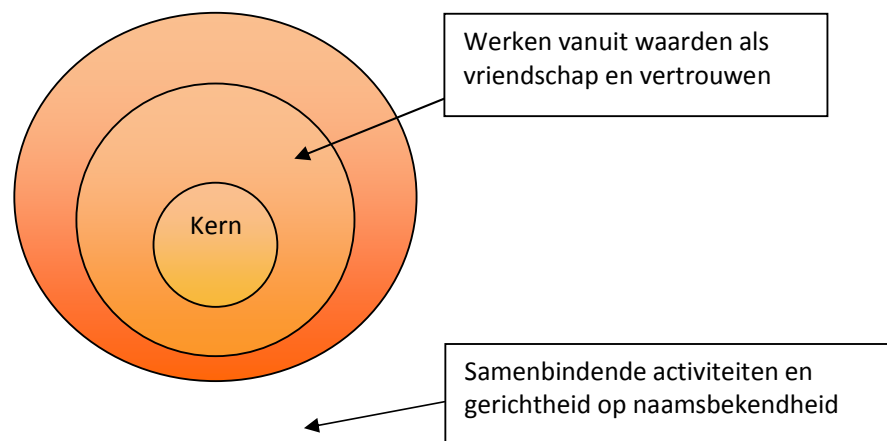
Er vindt een gezamenlijke kerstviering voor jongeren plaats.

Een enkele keer is de opbrengst van een collecte bedoeld voor de Kinderwinkel. Ook wordt aandacht aan de Kinderwinkel besteed in de gebeden.

Waar toe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De Kinderwinkel is erop gericht een veilige plek te creëren voor kinderen in de wijk. De Kinderwinkel is een plek waar kinderen zichzelf kunnen zijn. Waar ze binnen mogen komen, zodat ze niet op straat hoeven te spelen. Het biedt hen zinvolle tijdsbesteding. Er is geen naschoolse opvang en de Kinderwinkel kan worden gezien als een school-kerk-buurtproject op één plek. Zo is het mogelijk ouders te helpen door er voor de kinderen te zijn. De eerste medewerker had een werkplek op een school (Christelijke basisschool). Zo was het mogelijk contact met de ouders te onderhouden en activiteiten te organiseren voor de kinderen vanuit de kerk.

De drijfveer voor de werkzaamheden binnen de Kinderwinkel komen voort uit het evangelie. Tegelijkertijd is het niet de bedoeling om te evangeliseren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen identiteitsgebonden activiteiten en niet-identiteitsgebonden activiteiten. Er wordt gewerkt vanuit de kern vanuit het Christelijke geloof. Om die kern. Er zijn activiteiten die sterker of minder sterk met deze kern verbonden zijn. Sommige beogen met name waarden als vriendschap, vertrouwen en de relatie met ouders te bevorderen, in sommige gevallen worden dan Bijbelteksten gebruikt. Andere activiteiten hebben meer een samenbindende functie in de wijk of zijn erop gericht de eigen naamsbekendheid te vergroten.

Identiteitsgebonden zijn bijvoorbeeld de kerk- en schoolvieringen die 2x per jaar worden georganiseerd door de school. Overigens zijn daar ook kinderen die niets met de kerk hebben van harte welkom.

Uiteraard is de Bijbelclub ook identiteitsgebonden.

Ook RockSolid is een identiteitsgebonden activiteit voor tieners. Daar komen meer moslimkinderen dan christenen, dus er is voornamelijk ruimte voor religieuze achtergronden in brede zin.

Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Er zijn flyers over de Kinderwinkel voor ouders en voor kinderen. Dit zijn twee soorten flyers die op de doelgroep zijn aangepast (een voor ouders, een voor kinderen). Daarnaast zijn er flyers met informatie over de activiteiten. Deze gaan naar vier basisscholen (twee Christelijke basisscholen). Ook wordt informatie over de Kinderwinkel geplaatst in de nieuwsbrief van de scholen.

Er staat informatie op de websites van de Kinderwinkel, de Marcuskerk en Stek.

Werving vindt echter voornamelijk plaats door de kinderen die zelf vertellen over de Kinderwinkel tegen andere kinderen.

Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De medewerkers van de Kinderwinkel zijn voorzichtig met het gebruik van de Bijbel omdat dit gevoelig kan liggen bij de ouders, bijvoorbeeld omdat ze zelf Moslim zijn. Ze hebben met de kinderen eens de Ark van Noach in Rotterdam bezocht, waar kinderbijbels lagen. Een van de kinderen stelde vragen en vertelde er thuis over, waarna de ouders boos waren dat hun kind beïnvloed werd door middel van Bijbelverhalen. Dit soort problemen proberen ze bij de Kinderwinkel zoveel mogelijk te vermijden, omdat ze niet willen dat kinderen daardoor deze veilige plek kwijtraken.

In de Bijbelclub en bij RockSolid staat de Bijbel centraal, hoewel ook naar de Koran verwezen kan worden, bijvoorbeeld door beide boeken met elkaar te vergelijken.

WE's collega gebruikt ook buiten deze activiteiten nog wel eens de Bijbel.

Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Hyves wordt gebruikt en werkt wel. Vooral als WE 's avonds online is 'ontmoet' ze kinderen. E-mail wordt weinig gebruikt, de kinderen lopen gewoon aan. Ze spelen vaak op straat, dus dan kunnen ze binnenlopen als er iets is (tijdens ons gesprek loopt er een jongetje binnen omdat hij een paar vragen wil stellen. Eigenlijk lijkt hij niet zo geïnteresseerd in de antwoorden, maar wilde hij voornamelijk even aandacht.)

Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

Sinds zes jaar is de Kinderwinkel onderdeel van STEK, de Marcuskerk blijft betrokken in de Kinderwinkel doordat de predikant plaatsheeft in het bestuur van de stichting. Zo blijft de kerk inhoudelijke invloed uitoefenen. Via STEK vindt fondsenwerving plaats.

Er is ook samenwerking met Stichting MOOI, de welzijnsorganisatie. Samen organiseren ze bijvoorbeeld de straatspeeldag. Vakantie activiteiten stemmen ze met elkaar af. Soms organiseren ze een gezamenlijk uitje. Er is echter steeds minder mogelijk in verband met reorganisatie binnen de burgerlijke gemeente. Bij zorgen over kinderen is er ook onderling contact met de welzijnsorganisatie.

Verder is er incidenteel contact of samenwerking met wijkagenten, woningorganisaties, jongereninterventieteams, Stichting Welkom en wijkorganisatie Moerwijk. Het tienerrestaurant werkt samen met Culinair Moerwijk door gezamenlijk maaltijden te bereiden.

De contacten worden wederzijds positief gewaardeerd, maar het is moeilijk te herleiden waar en hoe ze zijn ontstaan. Ze bestaan gewoonweg in de praktijk.

Er is nog steeds nauwe samenwerking met de school, via het project 'De Bank'. WE werkt één dag in de week als vertrouwenspersoon op de school. Daar geeft ze onder andere sociale vaardigheidstraining.

Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Thuis krijgen meerdere kinderen weinig aandacht van hun ouders. Soms is er maar één ouder die voor vier kinderen moet zorgen en daarom veel moet werken. Kinderen hebben last van verveling en zoeken negatieve aandacht. Sommige zijn soms verdrietig en willen een praatje maken. De Kinderwinkel kan hen een vertrouwensband bieden, zeker met de kinderen van school.

Bij de Kinderwinkel merken ze dat sommige dagelijkse problemen taboe zijn, bijvoorbeeld wanneer een gezin afhankelijk is van de voedselbank. Op zondag is dit soms te merken wanneer kinderen extreem veel eten bij de kinderbijbelclub. De kinderen komen dan voornamelijk voor aandacht en

eten. Dit is niet altijd bespreekbaar bij de kinderen of ouders. De opgave voor activiteiten is daarom in het algemeen gratis. Alleen op woensdag moet er €0,50 betaald worden, zodat kinderen ook leren dat sommige dingen geld kosten. Vakantieactiviteiten kosten in het algemeen minder dan 4 euro.

Waardering blijkt uit het feit dat de kinderen blijven komen. Ze hebben ook als activiteit een hele grote Valentijnskaart gemaakt met daarop uitspraken waarom ze van de Kinderwinkel houden. Daar wordt dan door de leiding expliciet om gevraagd, maar tegelijkertijd blijkt daaruit wat de kinderen ervaren. Ze vinden het voornamelijk altijd gezellig en vinden het fijn dat er spelletjes worden gedaan en dat er altijd activiteiten zijn.

Wie heeft de leiding bij de activiteit?

Willeke Eikelenboom (tieners) en Jan-Willem van Tienhoven (kinderen), beide zijn medewerkers van STEK. Gezamenlijk werken zij 48 uur voor de Kinderwinkel. Daarnaast zijn er twee diaconaal jaar vrijwillers (ieder 32 uur) die veel praktische voorbereiding verrichten. Deze plaatsen vervallen binnenkort.

Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?

Er is een toerustingsgroep met daarin de afdelingsmanager van STEK, R. de Reuver als predikant van de Marcuskerk en voorzitter van het bestuur. De toerusting kan wat WE betreft nog wel wat verbeteren. Het lijkt haar goed wanneer vanuit de Marcuskerk een vorm van toerusting wordt gezocht waarbij de partijen elkaar toerusten (d.m.v. gebed en inspiratie delen). Daarbij gaat het om de wisselwerking tussen predikant, gemeenteleden en de missionair werker. STEK heeft daarvoor bijvoorbeeld een gestandaardiseerd format, namelijk de soul searching groep, maar het moet net uitkomen dat dat format past in deze context.

De vrijwilligers die meewerken zijn meestal jong. Er werken zo'n veertig vrijwilligers mee in de Kinderwinkel. De meeste zijn tussen de 20 en 30 jaar, de jongste is 17.

Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

De diaconale dimensie: De Kinderwinkel is er vrijwel kosteloos zijn voor de kinderen. Bij het tienerrestaurant eten de mensen op kosten van de diaconie. Er worden kerstpakketten uitgedeeld aan mensen met een laag inkomen.

De gemeenschapsdimensie en de missionaire dimensie: In de Kinderwinkel is het belangrijk dat de kinderen betrokken zijn met elkaar. Het is de bedoeling met elkaar een gemeenschap te zijn. In de huidige groep is dat wat lastig, dat is te merken aan het feit dat ze elkaar niet missen als er iemand niet is. Kinderen zijn vaak blij op het moment dat ze naar de brugklas gaan en dan kinderen tegenkomen die ze al kennen via de Kinderwinkel. De missionaire dimensie is niet expliciet, het is niet de bedoeling te evangeliseren. Het gaat er meer om vanuit welke drijfveer er gewerkt wordt.

Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Kinderen van vier tot veertien jaar oud zijn welkom in de Kinderwinkel. Er is ook een bijeenkomst voor ouders van kinderen tussen de twee en drie jaar oud. Daar komen nu zo'n acht moeders.

In de groep van 4-10 jaar is wat betreft sexe gelijk verdeel. Op dinsdag komen er ongeveer 9 kinderen, op woensdag zo'n 20 (maatschappelijke thema's), bij de bijbelclub komen zo'n 8 kinderen per keer met zo'n 25 kinderen die roulerend komen. Meer dan de helft van de kinderen heeft ouders die niet van Nederlandse afkomst zijn. Op donderdag komen gemiddeld 5 meiden bij de meidenclub en 8 jongens bij de jongensclub.

Bij de tieners komen zo'n 10 kinderen bij de huiswerkclub (daar is het verplicht om huiswerk te maken, kinderen mogen niet voor de gezelligheid komen).

Op dinsdag zijn bij Rock Solid gemiddeld 8 kinderen. In het tienerrestaurant koken per keer 7 tieners, waaraan 21 tieners meewerken. Op vrijdagavond zijn er gemiddeld 25 tieners van de 50 die geregeld komen. Een minderheid daarvan (ong. 10) zijn meiden, ongeveer een kwart van de aanwezigen is

blank. Wellicht komt het hoge gehalte jongens door de activiteiten en doordat de jongens erg veel energie meenemen.

In de toekomst is het de bedoeling de leeftijd op te hogen naar 16 jaar en nog wat activiteiten op te splitsen.

Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Het succes bestaat voornamelijk uit de aandacht voor de kinderen.

Het werkt ook positief dat de Kinderwinkel op zaterdag na elke dag open is, er is vaak wat te doen.

De kleinschaligheid is zowel een succes als een beperking. De contacten worden erdoor bevordert. Zeker toen de vrijwilligers nog uit de wijk kwamen, kwam iedereen elkaar tegen. Nu komen vrijwilligers uit heel Den Haag. Door de kleinschaligheid kun je niet teveel tegelijk doen. Het pand heeft ook beperkingen, soms moet er gezegd worden dat er geen plaats meer is (er is een kaartstelsel bedacht om te garanderen dat degene die geweigerd wordt, de volgende keer wel naar binnen mag).

Dankzij het feit dat er zoveel vrijwilligers meewerken kan er een boel gedaan worden. De Kinderwinkel is daardoor ook wel erg afhankelijk van vrijwilligers die het allemaal naast hun werk doen, je kunt dus minder overdag doen. De Marcuskerk wordt tegelijkertijd kleiner, terwijl ze meer willen organiseren. Daarbij dreigt het gevaar dat er te weinig vrijwilligers zullen zijn.

De afschaffing van de diaconaal jaar plekken zal de Kinderwinkel voor nieuwe dilemma's plaatsen.

Er bestaan nog wat gevoeligheden door de overname van de Kinderwinkel door STEK, die soms belemmerend werken.

Het feit dat kinderen voetballen voor deur levert soms overlast op in de wijk.

Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

Het is leuk om met tieners te werken. ME is er als vrijwilliger bij de tienerinloop op vrijdag ingerold en heeft destijds gesolliciteerd toen de baan vrij kwam (ze heeft een opleiding in de cultureel maatschappelijke vorming). Ze vindt het gaaf om vanuit de kerk actief te kunnen zijn.

Kinderen hebben een plek nodig waar ze zichzelf kunnen zijn. Het is mooi om een vertrouwensband met hen op te kunnen bouwen. Je kunt ze helpen met heel simpele dingen. Vooral wanneer je de kinderen één op één ontmoet is het erg leuk.

Bezoek aan de Kinderwinkel

Het interview met WE heeft plaatsgevonden in de Kinderwinkel, voorafgaand aan een Rock Solid avond. Na afloop van het interview is er een maaltijd voor degenen die de avond gaan leiden: WE, twee diaconaal jaarvrijwilligers en andere vrijwilligers. Ik ben van harte uitgenodigd om mee te eten, en zodoende maak ik de voorbereidingen mee. Tijdens het interview was een van de diaconaal jaarvrijwilligers al druk doende de spullen klaar te zetten voor de avond. WE gaf soms tips om op ideeën te komen. Al snel werden er twee grote vogelverschrikkerachtige poppen in zwarte kleding naar buiten gedragen. Het zag er veelbelovend uit.

Het thema van de avond is drugsgebruik. De leiders bespreken met elkaar dat het best wel een zwaar thema voor de jongeren zou kunnen zijn. Daar houden ze rekening mee bij het invullen van de activiteiten.

Er wordt gewerkt met een programma dat door Youth for Christ is samengesteld (zie kader). Het pakket met informatie over de activiteiten hebben de leiders toegezonden gekregen en voor kunnen bereiden. Er wordt afgestemd hoe de activiteiten vorm zullen krijgen en wie de verantwoordelijke per activiteit is. Deze leider neemt het voortouw voor die activiteit.

Het Rock Solid programma (inclusief tijdsindeling en leiderstips) zoals ze het aangeleverd hebben gekregen moet wat aangepast worden, omdat in het verleden is gebleken dat het enerzijds soms te lang is voor de avond en anderzijds soms wat heftig is voor de jongeren die bij de kinderwinkel komen. Daarnaast zijn er soms spelletjes waar de kinderen bijvoorbeeld heel vies van worden, waar de ouders niet altijd even blij mee zijn. Het spel 'Cocaine meppen' dat voor vanavond op het programma staat is daarvan een voorbeeld. Volgens het programma zouden de kinderen elkaar onder het meel moeten gooien. Hiervoor is het alternatief met de 'vogelverschrikkers' bedacht.

Om 19.00 uur komen de kinderen binnen. Ze zijn opgelaten en gaan naar de kelder. Daar staan intussen krukken in een kring. Iedereen neemt plaats. Er zijn zeven tieners aanwezig, vier jongens en drie meisjes. Eén jongen is er voor de eerste keer. Ook ik ben nieuw voor de jongeren. We doen een rondje waarin iedereen zijn voornaam noemt. Er worden grapjes gemaakt over mijn naam en ik besluit niet te zeggen waarom ik hier ben, omdat ik verwacht dat het gedrag van de kinderen en de sfeer van de avond daardoor bepaald zal worden. De kinderen vragen er niet naar en WE zegt er ook niets over.

Na het rondje met namen worden de afspraken gecommuniceerd. Iedereen wordt geacht leuk mee te doen en bij te dragen aan een goede sfeer. Als de tieners die verstoren, krijgen ze een waarschuwing. Bij twee waarschuwingen krijgen ze een time-out. Als ze die hebben gekregen, moeten ze naar boven om te praten met een van de leidsters. Deze bepaald dan of ze terug mogen komen. Als dat mag en ze nog een vermaning krijgen, moeten ze het pand verlaten en mogen ze die avond niet meer terugkomen. Al snel wordt duidelijk dat dit soort maatregelen niet voor niets bestaan. Vooral één jongen en één meisje zijn zeer nadrukkelijk aanwezig en luisteren slecht.

Rock Solid

Rock Solid prikkelt tieners (11-14 jaar) om het christelijk geloof te ontdekken. De thema's sluiten naadloos aan bij hun belevingswereld. Bovendien komen tieners graag naar Rock Solid vanwege de enorme dosis humor in de gekke spelletjes. Dat maakt dat tieners ook snel hun niet-gelovige vrienden meenemen.

Compleet

Goed jeugdwerk staat of valt met goede jeugdleiders. Daarom ondersteunt Youth for Christ jeugdleiders met een totaalpakket. Voor Rock Solid sluit je met YfC een overeenkomst voor een jaar en ontvangt dan:

Jaargang - Je ontvangt 22 compleet uitgewerkte programma's in een stevige map, genoeg voor een heel seizoen.

Actuele programma's - Per jaar kun je 5 actuele programma's extra downloaden via internet.

Training – Meerdere keren per jaar kunnen jeugdleiders zich laten trainen voor Rock Solid.

Stargames – Met 800 tieners een nacht lang in een zwembad en sporthal maffe spelletjes doen.

Helpdesk – Bij Youth for Christ zijn mensen beschikbaar die je ondersteunen. Ook lees je in de digitale nieuwsbrief ervaringsverhalen van andere groepen en krijg je praktische tips.

Meer mogelijkheden

Youth for Christ biedt meer programma's aan. Er is een variant van Rock Solid voor de Rooms Katholieke Kerk. En

Er volgt een tijdje geharrewar over het uitdoen van mobiele telefoons. De kinderen moeten ze uitdoen, maar al snel gaat er toch een af. Na wat heen en weer gepraat lijken ze allemaal toch uit te staan.

Er worden een paar eerste vragen over drugs gesteld. Wat weet je ervan? Een jongen antwoordt dat je wordt doodgeschoten als je iets met drugs doet. Een zin die later op de avond veel herhaald wordt door hem, maar later ook door anderen.

Het eerste spel begint. De tieners krijgen plastic zakjes op hun rug geplakt. Ze kunnen bij een leider drugs halen (pepermuntjes) die ze dan stiekem in het zakje van een ander moeten stoppen. Zelf moeten ze ervoor zorgen zo min mogelijk pepermintjes in hun zakje te krijgen. De boodschap is daarmee dat het je veel oplevert als je geen drugs gebruikt. Er wordt flink gedraafd door de ruimte. De zakjes en pepermintjes vliegen in het rond. Of de onderliggende gedachte van het spel tot zee doordringt wordt niet erg duidelijk.

We gaan weer zitten. Intussen heeft een van de jongens twee waarschuwingen gekregen. Hij moet dus even naar boven om te praten. En mist een deel van het volgende spel. Gelukkig mag hij daarna terugkomen.

Dat spel bestaat eruit dat een vrijwilliger als politieagent zich even boven moet afzonderen. Ondertussen wordt beneden een drugsdealer aangewezen. Zij moet gekleurde dropstaafjes (drugs) zien te verspreiden onder de andere aanwezigen, zonder dat de agent haar betrapt. Iedereen loopt met gebalde vuisten rond en af en toe is er onopvallend contact, waarbij drugs wordt uitgewisseld. De bedoeling is dat de kinderen leren dat drugs eruit kunnen zien als een snoepje en dat het strafbaar is om te dealen. Daarom gebeurt dealen stiekem.

We gaan naar buiten (op het eigen terrein), waar het al best fris is. Nu is het spel met het meel aan de beurt. De vogelverschrikkers staan tegen een muur. Op zo'n vijf meter afstand staan twee kommen met meel. De kinderen worden in twee groepen gedeeld. Het is de bedoeling dat ze een hand vol meel pakken naar de poppen rennen en die ondergooien met meel. Ze denken dat de pop zo wit mogelijk moet worden, maar achteraf blijkt dat de groep van wie de pop het minst wit is, gewonnen heeft. De gedachte achter dit spel is dat de kinderen erachter komen dat drugs je helemaal te pakken kan krijgen. Je raakt helemaal 'ondergesneeuwd' en de drugs beïnvloeden je helemaal.

Het volgende spel wordt ook buiten gespeeld. De kinderen krijgen omschrijvingen van verslavende middelen op papier en andere papieren met daarop de bijbehorende namen van de middelen. Zij moeten ze proberen te combineren en ze vervolgens aan elkaar gekoppeld op de poppen plakken. De betekenis daarvan is dat je gebonden wordt aan de drugs. Bij het ene groepje lukt het redelijk, maar in het groepje met drie jonge jongens lukt het niet om de namen te koppelen. Uiteindelijk worden ze geholpen en de volwassenen zeggen tegen elkaar dat het fijn is om te merken dat ze geen flauw benul hebben wat de verschillende middelen zijn.

Na dit spel gooit een meisje een leidster onder het meel. Ze had al waarschuwingen gekregen en nu moet ze direct het pand verlaten. De jongen die eerder een time-out kreeg gooit ook iemand onder met meel. Om consequent te zijn, besluit de leiding dat hij ook moet vertrekken. Tegelijkertijd vinden ze dat spijtig, de jongen is heel impulsief en ze verzuchten naar elkaar dat het juist zo goed ging vandaag. Blijkbaar is hij gewoonlijk nog onrustiger en impulsiever.

De rest gaat weer naar binnen. De tieners krijgen de opdracht de voor- en nadelen van drugs op te noemen. Doordat de twee meest aanwezige kinderen vertrokken zijn, is er meer concentratie. Het lukt ze om behoorlijk wat punten op te noemen. De leiding zorgt er uiteraard voor dat de evaluatie plaatsvindt op het moment dat er meer negatieve aspecten zijn genoemd dan positieve.

Vervolgens wordt er een filmpje getoond waarin een jongeman van 17 wordt getoond die bij zijn ouders leeft en verslaafd is aan drugs. De kinderen krijgen te zien hoe de drugs zijn leven bepaalde,

bijvoorbeeld doordat hij's nachts zwierf op straat en dat de relatie met zijn vader niet best was hierdoor. Zijn vader maakte zich erge zorgen.

Er wordt nagedacht met de kinderen hoe het verder zou kunnen gaan met de jongen (afkicken of dakloos worden bijvoorbeeld). Er wordt nog verder nagedacht over de voor- en nadelen. Eraan gekoppeld wordt dat je nee kunt zeggen tegen drugs, dat dat je eigen besluit kan zijn.

Er volgt een korte 'preek van de week' door WE. Hierbij worden zowel de Bijbel als de Koran betrokken. WE vraagt hoe de kinderen dat de Bijbel of Koran aangeeft dat je met je lichaam om moet gaan. Ze komen tot de conclusie dat in beide boeken het erom gaat dat je goed voor je lichaam zorgt.

De leiding zorgt ervoor dat de avond niet uitloopt. Daardoor is het programma wel wat onder druk komen te staan en zijn sommige activiteiten niet (volledig) uitgevoerd. Het is echter heel belangrijk om op tijd te eindigen, ook omdat ouders zich anders zorgen gaan maken. Er wordt nog even wat gedronken en de kinderen krijgen er nog een snoepje bij. Dan moeten ze snel vertrekken. Het was een gezellige avond. De kinderen hebben genoten, van elkaars gezelschap, van de aandacht en van de snoepjes. Hoewel Rock Solid een identiteitsgebonden activiteit is, kwam daar deze avond niet veel van naar voren, in elk geval niet expliciet. Toch hebben de kinderen een zinvolle invulling van hun avond gehad, door met elkaar te spelen en na te denken over een thema waar ze nu of in de toekomst van de middelbare school wellicht mee in aanraking komen.

Leiding

De stijl van leidinggeven in de Kinderwinkel is duidelijk directief te noemen (Van Ark & De Roest 2004, 246v.). WE heeft de algehele leiding tijdens de avond. Zij heeft zichtbaar ervaring met de tieners.

De hele avond zijn de kinderen tussendoor aan het klieren en grapjes aan het maken. De gehele leiding probeert daarbij het gezicht in het gelid te houden om de kinderen maar niet te belonen door te lachen.

Gelijk bij aankomst worden de regels vastgelegd en die worden strikt gehandhaafd. De tieners weten waar ze aan toe zijn, en als ze strafmaatregelen krijgen, weten ze dat ze het aan zichzelf te danken hebben. De leiding is sturend en direct. Nadat een waarschuwing wordt gegeven, of toen de jongen terugkwam van de time-out, wordt er verder niet meer over gesproken en krijgen de kinderen weer de kans om er een leuke avond van te maken. Ze doen weer mee, krijgen een gewone rol in het spel. De straf blijft niet nazeuren. De kinderen lijken de regels te accepteren en schikken zich op het moment dat een besluit genomen is door de leiding. De regels lijken wat hard, maar de leiding geeft ook wel aan dat het op deze wijze voor de andere kinderen leuk blijft. En het leert de kinderen dat ze rechtvaardig behandeld worden en er zelf de hand in hebben of ze mogen blijven.

12.3 MarcusConnect

Het interview wordt gehouden met missionair ouderling AW, die vanaf het begin bij de plannen voor MarcusConnect betrokken is.

In 2008 heeft de Marcuskerk Ds. R. de Reuver aangetrokken als predikant met een bijzondere interesse voor missionair werk. Er werd al snel een onderzoek geïnitieerd waarin iemand 6 maanden de wijk in ging om te onderzoeken wat er speelt rondom de doelgroep en om überhaupt nauwkeurig vast te stellen wat de doelgroep zou zijn. Daarin werd de vraag gesteld in wat voor wijk de Marcuskerk gesitueerd was. Moerwijk is een 'krachtwijk' (72% van de bewoners heeft een laag inkomen volgens het rapport). Er zijn veel mensen van buiten de (Protestantse) kerk. Waar liggen de behoeften van de mensen?

Enerzijds bleek de wijk een grijze wijk te zijn, met daarin vijf verzorgingstehuizen. Anderzijds is het een wijk vol starters. De eensgezinswoningen komen op. Er zijn dus veel 20-40 jarigen, vooral buiten de kerk. Wat zou de kerk voor hen kunnen betekenen? De Marcuskerk heeft zelf zo'n 25 leden in de

groep 20-40 jarigen, waarvan zo'n 16 leden actieve kerkgangers zijn. Verder is de gemeente sterk aan het vergrijzen.

Het onderzoek resulteerde in een rapport waarin de volgende elementen verwerkt zijn: de geschiedenis van de wijk, de samenstelling van de wijk (huishoudens, religieus, economisch etc.), enquête onder Moerwijkers, overzicht contacten met organisaties in de wijk, en een onderzoek van vergelijkbare projecten buiten Moerwijk (Pronk, 2010). Daarnaast biedt het rapport een theoretisch kader waarin afwegingen worden benoemd waar men mee te maken krijgt bij het ontwikkelen van nieuwe vormen van kerk-zijn. Bovendien is een enquête verricht onder Marcuskerkgangers (met name onder de doelgroep van MarcusConnect) over de behoefte om alternatieve vieringen te organiseren. Het rapport eindigt met een concluderend advies voor de aanpak van MarcusConnect.

In eerste instantie is besloten vanuit twee sporen te werken. Enerzijds zouden er activiteiten gericht moeten worden op de vitale groep van 20-40 jarigen die (zijdelings) met de kerk verbonden zijn. Anderzijds zouden activiteiten gericht moeten zijn op 20-40 jarige bewoners van Moerwijk. Bij de laatste activiteiten moet worden gedacht aan taallessen en opvoedingsondersteuning. Er zijn ook Migrantenkerken in de wijk, waarmee nauwelijks contact is. Met deze mensen zou de Marcuskerk kunnen optrekken, anders loop je langs elkaar heen. Bovendien vormen de migrantenkerken een logische ingang tot het contact met mensen uit de wijk. Er is namelijk al iets wat je samen deelt.

MarcusConnect is nog in de opstartfase. Binnenkort wordt een missionair werker aangesteld door de PKN Missionair Werk en Kerkgroei i.s.m. de IZB. Momenteel wordt de ruimte verbouwd waarin de activiteiten van MarcusConnect kunnen plaatsvinden. Dat is de oude pastorie, die midden in de wijk gesitueerd is. Na de zomer van 2011 is de bedoeling dat MarcusConnect van start gaat.

Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

'Binnen de Marcuskerkgemeente heerst de visie dat de Marcuskerk niet los gezien kan en mag worden van de plaats waar zij staat. De Marcuskerk wil een missionaire gemeente zijn die zich geroepen weet om het evangelie van Gods veelkleurige liefde voor zijn schepping te delen met iedereen die Hij op onze weg brengt. MarcusConnect wil vanuit deze roeping ruimte scheppen voor ontmoeting en verbinding van mensen in zowel missionair als diaconaal opzicht. Deze roeping krijgt naar kinderen en tieners in de wijk toe vorm door het werk van de Kinderwinkel. Dit project – dat inmiddels al vijftien jaar goed draait – is een inspiratiebron voor MarcusConnect om nu naar een nieuwe doelgroep van 20- tot 40-jarigen te kijken.

Het geografisch kerkelijke gebied van de Marcuskerk bestaat uit de wijk Moerwijk en een gedeelte van de wijk Morgenstond. Moerwijk en Morgenstond vallen beide onder de noemer 'krachtwijken'. De Marcuskerk wil er dan ook zijn voor de nood van velen in de wijk.' (Pronk 2010, 4)

De Marcuskerk heeft hart voor de bewoners van de wijk. De gemeente leeft vanuit de Geest en is daarmee gericht op samen leven. De gemeente vindt het daarom belangrijk om vertrouwen in elkaar te krijgen. De liefde van God zien zij als een samenbindende factor, die ertoe aanmoedigt om samen te delen. Tegelijkertijd wil de Marcuskerk bouwen aan de kerk van morgen door zich te vernieuwen en te verdiepen. (Pronk 2010)

Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De Marcuskerk wil werken vanuit een idee van mixed-economy. Dat betekent dat er verschillende vormen van kerk-zijn naast elkaar kunnen bestaan. De kern van de gemeenschap is niet per se terug te vinden in de zondagmorgendiensten. In de praktijk betekent dat, dat de 'zondagmorgengemeenschap', MarcusConnect (met verschillende sporen) en de Kinderwinkel als drie bollen kunnen worden gezien die op sommige punten overlappen. Ze hebben als het ware eigen

gemeenschappen, die het een en ander delen. Bijvoorbeeld wordt in de eredienst wel verbinding tussen de drie gelegd in preken en gebeden.

In de preken wordt sowieso veel nadruk gelegd op het missionaire werk. Alleen op die wijze kan het gevoel ontstaan dat de missionaire kerk op de kaart wordt gezet. Zo wordt een nieuwe mind-set gevormd, waarbij de kerkgangers voldoende betrokken worden.

De ouderen in de kerk zijn dan ook heel enthousiast over alle nieuwe plannen. Ze zijn zich bewust dat de gemeente zonder dit soort initiatieven zal uitsterven. Het leeft steeds meer in de harten van mensen.

In de beginfase heeft driemaal een missionaire kring plaatsgevonden met gemeenteleden, op basis van PKN modellen. Daar werden vragen gesteld als: wat zou jouw kerk kunnen doen? Met dat soort vragen gingen ze aan het werk met de leden die minder bij het project betrokken waren.

Vorig jaar was er een heidag met de kerkenraad om de nieuwe plannen te overdenken. Daarnaast wordt over de plannen nagedacht bij de zondagskring van 20-40 jarigen (de doelgroep). Er is ook een gemeenteavond aan de plannen besteed.

Dit alles om ervoor te zorgen dat het echt leeft onder de mensen. Dat men zich bewust is dat er van alles borrelt.

Waarom dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De doelstelling van MarcusConnect is een nieuw netwerk van mensen creëren en zichtbaar te zijn in de wijk, waarbij oog is voor de noden die daar leven. Het draait om nieuwe expressies van gemeenschap en kerk-zijn. Daarbij richt MarcusConnect zich op de vitale doelgroep van mensen tussen de 20-40 jaar via de twee sporen die in de inleiding beschreven staan. Enerzijds omdat de Marcuskerk in de Kinderwinkel en de kerkelijke gemeente deze doelgroep nog nauwelijks benadert. Anderzijds omdat deze doelgroep in de wijk sterk vertegenwoordigd is.

Via MarcusConnect kan de Marcuskerk in de wijk aanwezig zijn in zowel diaconaal als missionair opzicht.

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat via MarcusConnect geëvangeliiseerd gaat worden. De activiteiten zullen er niet op gericht zijn om de kerk voller te krijgen. Eerste doel is om datgene met andere mensen te delen waar je zelf veel aan hebt.

Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Omdat MarcusConnect nog niet van start is gegaan, is hierover nog niet veel bekend. Contact met de zondagavondkring is er al, zij zijn betrokken bij de opstart. De missionair werker die binnenkort aangesteld wordt, zal moeten gaan pionieren op het gebied van werving. Het zal er op neer komen dat hij/zij veel praatjes moet maken, de straat op moet, moet praten met verwante organisaties (welzijnswerk, wijkwerk), kaartenbakken langs moet gaan en activiteiten aan de man probeert te brengen. De aanpak moet zo breed mogelijk zijn.

Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De Bijbel zal ongetwijfeld een rol gaan spelen bij MarcusConnect. Enerzijds omdat er diaconale activiteiten plaats zullen vinden, daarvoor is de Bijbel altijd een drijfveer.

Daarnaast zullen er alternatieve vieringen plaatsvinden waarin Bijbelteksten een rol zullen krijgen. Er bestaat ook de wens onder de doelgroep om verdieping vanuit de Bijbel. De mensen willen leren over de context van de Bijbel. Er komt wellicht iets als een Bijbelcursus.

Wanneer er aansluiting wordt gezocht met migrantenkerken, zal er zeer waarschijnlijk ook uitwisseling plaatsvinden over de Bijbel.

Wanneer met andere wijkbewoners contact wordt gemaakt (andersgelovigen) zal de Bijbel wel als voeding dienen en als drijfveer voor het werk, maar zullen Bijbelteksten niet expliciet worden

aangehaald. Het zal duidelijk zijn dat MarcusConnect werkt vanuit een overtuiging die de basis heeft in de Bijbel.

Worden internet en *social media* ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Internet en de social media zullen ongetwijfeld worden ingezet voor MarcusConnect. Ds. R. de Reuver twittert al. Het is de bedoeling om een flitsende website te maken.

Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er *samengewerkt met anderen*?

Het project ontstaat in samenwerking met het IZB en PKN afdeling Missionair Werk & Kerkgroei. Er is sprake van een gezamenlijke startfinanciering voor 3 jaar.

Het is de bedoeling dat er met verschillende partijen in de wijk wordt samengewerkt vanuit MarcusConnect. Wat al bestaat, hoeft je immers niet zelf te doen. Het is belangrijk om goed te kijken wat er al gebeurt. Er is al een stappenplan hoe dit aangepakt gaat worden. Wanneer de missionair werker er is, moet hij/zij aanhaken bij bestaande organisaties. Het bestaande rapport geeft aan welke organisaties er zijn: St. Mooi en Wijkcentrum Moerwijk, Ban Pe (Antiliaanse Arubaanse Vrouwen van Moerwijk), Interreligieus overleg Moerwijk (IROM), Wijkorganisatie Moerwijk (WOM), St. Boog (stedelijke organisatie samenlevingsopbouw), Kerken in Den Haag, woningcorporaties, migrantenkerken, scholen, GGD, politie etc.

Het is bij deze samenwerking van groot belang om ervoor te zorgen dat partijen elkaar niet voor de voeten lopen.

Ligt er een verbinding met het *dagelijks* leven, c.q. *dagelijkse problemen, van mensen*?

Deze vraag zou hypothetisch beantwoord moeten worden, daar wil AW liever geen uitspraken over doen.

Wie heeft de *leiding* bij de activiteit?

De missionair werker zal de dagelijkse leiding krijgen. Verder zal er veel medewerking zijn door vrijwilligers uit de gemeente.

Er zal een soort van gideonsbende zijn die moet gaan meewerken in de uitvoering.

Daarnaast zal er een stuurgroep zijn die als schakel dient tussen de beleidsvoering en de praktische uitvoering.

Hoe wordt de leiding van de activiteit *toegerust/begeleid*?

De stuurgroep zal bestaan uit vertegenwoordigers van de IZB, de PKN en de predikant van de Marcuskerk. De stuurgroep dient ook voor toerusting en advies. Daarnaast zal de werkgroep missionair werk worden opgeschaald en verbreed, waardoor het mogelijk is mensen in de gemeente enthousiast te maken en te houden.

Met welke *dimensie* van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

De diaconale dimensie, de gemeenschapsdimensie en de missionaire dimensie, zoals uit bovenstaande duidelijk wordt.

Wie doen met de *activiteit mee* (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Ook hier kan slechts hypothetisch geantwoord worden. Het enige wat bekend is dat de zondagavondkring al bestaat en een groot deel van de doelgroep bevat. Daar zijn iets meer vrouwen dan mannen, in de gehele range van 20-40 jaar. Veel mensen hebben jonge gezinnen, sommige mensen zijn alleenstaand. Deze groep bestaat uit kerkleden die relatief hoog opgeleid zijn (HBO+).

Wat zijn volgens de leiding de *factoren* die de activiteit ‘succesvol’ maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Ook hier kan slechts gesproken worden vanuit de ervaringen met de zondagavondkring. Wanneer een gevoel van gemeenschap gecreëerd kan worden is dat heel motiverend. Dat levert ontzettend veel waardering op. Een barrière kan zijn dat de *work load* heel zwaar kan worden voor vrijwilligers wanneer deze structureel wordt. Tegelijkertijd kan het vele werk een groot succes opleveren.

Wat betreft de andere doelgroepen is nog niets te zeggen.

Wat belangrijk is dat er realistisch wordt ingeschat wat haalbaar is. Het is te hopen dat de nieuwe missionaire werker een pionierende geest is.

Wat maakt u *enthousiast* voor deze activiteit?

AW is vanaf het begin bij MarcusConnect betrokken geweest. Ze is er als vanzelf ingegroeid. Ze geeft aan dat er veel kansen ontstaan, en dat de gemeente die moet aangrijpen. ‘Het wordt nu allemaal heel concreet en daarom is het te hopen dat we de mensen kunnen inspireren,’ zegt ze. Wat haar zelf inspireert is dat ze op deze wijze kan delen wat ze voor zichzelf als mooi ervaart. Daarnaast vindt ze het mooi om zo iets te kunnen doen wat diaconale impact heeft. Als je dat doet rol je van de ene dankbaarheid in de andere. Daarnaast is het missionaire team zeer volhardend, de mensen geloven erin.

Via MarcusConnect kan ze een zinnige bijdrage leveren aan de plaats waar ze woont en kerkt.

12.4 Diaconaal-missionair ouderenwerk

Interview

Het diaconaal-missionair ouderenwerk biedt activiteiten aan ouderen. Deze activiteiten zijn veelal zingend van aard. De diaconaal-missionair ouderenwerker werkt in de zorgcentra, de wijk en vanuit de kerk. Binnen de gespreksgroepen kunnen de volgende onderwerpen aan de orde komen: Een voorbeeld hiervan zijn de levensboeken, waarin mensen hun leven kunnen beschrijven en naar aanleiding daarvan erover kunnen spreken. Ook zijn er kringgesprekken naar aanleiding van het boek *Ik zou zo graag een ketting rijgen* (Boelhouwer en Van der Wal, Meinema). Er zijn gespreksgroepen over de feesten van het jaar en de begrippen van vroeger (Midzomerfeest). Er is een kookgroep ‘bijbels culinair’, waar recepten uit Bijbelse tijden en verhalen worden gekookt en een sterke nadruk ligt op bewust eten. Ouderen eten namelijk veel diepvriesmaaltijden. Ook draait het sterk om gezelligheid en samen-zijn. In de kinderwinkel vindt elke tweede zaterdag van de maand een middag plaats voor geïsoleerde ouderen, inclusief maaltijd (zie verslag bezochte activiteiten). Die middagen wordt er gewerkt met thema’s, zoals de jaargetijden, maar er worden ook spelletjes gedaan. Tijdens spelletjes komt namelijk meer los van wat er speelt en wat ze bezighoudt.

Vanuit welke *visie* op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke *motieven* organiseert men de activiteit?

Het diaconaal-missionair ouderenwerk gaat uit van een visie op gemeente-zijn waarin essentieel is dat de kerk er ook voor ouderen is. De gemeente wil er zijn voor de mensen die in het verleden veel voor de gemeente betekend hebben. Daarbij wordt opgemerkt dat er vroeger een predikant was die zich speciaal richtte op ouderen, deze wordt nu gemist.

Welke *plaats* neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

Een grote plaats. Er ontstaat een wederzijdse herkenning binnen de verzorgingstehuizen en de kerkelijke gemeente. De gesprekskringen voor de mensen in de verzorgingshuizen is voor kerkleden

als wel voor ouderen uit het verzorgingshuis. Bezoekers van haar activiteiten nemen soms een kijkje in de Marcuskerk.

De gemeente wordt op de hoogte gehouden door stukjes in de kerkbrief en de website van de kerk. Bij een bijeenkomst van het gehele cluster Midden heeft MvS verteld over haar werkzaamheden. Bij de opvang voor geïsoleerde ouderen bieden enkele gemeenteleden ondersteuning als vrijwilligers. MvS heeft contact met ouderlingen en predikant in verband met haar werkzaamheden aan ouderen.

Waarom dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

Het diaconaal-missionair ouderenwerk biedt activiteiten aan voor ouderen. Centraal aspect daarin is het bieden van zingeving.

MvS had haar visie op haar werk op schrift en had er de voorkeur aan om deze op te sturen:

- Mijn werk als diaconaal-missionair ouderenwerker is laagdrempelig en biedt ouderen ondersteuning bij levensbeschouwelijke, ethische en gelovige vragen.
- Ik bied tevens de mogelijkheid om het leven te vieren met al zijn hoogte- en dieptepunten.
- Bij het zoeken naar de zin van het leven kan het levensverhaal een rol spelen als middel om de levensbalans op te maken. Hierdoor krijgt de oudere de kans een bevredigende houding tot het leven te ontwikkelen en tot zichzelf en anderen.
- Ik geef hierbij aandacht aan de spiritualiteit van de oudere: het zoeken naar de zin, naar liefde, die kan verwijzen naar de Bron van het leven, naar jezelf blijven in het ouder worden. Rituelen en symbolen zijn middelen die hierbij richting en houvast kunnen geven.
- De oudere geeft zelf aan of, wanneer en in hoeverre hij of zij gebruik wil maken van mijn diensten of verbonden wil blijven met de oorspronkelijke geloofsgemeenschap.

Belangrijk voor deze visie is het mensbeeld (van de oudere mens) dat erachter schuilgaat:

- Ouderen moeten leren leven met tekorten en met het besef dat het leven eindig is. Het accent van mijn werk ligt op de kwaliteit van leven met erkenning van de kwetsbaarheid en eindigheid ervan. Afstemming op de wensen en de behoeften van de ouderen is daarbij het uitgangspunt. De nadruk ligt daarbij niet op wat de ouderen niet meer kunnen, maar op stimulering van hun eigen (vaak) beperkte mogelijkheden.
- De mens is een eenheid van lichaam, ziel en geest. In de zorgvraag spelen dan ook somatische, psychosociale en zingevingvragen een rol. Hierbij is het belangrijk om te kijken naar de onderlinge samenhang tussen de lichamelijke verzorging en de geestelijke verzorging.
- In mijn werk is aandacht voor het unieke levensverhaal van elke oudere.
- De laatste levensfase biedt ouderen de gelegenheid om hun levenservaringen te ordenen en een balans op te maken van het geleefde leven. We streven ernaar dat elke oudere toekomt aan een verdere invulling en een afronding van het leven op een wijze die bij hem of haar past.
- Mensen moeten zoveel mogelijk kunnen blijven functioneren in en verbonden blijven bij hun oorspronkelijke sociale omgeving.

In het gesprek voegde MvS toe dat zij sterk werkt vanuit de presentiebenadering (A. Baart). Haar drijfveer is om naast de mens te staan. Het is niet de bedoeling vanuit een ivoren toren te werken, maar vanuit de aanwezigheid nader tot elkaar te komen.

Hoe vindt de *werving* plaats voor deze activiteit?

Werving vindt met name plaats door middel van flyers die naar de verzorgingshuizen gaan en allerlei contacten en organisaties in de wijk (maatschappelijk werk, buurtverenigingen e.d.). De informatie over de activiteiten staat ook op kerkelijke websites. Iedereen is welkom.

Speelt de *Bijbel* een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De bijbel speelt soms een rol in de activiteiten en soms niet. Wanneer niet-gelovige mensen meedoen, wordt meestal iets anders geboden. Soms komt het wel ter sprake in gespreksgroepen (bijv. met betrekking tot de vraag of overledenen hun dierbaren nog zullen zien). Bij de kookgroep 'Bijbel Culinaire' is de Bijbel als uitgangspunt genomen. Het gesprek komt zodoende ook soms op de Bijbel.

Worden internet en *social media* ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Behalve het feit dat de activiteiten worden weergegeven op de kerkelijke website, wordt er geen gebruik gemaakt van internet of social media. MvS acht dit niet nodig, aangezien ouderen er toch geen gebruik van maken.

Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er *samengewerkt* met anderen?

Er wordt samengewerkt met de geestelijke verzorgers, verzorgenden en activiteitenbegeleiders van de verzorgingshuizen. Daarnaast heeft MvS zitting in 'Netwerkbesprekingen'. Daarin hebben allerlei organisaties uit de wijk zitting, zoals het maatschappelijk werk, buurthuizen en dergelijke. Daar wordt besproken wat er zoal gebeurt in de wijk. Vanuit deze netwerkbesprekingen is bijvoorbeeld het initiatief ontstaan om 'huiskamers' te organiseren voor mensen die uit de AWBZ zijn geraakt. De huiskamers bieden hen een schone plek, waar ze elke week een dag iets kunnen doen (niet hangen) en waar ze een maaltijd kunnen nuttigen.

MvS heeft zelf het initiatief genomen om deel te nemen in deze netwerkbesprekingen. Ze is daar goed ontvangen. Ze acht daarbij van belang hoe je jezelf presenteert. Ze gaf aan dat ze wel van de kerk was, maar dat ze niet kwam evangeliseren.

Ligt er een verbinding met het *dagelijks* leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

MvS wil met name ingaan op wat de mensen zelf belangrijk vinden, waar zij mee komen. Dit is veelal afkomstig uit het dagelijkse bestaan. Het gaat daarbij in sterke mate om wat mensen nog wel kunnen in plaats van wat ze niet meer kunnen. Als iemand nog geestelijk goed bij is, maar lichamelijk niet meer goed kan meekomen, probeert MvS te stimuleren aan een gesprekskring mee te doen. Als mensen in de war zijn, ligt de nadruk meer op pogingen om hen op hun gemak te laten voelen. Mensen stimuleren elkaar ook enorm in de contacten.

MvS ziet dat de presentiebenadering effect heeft. Mensen zijn blij dat ze komt, dat er een luisterend oor is. Iemand noemde haar aanwezigheid een zonnestraal in een donker bestaan.

Wie heeft de leiding bij de activiteit?

De leiding ligt bij MvS. STEK is de formele werkgever.

Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?

Er is een klankbordgroep die is ingesteld vanuit beide betrokken kerken (ook Juliana-/Valkenboskerk). Zitting hebben een predikant, iemand die leiding geeft aan het ouderenbezoekwerk van de kerk, de voorzitter van de diaconie, een leidinggevende van STEK.

Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

De diaconale dimensie: de activiteit helpt om de mensen te bereiken die hulp nodig hebben, zodat waar nodig hulp geboden kan worden.

De gemeenschapsdimensie: het bij elkaar zijn, levert een eigen kleine gemeenschap op

De missionaire dimensie: het biedt de mogelijkheid allerlei ouderen te bereiken vanuit het geloof en door middel van presentie.

De culturele dimensie: veel activiteiten hebben met cultuur te maken en zijn maatschappij gericht.

Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Er komen alleen vrouwen. Mannen op die leeftijd vinden alles wat met zingeving te maken heeft onzin. Ze zijn slechts te porren voor klaverjassen en biljarten. Dit werd ook gesignaleerd door een mannelijke collega in een verzorgingstehuis. Wel wordt uiteraard gepoogd de mannen erbij te betrekken.

Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Positief is het feit dat MvS er voor de mensen kan zijn. Dat is betekenisvol in hun leven. Daarbij is het waardevol dat het 'buiten' (de maatschappij) naar 'binnen' wordt gebracht. De waardering hiervoor bleek toen de functie van MvS dreigde opgeheven te worden. Er kwam veel protest op dat plan.

Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

MvS is er erg enthousiast over dat ze er voor deze mensen kan zijn en dat ze mag omgaan met hun wijsheid. Dat zij ze hulp kan bieden waar nodig. Ze heeft al veel werkplekken gehad, zoals in de psychiatrie en een buurthuis. Ze geeft aan dat je voor dit werk geen twintiger moet zijn. Dan haal je er geen voldoening uit. Er gebeurt weinig. Je moet met kleine dingen genoeg kunnen nemen.

Bezoek middag voor geïsoleerde ouderen

Er staan kaarsjes in de vorm van een paasei bij iedere stoel, vergezeld van een nestje met paaseitjes. Zeven dames op leeftijd zitten al om de tafel. Er is een vrijwilliger van de diaconie, er zijn twee vrijwilligers die gaan koken, een kleindochter van een van hen (jaar of acht) en MvS de pastoraal werkster is aanwezig. Ik word vriendelijk begroet en mag aan de tafel plaatsnemen.

MvS heet iedereen welkom. 'Wat gezellig dat jullie er allemaal zijn'. Omdat niet iedereen elkaar kent, stelt ze voor een voorstelrondje te houden. Ze legt kort uit wat ik kom doen en ik mag mezelf voorstellen. Ik leg uit dat we een onderzoek doen naar de activiteiten voor de buurt van de PKN kerken in Den Haag. Als de dames horen dat ik studeer om predikant te worden, barst het gesprek gelijk los. Allerlei herinneringen komen boven over verschillende predikanten die veel voor hen hebben betekend. MvS neemt de gelegenheid waar om hen wat vragen over vroeger te stellen en poogt daarbij iedereen de ruimte te geven om te spreken. Iedereen stelt zichzelf voor. Het wordt duidelijk dat een aantal dames actief betrokken zijn bij de Marcuskerk, maar dat anderen niet direct bij een kerk betrokken zijn. Verschillende dames kijken naar kerkdiensten of Nederland Zingt op televisie of bezoeken soms een kerkdienst in een verzorgingstehuis.

De meeste dames wonen in een aanleunwoning, een enkeling in een verzorgingstehuis, één dame woont in een multicultureel woonzorgcentrum. Al snel wordt duidelijk dat ze allen behoefte hebben aan contacten met anderen. Als zij niet zelf dingen ondernemen, hebben ze een eenzaam bestaan. Daarom nemen ze deel aan allerlei mogelijke activiteiten. Ze noemen gespreksgroepen, kerkbezoek, spelletjesmiddagen en dergelijke. Het is duidelijk dat ze erg blij zijn dat ze eenmaal per maand op zaterdagmiddag naar de Kinderwinkel kunnen komen om met elkaar te praten. Sommige activiteiten waar ze bij aanwezig zouden willen zijn, mogen zij niet bezoeken omdat zij niet tot de doelgroep van die activiteit behoren. Dat vinden ze soms jammer. De mevrouw die woont in het multicultureel woonzorgcentrum komt er meermaals op terug hoe moeilijk ze het vindt dat er nauwelijks Nederlands gesproken wordt in het centrum. Zij is een van de weinige autochtone Nederlanders en voelt zich daarin eenzaam.

De dames vertellen me dat ze op de middagen in de kinderwinkel met elkaar kunnen nadenken over zingeving, dat het gezellige middagen zijn en dat ze er vriendschappen kunnen sluiten. Voor hen is dit heel belangrijk en waardevol. De middag begint altijd met koffie en thee en iets lekkers erbij. Nu is er gesmeerd paasbrood en er zijn chocolade paashaasjes. Het gesprek vordert, MvS leidt het gesprek aan de hand van een kookboek *Bijbels culinair*. Daarin staat het een en ander over het Joodse paasfeest. Ze leest steeds iets voor en stelt aan de hand daarvan vragen. Hoe zouden wij het ervaren om in de woestijn te moeten leven? Hoe zouden wij de uittocht ervaren? Het gesprek komt op feestdagen van verschillende culturen. Hoe zouden we het vinden als we een officiële vrije dag zouden krijgen op een feestdag van de Islam? Het gesprek over voedsel en de woestijn roept herinneringen op aan de Hongerwinter in WOII. De dames vertellen waar zij in de Hongerwinter waren. De een woonde op een boerderij en was zich niet zo bewust van alles. De ander had ouders met een winkel. Geregeld mochten de kinderen uit de buurt bij hen komen eten, omdat zij zelf genoeg hadden. Dan zaten ze soms met een huis vol kinderen.

Het diner wordt geserveerd. Dit is een aanleiding om uitgebreid te bespreken of mensen nog voor zichzelf koken. In het interview had MvS al gezegd dat ouderen vaak slecht voor zichzelf koken. Ook deze dames blijken het wel moeilijk te vinden om zichzelf te motiveren voor zichzelf te koken. De meesten doen het wel en koken dan voor meerdere dagen. Sommigen eten een keer of drie per week in een verzorgingshuis. Er wordt een ronde gedaan over welke huizen lekkere maaltijden serveren. Dat lijken er in Den Haag maar weinig te zijn.

De maaltijd bestaat uit drie gangen. Eerst is er goed gevulde soep. Dan volgt een flink bord met groente, salade, aardappelroosjes en een stukje kip. Achteraf is er nog een toetje. Het is duidelijk dat de dames dit als een feestmaaltijd beschouwen. Als er over blijkt te zijn en er porties meegenomen kunnen worden zijn een paar dames daar erg blij mee. Bij anderen lijkt wat schroom te zijn om het aan te nemen.

Door deze gebeurtenis en de interrupties van MvS valt me op dat ze als leiding van activiteit een behoorlijk directieve stijl hanteert (Van Ark & De Roest 2004, 246v.). Ze stuurt sterk het gesprek, vraagt om aandacht voor het spreken van anderen en interrumpeert wanneer dames teveel aan het

woord zijn of over bepaalde zaken herhaaldelijk klagen. Deze stijl draagt zeker bij aan het verloop van de middag. Als MvS niet zou ingrijpen zouden bepaalde groepjes met elkaar door blijven kletsen, terwijl andere dames stil erbij zouden zitten. Door gehoorproblemen zouden zij niet alles mee kunnen maken. MvS lijkt deze aspecten voortdurend mee te nemen. Bovendien lijkt ze de dames goed te kennen. Het is duidelijk dat ze sommige mensen poogt te stimuleren, terwijl ze anderen afremt. Hoewel ze ruimte geeft aan klachten, waakt ze ervoor dat deze de middag gaan overheersen, wat de sfeer sterk zou beïnvloeden.

Na deze middag is contact geweest met MvS waarbij ze verklaart waarom zij een directieve stijl belangrijk vindt in deze context. Ze geeft aan dat je als diaconaal-missionair ouderenwerker in deze gespreksgroep werkt met een aantal licht dementerende ouderen, die psychiatrisch zijn en wilsonbekwaam. Een voorbeeld hiervan was diezelfde middag een incident tijdens het eten. Een dame gooide 6 eetlepels zout over haar eten. Op dat moment ontstond er een levensbedreigende situatie en was het de verantwoordelijkheid van de diaconaal-missionair ouderenwerker om in te grijpen. Wanneer iemand wilsonbekwaam is, heb je als leiding die verantwoordelijkheid. Dit benadrukt de noodzaak om mensen goed te leren kennen, wanneer je de leiding geeft aan kwetsbare mensen. Bovendien kan een stijl van leiderschap kan slechts groeien in relatie tot de mensen die aanwezig zijn. Het is ook daarom belangrijk te weten wie aan een middag als deze deelnemen.

De middag loopt ten einde. Een mevrouw is al een tijd nerveus dat ze niet op tijd bij het busje zal zijn dat haar op zal halen. De anderen proberen haar gerust te stellen dat de chauffeur wel wacht, maar het lijkt niet te baten. De andere dames worden vervoerd door een ander busje dat wat later komt.

Wanneer ik op het punt sta te vertrekken en de dames wachten op hun busje word ik nog aangesproken door een dame. Tijdens de middag bleek al dat zij niet gelukkig is sinds ze alleen is en in een aanleunwoning woont, dat is nu zo'n drie jaar. Sinds die tijd is ze er niet gelukkig geweest en ze denkt het ook nooit te worden. De andere dames herinnerden al eerder aan de vele dingen waar ze toch leuke momenten ervaart. Dat kan ze beamen, maar toch houdt ze vol niet gelukkig te zijn. Ik ga verder in op de mogelijkheid om in een kerkgemeenschap mensen te ontmoeten, zoals de andere dames eerder al voorstelden. Het busje arriveert en de dames hebben plots haast. Ik besef dat ik in mijn nieuwe rol als bijna-predikant altijd alert moet zijn op drempelgesprekken. Na een gezellige middag stap ik in de auto.

13 Pastorale Diensten

13.1 Algemeen

‘Pastorale Diensten is een team van Haagse predikanten van de Protestantse Gemeente in Den Haag. Wij bieden pastorale begeleiding aan hen voor wie geloof op de één of andere wijze belangrijk is, maar die zich niet (meer) betrokken voelen bij een kerkelijke gemeenschap. Daarbij werken we vanuit de gedachte dat de christelijke traditie een bron van levenswijsheid is en Geestkracht. Een bron, die ook hen die geen lid meer zijn van een kerk dikwijls inspiratie biedt.

- begeleiding of vormgeving van belangrijke levensmomenten (o.a. geboorte, huwelijk, overlijden)
- het bieden van een luisterend oor of het geven van begeleiding aan hen die in een crisissituatie (b.v. ziekte, psychische problemen) zijn terechtgekomen
- het ondersteunen in de vormgeving op spiritueel gebied zoeken (vormgeving van het persoonlijk geloof, gebed, zegen).
- het verlenen van bijstand bij het (her)vinden van de zin van het leven, bij het zoeken naar antwoorden op religieuze vragen.’

Bron: www.pastoralediensten.nl (30-05-2011)

De voorbereidingen voor Pastorale Diensten begonnen in 2004 en de website ging in 2006 in de lucht.

13.2 interview

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

Pastorale Diensten is een kerkelijk initiatief. Het hangt aan de Protestantse gemeente Den Haag. Het team bestaat uit voorgangers van wijkgemeenten in Den Haag. De oorspronkelijke gedachte was om met deze nieuwe vorm op een nieuwe wijze mensen te kunnen betrekken bij de Christelijke traditie in een tijd waarin de betrokkenheid bij het instituut kerk afneemt. De verwachtingen bij aanvang van het project waren hooggespannen. Zelfs landelijk gezien was het een uniek project, waardoor de landelijke media (o.a. Nova, 2Vandaag) interesse toonden in de opstart.⁶ Omdat zij in een te vroeg stadium geïnteresseerd waren, namelijk toen er nog niet veel te vertellen was en het project nog niet begonnen was, is destijds niet ingegaan op de vragen van de media. Toen het project wel van start ging, was de media-aandacht vervlogen.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

N.v.t.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De

gedachten om Pastorale Diensten op te richten zijn ontstaan naar aanleiding van ontwikkelingen binnen en buiten het instituut kerk. Daarbij moeten we denken aan de volgende ontwikkelingen en bijbehorende vragen over nieuwe vormen van pastoraat:

- 1) de kerken gaan in ledental achteruit. Mede veroorzaakt door het feit dat mensen zich überhaupt minder binden aan instituten.
- 2) Kerken erkennen tegenwoordig een nieuwe categorie betrokkenen, bijv. ‘vrienden’. Gemeenten willen openstaan voor anderen dan hun eigen leden.

---

⁶ Deze landelijke interesse ontstond na een wat ongelukkig uitgepakt interview van Kerk in Den Haag met een van de predikanten waarin gesuggereerd werd dat het de dominees erom ging geld te verwerven voor de kerk (‘Dominees gaan de markt op’).

3) Pastoraat is daarentegen qua structuur veelal binnenkerkelijk. Hoe valt er op een nieuwe wijze over pastoraat na te denken?

4) Christelijk geloof valt niet samen met de kerk. Erbuiten is veel geloof te vinden. Met deze erkenning wordt weinig gedaan.

5) Er bestaat al geestelijke verzorging buiten de kerk, namelijk in de gezondheidszorg. Waarom niet ook op andere plekken?

Pastorale Diensten is ervoor bedoeld om er te kunnen zijn voor mensen die geen band (meer) hebben met de kerk. Daarbij houdt de predikant niet van terminologie als 'rand- of buitenkerkelijken'. Nadrukkelijk is het niet de bedoeling om via de pastorale diensten te evangeliseren. Via de dienst kan contact ontstaan met mensen die geen behoefte hebben aan de kerk, maar die wel verbonden zijn met de Christelijke traditie. Deze mensen passen niet in hokjes als 'protestants' of 'katholiek'. Het gaat bijvoorbeeld om kinderen waarvan de ouders overlijden die wel wat hebben met de kerk.

Pastorale Diensten kan mensen begeleiding in hun levensoriëntatie. Er komen met name vragen over het laten dopen van kinderen, uitvaarten en huwelijken.

Pastorale Diensten vraagt een bedrag per uur. Dat blijkt in de praktijk geen probleem. Mensen willen best een redelijk bedrag betalen. De intake is gratis. Mensen met een Ooievaarspas van Den Haag krijgen flinke korting. Contacten kunnen eventueel plaatsvinden via e-mail of een briefwisseling.

Het aanbieden van diensten tegen betaling levert altijd de vraag op of de betaler bepaalt wat er gebeurt en wat er kan. Daar is uitgebreid over nagedacht bij het ontstaan van Pastorale Diensten. Pastorale Diensten is niet bedoeld als een soort van rituelen service. Het is niet 'u vraagt, wij draaien'. De betrokken predikanten houden vast aan hun eigen identiteit en professionaliteit.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Werving vindt voornamelijk plaats via internet. Er staat een advertentie op de website van de kerken in Den Haag. Er is een advertentie via Google die in de kantlijn van websites terechtkomt. Er wordt geadverteerd in programma's van concerten. En in de kerst- of paasliturgie van verschillende kerken wordt aangegeven dat nader contact mogelijk is met de predikant. Het is weleens voorgekomen dat daarop is gereageerd.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

Uiteraard. Pastorale Diensten werkt vanuit de Christelijke traditie. Er zijn geen christelijke rituelen mogelijk zonder Bijbel. Het is niet 'u vraagt, wij draaien'. Als mensen een beroep doen op de Pastorale Diensten weten zij dat deze vanuit de Christelijke traditie werken. Bij bijvoorbeeld een uitvaart wordt tenminste uit de Bijbel gelezen en een gebed uitgesproken.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

De social media worden nog niet ingezet. Voornamelijk doordat de predikanten betrokken bij Pastorale Diensten hier nog niet veel mee hebben.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

Pastorale Diensten wordt niet vanuit een wijkgemeente georganiseerd, maar hangt aan de Protestantse gemeente Den Haag. De revenuen gaan daar heen. Het Fonds voor Ontwikkeling en Vernieuwing heeft een startsubsidie van € 3000,- toegekend om de website te laten ontwikkelen.

Pastorale Diensten stapt geregeld in een gat, waar de wijkgemeente de mensen 'in de steek laat' of waar om bepaalde redenen geen wijkgemeente voorhanden is. Een uitvaartondernemer belt bijvoorbeeld soms op omdat er geen predikant gevonden is. Samenwerking met uitvaartondernemers is er dus wel, maar zou eventueel nog sterker uitgebreid kunnen worden. Zo is

er een andere collega (niet van de pastorale diensten) die zo'n 380 begrafenissen per jaar doet, omdat die collega goede contacten onderhoudt met de uitvaartondernemers. Maar pastorale Diensten wil meer midden in het leven staan en zich niet alleen toeleggen op begrafenissen.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Er is door de pastorale insteek directe verbinding met het dagelijkse leven, maar niet meer dan wat er ontstaat tijdens de gesprekken of rituelen. De betrokken predikanten zijn nadrukkelijk niet uit op verdere binding. Toch blijft het contact een enkele keer bestaan.

Voor zover je het hoort, wordt het contact zeer gewaardeerd. Het biedt vaak een uitkomst voor mensen.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

Vijf predikanten uit de Protestantse gemeenten van Den Haag.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?

N.v.t.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden: De pastorale dimensie

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Het eerste jaar waren er zo'n 20 contacten. Het zijn er sindsdien niet meer per jaar geworden. Man-vrouwverhoudingen zijn niet te benoemen. De mensen hebben in het algemeen geen direct contact met een wijkgemeente.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Pastorale Diensten is helaas niet succesvol te noemen. Het is een marginaal gebeuren gebleven. Er was de hoop dat een nieuwe vorm kon helpen bij de ontwikkeling dat de kerk als vereniging zijn tijd heeft gehad. Maar het alt tegen.

De predikant is er geen voorstander van om maar elementen van succes te benoemen als die er nu eenmaal niet zijn. In de kerk wil men te vaak de aandacht op successen richten, zelfs als nog maar de vraag is of er te jubelen valt (denk aan de Zuidas, de initiatieven daar worden bejubeld, terwijl ze nog maar nauwelijks gestart zijn en het de vraag is of hiermee veel mensen zullen worden bereikt).

De predikant geeft aan dat wellicht het gebruik van social media zou kunnen helpen om de bekendheid van de pastorale diensten te vergroten.

Tijdens het interview noemt de predikant verschillende elementen die belemmerend hebben kunnen werken bij het functioneren van de Pastorale Diensten. Deze elementen komen niet voort uit een afgewogen evaluatie, want deze moet nog plaatsvinden. Het zijn elementen waarvan de predikant sterk vermoedt dat ze meespelen in het feit dat de pastorale diensten marginaal zijn gebleven.

1) Bij de oprichting hadden de predikanten verwacht meer doorverwijzingen te krijgen vanuit instellingen door de geestelijke verzorging (doen vaak geen uitvaarten) en vanuit de psychiatrische instellingen. Dit is echter nauwelijks op gang gekomen, waarschijnlijk vanuit de onachtzaamheid van de medewerkers in de instellingen. Telkens weer moet bekend gemaakt worden dat de Pastorale Diensten er zijn en welke diensten ze verrichten. Ook via huisartsen krijgen de predikanten weinig mensen doorgestuurd.

2) Het zou kunnen dat het mission statement nog een te kerkelijk stempel heeft, waardoor het sommige mensen afschrikt.

3) Het team van de pastorale diensten is klein, het is van acht naar vier of vijf medewerkers gegaan. Dat zijn allemaal predikanten met een zeer volle agenda. Heel veel tijd kunnen ze daardoor niet investeren in de pastorale diensten.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

De predikant was enthousiast om een nieuwe vorm uit te proberen en op nieuwe wijzen mensen te betrekken bij de Christelijke traditie. Hij is teleurgesteld dat het plan, waar hij grote verwachtingen van had, marginaal is gebleven. Hij vindt het wel belangrijk dat er op nieuwe wijze wordt nagedacht, om te zoeken naar voortgang van de Christelijke traditie zonder institutioneel te blijven denken.

14 Pax Christikerk

Pax Christikerk Vlamburg 2, 2591 AS Den Haag.
www.paxchristidenhaag.nl
Ds. Peter Bakker

14.1 Algemeen

Dominee Bakker vertelt dat er sinds zijn komst, 6 ½ jaar geleden, als kerk gekozen is voor een tweesporen beleid: een traditionele gemeente en een open kerk-spoor. Er is voor het open-kerk spoor gekozen om nieuwe mensen te bereiken met het evangelie van Jezus Christus. Beide sporen behoren tot de Pax Christi kerk.

Er is, 6 jaar geleden, gestart met Alpha cursussen en een buurtonderzoek rond vragen die gingen over wat buurtbewoners verwachten van de kerk in de wijk. Naar aanleiding van de uitkomsten van dat buurtonderzoek zijn ze begonnen met buurtactiviteiten, zoals welkom nieuwe inwoners in de wijk, buurtvrouwen ochtenden en dergelijke. Er worden ook contacten onderhouden met de voetbalvereniging en met de scholen. Het netwerk is groeiende en er is in samenwerking met de overheid, een part-time buurtwerker is aangesteld. Deze is bezig met allerlei sociale activiteiten op te zetten. Naast de wekelijkse traditionele zondagmorgendienst om 10.00 uur zijn er sinds enige jaren open kerk bijeenkomsten, twee keer in de maand, om 12.00 uur op de zondag. Er komen ongeveer 100 mensen naar deze bijeenkomsten.

14.2 Healing Centrum

Er is ook begonnen met een healing centrum .Er is voor het woord gekozen omdat gezondheid voor veel mensen belangrijk is, is elke donderdagavond (19.00- 21.00 UUR) open voor gesprek en gebed. Men wil open zijn naar de samenleving. De medewerkers in het centrum zijn allen vrijwilliger. Theologisch combineert men een lijdentheologie met een overwinningstheologie. Men gelooft dat God altijd iets doet: Of Hij geeft kracht, rust, vrede of Hij geeft herstel op een of andere manier . Hierover later meer.

Interview met een medewerkende van het Healing Project.

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

Mensen bereiken en tegenwicht geven aan Jomanda-achtige praktijken die in Den Haag ook aangeboden worden. Vanuit christelijk oogpunt een antwoord geven op de grote nood van mensen in De Haag.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente? Het belang is niet goed te vertalen, de activiteit is breed gedragen in de gemeente en is voortgekomen uit het open kerk project. Het gebruik van deze dienst aan de ander is hoofdzakelijk door buitenstaanders.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

De activiteit is bedoelt om samen met anderen te bidden tot God, de God van de Bijbel. Dat staat centraal, het bereiken van mensen die niet weten waar ze het moeten zoeken. Richting geven van uit de overtuiging dat God er is.

4. *Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?*

Er is geflyerd en er hangt een bord aan de zijkant van de kerk met de uitnodiging om te komen voor gesprek en gebeden.

5. *Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?*

De Bijbel speelt een prominente rol, alles wat er gedaan wordt staat onder het teken van het Kruis. Er hangt een kruis in de ruimte en men laat weten waaruit men gemotiveerd is en werkt: de Bijbel. Bij het binnenkomen wordt de persoon opgevangen en krijgt koffie of thee. Dan wordt gevraagd wat het doel is van de komst en vult een intake formulier in. Daarop kan men vermelden wie men is en welke religieuze achtergrond men heeft. Jezus wordt ter sprake gebracht en men verteld dat de Heilige Geest de inspirator is. Ook geeft men aan waarvoor men komt en welke gebedsintentie men heeft of waarvoor men hulp vraagt.

6. *Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?* Neen.

7. *Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er *samengewerkt* met anderen?* Neen, er is geen samenwerking met anderen. Dit wordt door de eigen gemeente gedragen.

8. *Ligt er een verbinding met het *dagelijks* leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?*

Er ligt een duidelijke verbinding met het dagelijks leven. Men draagt situaties voor die in hun leven een belangrijke rol spelen. De problemen kunnen van materiële aard zijn maar ook op het terrein van de geestelijke gezondheid zijn of van lichamelijke aard.

9. *Wie heeft de leiding bij de activiteit?* De leiding berust bij een coördinator tijdens de activiteit. Er is een coördinatie- team van drie personen: predikant met twee ambtsdragers.

10. *Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?*

Door middel van cursussen bijvoorbeeld: Zegenend helpen, en toerusting en onderwijsavonden. Bevrijdingspastoraat

11. *Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:*

- a. **de mystieke dimensie**
- b. de liturgische dimensie
- c. de diaconale dimensie
- d. de gemeenschapsdimensie
- e. **de missionaire dimensie**
- f. de culturele dimensie
- g. een hier niet genoemde dimensie
- h. meerdere dimensies, te weten:

12. *Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?* Antwoord: 20 tot 25 vrijwilligers, leeftijd 25 tot 70 jaar. Gebedsteams zijn toegeruste gemeenteleden, geselecteerd op karakter en vaardigheden.

13. *Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?* Succesvol is het werk van de Heilige Geest, belemmerend is hooguit geestelijke weerstand.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

Ik heb gemerkt dat er een grote zegen op rust, het geeft zegen voor de ander maar ook voor jezelf. Het is mooi om mee te lopen met mensen en vertrouwen te krijgen en te geven.

14.3 Open kerk bijeenkomsten

Deze bijeenkomsten hebben een andere doelgroep dan de traditionele diensten op zondagmorgen. Maar in de praktijk blijkt dat nog niet zo goed te werken. Er blijken namelijk vooral jongvolwassenen te zitten die kerkelijk dakloos zijn of een gemeente zoeken met een Evangelicaal karakter. Voor een klein deel komen er ook niet-christenen in deze bijeenkomsten. De muzikale begeleiding van de liederen in de open-kerk bijeenkomsten is anders dan in de traditionele bijeenkomsten. Men hanteert een informele stijl. Men heeft in de PaxChristi kerk duidelijk oog voor de samenleving en geeft dat op originele en aansprekende wijze gestalte.

Interview met de leidinggevende van het Open Kerk project:

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

Missionaire motieven, missie en visie= mensen helpen en Christus bekend maken. Gedreven door de opdracht van Christus om de boodschap te delen.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

Naast het gewone gemeente zijn. Tweesporen: basisgemeente en daarnaast gemeente als Open kerk. Zoekt een nieuw publiek die nu niet bereikt worden door de basisgemeente

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)? Zie antwoord 2.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

Op meerdere manieren vindt de werving plaats: via de website, digitale nieuwsbrief, folders in de wijk, welzijnsmedewerker samen deelnemen aan activiteiten in de wijk zoals Mariahoeve Festival, Nieuwjaarsactiviteiten, kennismakingsavond met nieuwe wijkbewoners.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke

Gelukkig wel, hij is open!

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Het heeft geen duidelijke invloed. Doelgroep sluit dit ook grotendeels uit, dit is een wijk met veel allochtonen en deze hebben vaak geen toegang tot internet. Persoonlijk contact is het centrale middel.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen? Ja, er wordt samengewerkt met het Buurthuiswerk en wijkberaad. De eigen wijkgemeente staat er ambivalent tegenover, blij met de activiteit en zorg hoe nu verder te gaan. Op langere termijn zou de Open Kerk zelfstandig verder kunnen gaan of moeten we integreren? Die vraag speelt mee.

8. *Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?* Dat proberen we wel, samen met de healing. Grenzen worden wel in acht genomen, grote problemen van de deelnemers worden naar de reguliere hulpverlening door gezet.

9. *Wie heeft de leiding bij de activiteit?*

Er is een leidersteam hetwelk functioneert als een kerkenraad. Open kerk is een verzamelnaam voor alle activiteiten zoals: bijeenkomst op zondag, Alpha groepen, jongerengroepen, enz. Alles wordt gedaan door vrijwilligers met het team als coördinerend leiderschap.

10. *Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid?*

Toerusting gebeurt d.m.v. Bijbelonderwijs, onderwijsavonden, gebedsuren met elkaar. Voor de vrijwilligers zijn er cursussen maar door de gerichtheid naar buiten besteden we daar niet veel tijd aan. Het leiderschapsteam coacht de vrijwilligers terwijl dominee Bakker de toerusting verzorgt.

11. *Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:*

- a. de mystieke dimensie
- b. de liturgische dimensie
- c. **de diaconale dimensie, voor een deel**
- d. **de gemeenschapsdimensie**
- e. **de missionaire dimensie**
- f. de culturele dimensie
- g. een hier niet genoemde dimensie
- h. meerdere dimensies, te weten:

12. *Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?*

Aantal deelnemers ligt rond de honderd personen, vaak christenen vanuit de traditie die naar de rand zijn afgedreven. Rand gelovigen worden met persoonlijk contact benadert, daarnaast zijn er groepen waaraan deelgenomen wordt en er zijn huiskringen. Huiskring is ongeveer tien personen waarvan de helft kerkgaand is en de anderen niet. Er is een toename door de jaren heen voor alle activiteiten.

13. *Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?* Succesvol door het naar buiten gaan, de wijk in. Contact maken is de basis. Integratie met het leven van mensen in hun bestaan.

14. *Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?*

Roeping en de gave van God om het geloof te mogen delen.

15 Shalomkerk (voorheen Salvatorkerk)

Vrederustlaan 96
2543 ST Den Haag

15.1 Algemeen

De voormalige Salvatorkerk in de Haagse wijk Bouwlust is sinds de eerste Adventszondag van 2010 het gezamenlijke kerkgebouw geworden van drie voormalige wijkgemeentes in dit deel van Den Haag en is per 1 mei 2011 omgedoopt tot Shalomkerk.

Tien jaar geleden is er een samenvoeging geweest van twee gemeenten namelijk: de Sjalomkerk en de Exoduskerk, uit de wijk Vrederust. Zij zijn verder gegaan als de Exoduskerk maar dat is voor een aantal mensen uit de Sjalomkerk nooit goed uitgekomen.

Nu er een nieuwe samenvoeging van gemeenten, de Exodus met de Salvator, aan kwam heeft men daar wel goed rekening mee gehouden. Er is na overleg tussen alle partijen besloten om de nieuwe gemeente die de Salvatorkerk als kerkgebouw gebruikt een andere naam te geven. Dit om recht te doen aan het samengaan in een nieuwe gemeente. De wijkgemeente heet nu wijkgemeente Bouwlust-Vrederust en in goed overleg is samen met de gemeenteleden ook een nieuwe naam voor het kerkgebouw gekozen. Na een oproep onder de gemeenteleden voor nieuwe namen heeft de gemeente een keuze kunnen maken uit de zes meest genoemde namen. Na een stemming koos een ruime meerderheid (63 %) voor de naam Shalomkerk, met de Hebreeuwse spelling. Een nieuwe naam maar toch bekend en aanvaard door allen.

De predikantsplaats is vacant. Er zijn twee interim predikanten die een deel van de werkzaamheden doen om de gemeente draaiend te houden. Dominee Nico de Lange is voor 25% werkzaam en coördineert de werkzaamheden op organisatorisch niveau. Daarnaast is dominee Joan van Kempen voor 50% werkzaam met als opdracht het pastoraat gestalte te geven.

De kerk maakt onderdeel uit van een wijk die gebouwd is in de periode 1958 tot 1970. Er is daarna gedurende vele jaren niet meer gebouwd wat er voor zorgde dat er geen woningen beschikbaar kwamen voor jonge mensen uit de wijk. Deze zijn naar elders getrokken zodat het huidige ledenbestand van de kerk sterk vergrijsd is. Men schat de gemiddelde leeftijd van de gemeenteleden op 70 jaar. De vrijkomende woningen worden nu hoofdzakelijk door allochtonen bezet en leveren ook geen aanwas voor de kerk. Men schat het percentage op 60% allochtonen.

15.2 Activiteiten

Activiteiten die men opzet zijn hoofdzakelijk diaconaal maar men stelt: er zit een missie achter. Het gaat om het comité meelevens (een vrouwenbezoekdienst) die bezoekjes aflegt bij zieken en ouderen en in de vijf verpleegtehuizen in de wijk. Twee maal per jaar op de zondagen Werelddiaconaat vindt er verkoop plaats vanuit de Wereldwinkel die dan een stand achter in de kerk heeft.

Er is een zogenaamde Stap-In avond. Een keer per vier weken is dit een spelletjesavond en ontmoeting op de vrijdag. Deze is voor ieder toegankelijk en wordt veelvuldig bezocht.

Er wordt gewerkt aan een maaltijdproject en dit lijkt te gaan lukken. Een uitgiftepunt van de voedselbank is nu niet mogelijk maar wel gewenst, er is helaas geen ruimte beschikbaar voor de opslag van goederen. Belangrijk onderdeel van het gemeente zijn is het koffiedrinken na de dienst op zondag. Dit voorziet in een behoefte, een aantal bezoekers zouden afhaken als deze ontmoeting er niet meer zou zijn. De contacten die men daar heeft zijn voor de deelnemers belangrijk.

Echt missionair werk naar rand en buitenkerkelijken is er niet of nauwelijks te vinden in deze gemeenschap. Wat er gedaan wordt is diaconaal te benoemen en gaat dan vaak samen met pastoraat. Men schrijft bijvoorbeeld kaarten naar gevangenen.

Ook de Kerstnachtdienst is zeer laagdrempelig en voor deze dienst wordt ook geflyerd in de wijk (+2500), de kerk is dan meestal overvol

16 Thomaskerk

16.1 Algemeen

De Thomaskerk heeft twee activiteiten die erop gericht zijn rand- en buitenkerkelijken te benaderen. De eerste activiteit is de uitvoering van de Lukas Passion van J.S. Bach in de lijdenstijd in combinatie met een kunstproject. Contactpersoon voor deze activiteit was ds. J.A. Tielkemeijer. De tweede activiteit zijn de maandelijks verjaarmiddagen voor ouderen. Contactpersoon hiervoor was mw. W. Groeneveld.

16.2 Lukas Passion van J.S. Bach en kunstproject

Voor de vijfde maal is dit jaar de Lukas Passion van J.S. Bach onder leiding van Gerard Bal vertolkt in de Thomaskerk. Daarmee volgt de Thomaskerk het voorbeeld van Naaldwijk waar de Lukas Passion traditioneel uitgevoerd wordt tijdens de lijdenstijd. De Lukas Passion is de minst bekende van Bach's passies.

De motivatie om deze concerten te geven was niet primair missionair. Niettemin blijkt dat de meeste bezoekers van buiten de gemeente komen. Drie jaar geleden is jaarlijks een kunstproject gekoppeld aan de muzikale uitvoering. Gedurende de veertig dagen van de lijdenstijd hangt de kunst in de kerk.

Aan het concert werkten mee: het BachKoor Westland, het West-Nederlands BachOrkest en solisten. Het geheel stond onder leiding van Gerard Bal. De muziekcommissie Thomaskerk, een samenwerkingsverband van Wijkberaad Leyenburg en Thomaskerk, organiseerde het concert.

Het kunstproject behelsde een schilderij van 7 bij 4,5 meter van Juliaan Andeweg, student aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst te Den Haag. Andeweg heeft de inspiratie voor zijn schilderij uit het evangelie van Johannes en de Lukas Passion van Bach. Het was te bezichtigen op de zaterdagen 27 maart t/m 16 april en voor en na het Passie-concert.

Interview Lukas Passion en Kunstproject

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

De gemeente wil er niet alleen zijn voor zichzelf. De vraag kwam op wat de kerk zou kunnen bieden, ook voor de buurt. Er is daartoe samenwerking met het Wijkberaad, de buurtorganisatie van de gemeente.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

De uitvoering van de Bachpassie staat in feite redelijk los van de activiteiten van de gemeente. Een deel van de gemeente komt wel luisteren, maar het merendeel van de bezoekers komt van buiten de gemeente. De expositie daarentegen is veertig dagen in de kerk aanwezig, dus ook tijdens de zondagmorgendiensten. Dit jaar is het thema 'water en geest'. In een eerder jaar werd er een geprepareerd lammetje getoond. Daardoor werden gemeenteleden wel pijnlijk getroffen. Daarbij gaf men soms blijk van negatieve waardering, waarna goede gesprekken konden volgen. Een ander jaar werd er een kruisweg getoond, die leidde tot verdieping van de aandacht. Op Goede Vrijdag werd deze verwerkt in de kerkdienst.

Het kunstwerk dat nu in de kerk heeft gehangen blijkt sommige mensen zeer te intrigeren.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

Er schuilen meerdere doelen achter de activiteiten.

- 1) Iets doen in de wijk waar ook niet-gemeenteleden in geïnteresseerd zouden kunnen zijn.
- 2) Mensen betrekken bij het lijdensverhaal.
- 3) Een niet erg bekende passie van Bach vertolken, ipv de passies die overal gehoord kunnen worden
- 4) Een jonge kunstenaar een podium bieden.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

De PR vindt plaats via website (zie 6), affiches, flyers en advertenties in huis-aan-huisbladen.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

De Bijbel speelt zeker een rol aangezien Bach daar zijn passie op heeft gebaseerd.

De kunstenaar heeft zich met name gebaseerd op het evangelie van Johannes en de Lukas Passion. Voor hem was het een project waarin hij persoonlijk sterk zoekende was. Het kunstwerk bevat veel groen, als middelste kleur van de regenboog en bemiddelende kleur. Groen is de kleur van het leven en verwijst daarmee naar Christus, die zelf het leven is. Zo legt de kleur groen verbindingen tussen hemel en aarde.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Op internet worden aankondigingen geplaatst in UIT-agenda's, en op pagina's van DH-centraal, het Wijkkrantje en het Danstheater.

De social media worden niet ingezet. Je wordt er knettergek van als je dat allemaal bij moet houden. De voorganger ziet het niet als optie daar tijd in te investeren. De gedachte om een gemeentelid te vragen hiervoor te zorgen lijkt nieuw te zijn.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen?

Er wordt samengewerkt met het Wijkberaad Leijenburg. Hoe deze samenwerking precies tot stand gekomen is, is eigenlijk niet bekend. Wel vindt iedereen het leuk om te doen. Met een dergelijk project kan je gezamenlijk iets doen in de wijk. Als kerk kun je contacten krijgen met mensen die niet zoveel met de kerk hebben.

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Dit is moeilijk te beantwoorden. Het gaat natuurlijk om het lijdensverhaal. Het is moeilijk te achterhalen of mensen deze kunstvormen verbinden met hun dagelijkse ervaringen of problemen. De gemeente reageert gemengd op de kunst, maar overwegend positief.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

Op muzikaal niveau heeft Gerard Bal de leiding. De muziekcommissie heeft een grote rol in de organisatie. Over all heeft de predikant als voorzitter van de muziekcommissie de leiding. Maar de organisatie voltrekt zich toch met name 'met elkaar'. Het is wel een enorme aanslag op de vrijwillige inzet van mensen. Dat leidt ertoe dat mensen soms wat achter de adem raken.

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid? N.v.t.

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

De mystieke dimensie

De missionaire dimensie

(Veel buitenkerkelijken komen naar de concerten. Naast het feit dat hele klassen langskomen voor het kunstproject, heeft de kunstenaar zelf ook besloten om catechisatie te gaan volgen)

De culturele dimensie

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

De meeste bezoekers komen gewoonlijk niet in de gemeente en zijn buiten-kerkelijk te noemen.

De gemiddelde leeftijd is vrij hoog. Mensen uit de directe omgeving van de kerk komen niet naar de concerten. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de sociale ligging van de kerk. Bach is met name

voor de middenklasse en de omwonenden zijn gemiddeld armer. Zo'n 50% van de bewoners is afkomstig uit andere culturen. Toch is er voor deze vorm gekozen omdat in een bredere straal wel interesse bestaat. In de grotere wijk ligt het genuanceerder.

Voor het kunstproject kwamen bussen vol studenten van de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst en hun docenten langs. Dit was dus een gemengd, relatief jong publiek.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Een factor die de activiteiten succesvol maakt is de ruimte van de kerk. Deze is akoestisch goed en architectonisch geschikt voor een expositie. Een andere factor is de grote groep enthousiaste medewerkers. Daar blijf je wel afhankelijk van voor de haalbaarheid van de projecten. Vanwege de semi-professionele uitvoering is er een behoorlijke begroting. De burgerlijke gemeente draait echter de kraan dicht.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

De predikant is voornamelijk enthousiast omdat hij veel affiniteit heeft met kunst en muziek, deze liggen als het ware in zijn wezen besloten. Kunst kan een grote liturgische waarde hebben. De predikant vindt het interessant om kunst en kerk met elkaar te verbinden. In zijn werk als voorganger maakt hij bijvoorbeeld veel gebruik van de componist Heinrich Schütz tijdens de voorbereiding van diensten.

16.3 Verjaardagsmiddagen

Een groepje vrijwilligers uit de Thomaskerk organiseert elke maand verjaardagsmiddagen waar mensen welkom zijn die in die maand jarig zijn geweest en die ouder zijn dan 65 jaar. Ook niet-kerkgangers worden daarbij expliciet uitgenodigd

Interview verjaardags middagen

1. Vanuit welke visie op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke motieven organiseert men de activiteit?

De gemeente wil de drempel verlagen voor de mensen die aan de rand staan en wil het contact met hen bewaren. Hun eigen initiatief ontbreekt vaak. De gemeente wil zeggen: 'Hier zijn we. Misschien zij jullie ons vergeten, maar wij u niet.'

De gemeente wil een open gemeente zijn. De deur staat open voor iedereen. Er kan ook veel binnen de gemeente. Vroeger mocht je alleen aan het avondmaal als je belijdenis had gedaan. Nu wordt bij het nodigen aan de tafel iedereen uitgenodigd. Er zijn weinig kinderen, maar voor hen is er druiensap. Wie zijn wij om te zeggen dat je niet mag komen? De openheid van de gemeente blijkt ook uit het feit dat ze een Hindoestaanse koster hebben volgens WG.

2. Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

Er is geen sterke relatie met de overige activiteiten van de gemeente. In principe staat de verjaardagsmiddagen op zichzelf. Wel komen betrokken gemeenteleden ook bij de verjaardagsmiddagen, net als de predikant. De randkerkelijke bezoekers van de verjaardagsmiddagen gaan door het contact niet naar de eredienst. Soms abonneren zij zich wel op het kerkblad. En er ontstaan soms blijvende pastorale contacten met de predikant, doordat hij met mensen spreekt op deze middagen.

3. Waartoe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?

Rond hun verjaardag krijgen de 65+ers een uitnodiging om hun verjaardag op een middag in de kerk te vieren. Deze uitnodiging is in plaats gekomen van de kaarten of het bloemetje dat vroeger gegeven werd. De Thomaskerk heeft dit initiatief niet zelf bedacht, maar doet dit in navolging van de Abdijkerk en de Ontmoetingskerk.

De jarigen ontvangen een felicitatiekaart met daarop een foto van de kerk. Daarop staat een uitnodiging voor de laatste dinsdagmiddag van de maand. Het doel is met name een gezellige

samenzijn. De middag moet vooral laagdrempelig zijn, omdat ook randkerkelijken worden uitgenodigd. De scriba draait de adressen uit vanuit de kerkelijke database, schrijft de enveloppen en deelt deze uit aan de mensen die de middagen organiseren. Rond de verjaardag worden de uitnodigingen langs gebracht. De mensen mogen een introductie meenemen voor de gezelligheid. Meelevende gemeenteleden komen soms ook langs.

Het is ook nadrukkelijk de bedoeling de randkerkelijken te bereiken. Soms is het contact verbroken en dan bestaat de vraag hoe de kerk ze nog kan betrekken bij haar activiteiten. De verjaarsmiddagen zijn een laagdrempelige mogelijkheid om het contact weer voorzichtig op te pakken.

De middagen bieden de gelegenheid om een feestje te vieren met elkaar. De tafels worden gezellig neergezet. Er is koffie, thee, en iets lekkers. Later volgen bijvoorbeeld sap, advocaat en hapjes.

Er staat altijd een tafel met allerlei informatie. De Wegwijzer, het maandelijkse boekje met activiteiten en diensten ligt daar, maar ook andere informatie voor ouderen, zoals over het reisje of de dagtocht voor ouderen. Daar kunnen mensen zich dan voor opgeven. In april lag er bijvoorbeeld de informatie voor een muziekkuitvoering op een zondagavond in mei door een muziekensemble van hoog niveau.

De predikant is altijd aanwezig, waardoor de mensen met hem kunnen kennismaken. De predikant heet iedereen welkom en er wordt gezongen voor de jarigen. De predikant neemt altijd leuke boekjes met verhalen of gedichten mee (niet noodzakelijk christelijk) waar hij uit voordraagt.

Mensen die creatief zijn worden uitgenodigd daar iets van te laten zien. Zo hebben mensen bijvoorbeeld hun borduursels of Israëliëse postzegels aan de anderen getoond.

4. Hoe vindt de werving plaats voor deze activiteit?

De jarigen ontvangen in de brievenbus een verjaardagskaart met daarop de uitnodiging om hun verjaardag in de kerk te vieren. Ze mogen een introductie meenemen. Onder aan de brief zit een strook waarop ze verschillende dingen kunnen aangeven:

Ik stel bezoek aan huis op prijs door de predikant/ouderling/pastoraal medewerker/diaken

deze datum schikt niet

ik wil liever geen contact meer met de kerk

In de kerk worden ook 'jour'-middagen georganiseerd. Dat zijn gezellige middagen waar bijvoorbeeld dia's worden getoond, een mijnwerker iets vertelt of een smartlappenkoor optreedt. Daar wordt soms aandacht besteed aan de verjaardagsmiddagen. Ook het diaconaal ouderenwerk probeert mensen te activeren in relatie tot hun verjaardag.

5. Speelt de Bijbel een rol in de activiteit? Zo ja, welke?

Geheel niet. Aan het eind van de middag wenst de predikant de mensen toe dat God hen moge behoeden en wenst hen een goed nieuw jaar. Ze gebruiken de Bijbel niet omdat ze de mensen niet weg willen jagen. Ze waarderen het contact met de predikant op deze middagen als belangrijker.

6. Worden internet en social media ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?

Nee, niet relevant voor deze doelgroep.

7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er samengewerkt met anderen? Er is geen samenwerking met anderen. Er is alleen zijdelings contact met de 'Jour' (zie boven).

8. Ligt er een verbinding met het dagelijks leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Het enige contact is de relatie met de verjaardag van mensen. Sommige mensen vieren zelf hun verjaardag helemaal niet meer. Deze middagen geven hen de gelegenheid dat er toch een feestje

gevierd wordt, dat er bij hun verjaardag wordt stilgestaan. Het geeft hen ook de gelegenheid kennis te maken met anderen. Voor sommigen is dat een doorbreking van hun eenzaamheid. Het feit dat ze vaak moeilijk bewegen helpt hen niet om de eenzaamheid te doorbreken.

De middagen worden door de bezoekers zeer gewaardeerd. Ze vinden het zeer goed verzorgd en erg gezellig. Een echtpaar had eerder slechte ervaringen met de kerk gehad, maar ze waren blij verrast na deze middag en hun contact met de predikant.

9. Wie heeft de leiding bij de activiteit?

De predikant coördineert het geheel, houdt een praatje en sluit de middag af. WG en andere vrijwilligers organiseren de praktische aspecten van de middagen inclusief de catering.

Er zijn meestal ouderlingen en diakenen aanwezig om met de mensen te praten. Mensen willen graag hun verhaal kwijt

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit toegerust/begeleid? N.v.t

11. Met welke dimensie van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

De diaconale dimensie: de middagen geven de gelegenheid om op te vangen welke noden er zijn. Er zijn ook diakenen aanwezig.

De missionaire dimensie: Contact leggen met randkerkelijken, laagdrempelig.

De culturele dimensie: In de veertigdagentijd hangt in de kerk een tentoonstelling waar de mensen op gewezen kunnen worden en waar het gesprek over kan gaan (zie ander interview). Daarnaast wordt er kunst uit eigen kring getoond rond de startzondag. Op de middagen kunnen mensen delen wat hun eigen hobby's zijn. De predikant kan goed beeldhouwen en doet daar soms iets mee op de middagen.

Een pastorale dimensie: Door het contact met de predikant en ouderlingen tijdens de middagen ontstaan pastorale contacten.

12. Wie doen met de activiteit mee (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

Het aantal bezoekers van de verjaardagsmiddagen verschilt erg per maand. Dat hangt uiteraard ook van het aantal jarigen af per maand. Andere factoren zijn of de datum schikt, of mensen behoefte hebben om te komen en het weer.

Gemiddeld krijgen rond de 50 mensen een uitnodiging per maand met een minimum in januari jl. van 27.

Het percentage mensen dat reageert op de uitnodiging is ongeveer 30%, daarbinnen vallen zowel de positieve als de negatieve reacties.

Gemiddeld bezoeken zo'n 16 mensen de middagen inclusief introducés. Soms zijn er zo'n 20 tot 23 mensen. Het gros van de bezoekers is kerkganger. Per keer zijn er zo'n drie personen die je niet vaak in de kerk ziet met hun introducés.

De man-vrouwverdeling is redelijk evenredig, doordat mensen vaak hun echtgenoot meenemen als introducé. Hoe ouder de jarigen zijn, hoe vaker het vrouwen zijn. Zij nemen vaak een vriendin mee.

13. Wat zijn volgens de leiding de factoren die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

Succesvolle factoren zijn dat het een feestelijke en gezellig samenzijn is voor mensen die niet veel contacten meer hebben en zich soms alleen voelen. Mensen ervaren de middag als zeer gezellig en vinden het fijn dat er belangstelling voor hen wordt getoond.

Belemmerende factoren: het is soms jammer dat gemiddeld rond de 30% reageert op de uitnodiging. Het is niet duidelijk waarom zoveel anderen niet reageren. De antwoordstrook maakt het heel

gemakkelijk en mensen kunnen ook bellen als ze dat liever doen. WG klinkt teleurgesteld wanneer ze zich afvraagt waarom mensen niet even beleefd kunnen afbellen.

De verjaardagsmiddagen vinden vanaf augustus afgelopen jaar plaats en over een maand of twee zullen ze geëvalueerd gaan worden.

14. Wat maakt u enthousiast voor deze activiteit?

WG vindt de verjaardagsmiddagen een gezellige manier om mensen te ontmoeten. Het biedt haar de kans iets voor mensen te doen. Ze haalt soms mensen met hun rollator op uit hun aanleunwoning. Anders zouden ze niet kunnen komen. Deze mensen zijn dan zo ontzettend blij! Ze fleuren helemaal op van zo'n middag. Daar gaat het om. Ze doen niet veel meer en vieren hun verjaardag zelf al niet meer. Ze gaan blij naar huis, en je wordt bedankt voor de middag. De middagen leiden ook tot nader contact, tot bezoeken. Er komen diaconale of pastorale problemen aan het licht waar gevolg aan gegeven kan worden. Dan gebeurt er iets. Op deze wijze heb je de mogelijkheid iets voor de mensen te doen en te betekenen.

17 De Juliana-/Valkenboskerk

(veelal kortweg genoemd: de Valkenboskerk)

Adres: Loosduinsekade 359, 2571 CE Den Haag

www.valkenboskerk.nl

17.1 algemeen

De voorzitter van de kerkenraad en de predikant van de Valkenboskerk lieten mij in een reactie op mijn email weten dat de Valkenboskerk eigenlijk niet aan missionair werk doet. Dit heeft namelijk geen prioriteit in het beleid van de kerkenraad van de Valkenboskerk (het is niet in de doelstellingen verwoord). Dat wil zeggen dat de activiteiten van de Valkenboskerk die gericht zijn op rand- en buitenkerkelijken niet vanuit een specifiek missionaire 'drive' plaatsvinden. De predikant liet mij daarom weten dat ik voor wat betreft de Valkenboskerk maar moest noteren dat het een wijkkerk is waar weinig gebeurt op missionair terrein. Ik heb geen interviews gehouden en ook geen activiteiten bezocht.

De activiteiten van de Valkenboskerk die zich specifiek op (buitenkerkelijke) buurtbewoners richten, zijn ontstaan en opgezet vanuit de constatering dat er duidelijke noden in de wijk zijn. De activiteiten die de Valkenboskerk voor de (niet-kerkelijke/randkerkelijke) buurtbewoners organiseert, zijn allen sterk diaconaal geënt.

(De informatie die ik nu hieronder weergeef is afkomstig van de website van de Valkenboskerk.)

De Juliana-/Valkenboskerk is een wijkgemeente van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage (PGG) die in 2004 tot stand is gekomen uit de fusie van de Hervormde Gemeente 's-Gravenhage, de Gereformeerde Kerk van Den Haag, de Hervormde Gemeente Den Haag-Loosduinen en (via een samenwerkingsovereenkomst) de Evangelisch-Lutherse Kerk van Den Haag.

De Julianakerk ligt in de wijk Transvaal. De Julianakerk is niet meer in gebruik als kerk, maar als wijk- en dienstencentrum. De kerkelijke gemeente is er nog aanwezig in de gestalte van 'buurt- en kerkhuis De Paardenberg' (zie hieronder). De kerkdiensten en de meeste andere gemeenteactiviteiten worden gehouden in de Valkenboskerk, die gelegen is op de grens tussen de wijken Rustenburg/Oostbroek en Regentesse-/Valkenboskwartier.

17.2 activiteiten

Op de website schrijft de Juliana-/Valkenboskerk onder andere dat ze er ten dienste van de buurt en de wijk wil zijn. Hieronder een opsomming van de als diaconaal aangemerkte activiteiten die de Valkenboskerk aanbiedt voor buurtbewoners:

Nederlandse taallessen

Buurtmaaltijden

Maandelijks wordt er in de Valkenboskerk een buurtmaaltijd gehouden (€3,50 per persoon). Vrijwilligers bereiden een 3-gangenmenu. Rond speciale dagen van het kerkelijk jaar zoals kerst of Pasen wordt het menu daarop enigszins aangepast.

Ouderenpastoraat

De diaconaal-missionair ouderenwerker (vanuit STEK, zie ook de beschrijving bij de Marcuskerk) Marianne van Schravendijk werkt voor de Valkenboskerk in de zorgcentra Transvaal, Jonker Frans en Zuiderpark.

Seniorenvakantie

Vanuit de Juliana-/Valkenbosgemeente wordt een vakantie week voor senioren georganiseerd. Vrijwilligers, onder andere verpleegkundigen, en een predikant gaan mee voor de begeleiding.

In de Julianakerk (waar geen kerkdiensten meer worden gehouden) vindt het project De Paardenberg plaats. De Paardenberg is een buurt-en-kerkhuis voor alleenstaanden, vaders, moeders, jongeren en kinderen. “Gelovig of zoekend, rijk of arm, opvallend of bescheiden, uit Nederland of een ander land, dik of dun: je bent welkom in de Paardenberg.” (Bron: <http://www.steknet.nl/synergy/locaties/01-paardenberg/index.html>) Een aantal van de activiteiten die de Paardenberg aanbiedt zijn: samen eten, taal- en gespreksgroepen, uitdeelpunt voedselbank, ontmoetingsgroep wereldvrouwen, gezinsvakantiekamp, yoga, computercursussen, naailessen, creaclub.

18 Analyse plaatsbepaling

18.1 inleiding

Reflectie op de vraag: Welke plaats neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het nodig eerst af te kaderen welke activiteiten er zoal zijn en welk doel ze dienen.

Er is in het Haagse Protestantse kerkelijk leven een keur aan activiteiten. Er zijn Alpha cursussen, Groeigroepen, Emmaüs groepen, Paasoptocht, Kerstspel, Maaltijdgroepen zowel voor de Buurt als voor de gemeente, Koffieochtenden/middagen, Voedselbanken en kleding, Zanggroepen voor vrouwen, Buurtfestivals in samenwerking met het Buurtcomité, Rouwverwerkinggroepen.

Bijna al deze activiteiten zijn dubbel gefocust, enerzijds op de eigen gemeente maar daarbij ook gericht op de wijkgenoot die belangstelling heeft of hulp kan gebruiken. Veel van deze activiteiten worden mede georganiseerd met medewerking van en door medewerkers van Stek.

Stek is in Den Haag een diaconale organisatie die onafhankelijk van de wijkgemeente gefinancierd wordt en ten dienste staat van geheel het Haagse Protestantse wijkpastoraat. Men steunt vanuit die organisatie initiatieven uit wijkgemeenten maar ontwikkelt zelf ook activiteiten.

18.2 Plaatsbepaling

Om te komen tot een indeling markeren we eerst het werkveld vanuit de literatuur. Literatuur welke vanuit Praktisch Theologisch opzicht relevant is. Allereerst wat is dan missionair te noemen? Wim Verboom stelt in zijn artikel over missionair handelen (2007, pp. 169-181) dat er groepen zijn die in de missionaire spits lopen. Hij noemt dan verschillende groepen die allen als doel hebben 'het voeren van het gesprek met mensen van buiten de kerk, die belangstelling hebben voor het christelijk geloof'. Wat verstaan we onder missionair in dit werkveld? Missionair wordt verschillend opgevat maar Verboom (171) stelt dat het 'een wezenlijke functie van het kerk-zijn is die voortkomt uit een zich geroepen weten getuige van Christus te zijn'. Het gaat dus om getuigenis geven van Christus.

Getuigen behoort tot de roeping van christenen, zegt Henk de Roest (Roest H. d., En de wind steekt op, 2008, p. 142) en missionaire communicatie onderscheidt zich van andere vormen van evangelie communicatie omdat het ten doel heeft om mensen mee te nemen op de weg. Dus getuigen is dan missionaire communicatie gericht naar buiten, gericht op de ander. Hier tegenover staat de interne communicatie zo we die kennen in de kerkelijke eredienst.

Het gaat dus om de mensen buiten en aan de rand van de kerk waar de activiteit op gericht moet zijn. Kerkmensen die getuigen in woord en daad als het gaat om gemeenschap zijn van en met Christus.

Wim Verboom noemt in zijn artikel (Verboom, 2007) een aantal activiteiten en die neem ik hier over: Introductiegroepen, Introductiegroepen met een follow up, en Groeigroepen. In deze lijst horen de volgende cursussen thuis: Alpha Cursus, Emmaüs en de Gemeente Groei groep.

Hoewel Den Haag een van de grote steden in Nederland is heeft het alle trekken van dorpsgemeenten in kerkelijk opzicht. Er zijn gemeenten in allerlei vormen aanwezig die zich sterk van elkaar onderscheiden. Wat wel herkenbaar centraal staat is dat men de 'tegenstem' wil zijn in een wereld die steeds meer voorbij lijkt te gaan aan het individu. Zoals Rein Brouwer (Rein Brouwer, 2007, p. 144) opmerkt is er een leefwereld waaraan men niet voorbij kan gaan. Maar de 'tegenstem' vraagt aandacht voor het individu in het heden en de toekomst. Hoewel hij vooral spreekt over de plattelands situatie zijn er herkenbare metaforen tussen stad en platteland te ontdekken. De tegenstem (145) vraagt aandacht voor de kerk als beweging, en verder: 'de tegenstem blijft echter aandacht vragen voor de normativiteit van theologische beelden'(147).

Er zijn daarnaast ook de eerder genoemde activiteiten die aandacht geven aan het kerk-zijn in de hedendaagse situatie.

Deze activiteiten staan allen naast het reguliere kerkenwerk en functioneren voor zowel gemeenteleden als buurtgenoten. Wie mee wil doen is welkom en men nodigt uit via folders en posters. Ook werkt men samen met andere verenigingen zoals Buurtcomité of school in de wijk.

18.3 Kerken en hun activiteiten

In de Pax Christi kerk heeft men doelbewust gekozen naast gemeente zijn in de traditie voor een tweede vorm van kerk zijn in de wijk met het Open-kerk spoor. Via een andere methodische insteek biedt men laagdrempelig diensten en cursussen aan met een missionair doel. Ook biedt men tegenwicht met het Healing project tegen Jomanda-achtige praktijken.

De Bethlehemkerk wil duidelijk broodhuis zijn in haar uitwerking naar buiten. Brood voor de Buurt, is een project om de bewoners van de wijk met het evangelie in aanraking te brengen. Met een missionaire predikant wil men duidelijk evangeliseren. Revitalisering van het kerkelijk leven staat centraal.

De Bethelkapel heeft een project, Open-kerk, welke een spilfunctie heeft in het geheel van gemeente zijn. Men wil daarmee laten zien dat de kerk onderdeel is van de samenleving.

De Marcuskerk heeft duidelijk een missionair doel in haar activiteiten, de energie is gericht op revitalisering en uitbouw van de gemeente, men benadert de rand en buitenkerkelijken bewust om ze voor het evangelie te interesseren.

Daartegenover heeft de Bosbeskapel activiteiten die gericht zijn op ontmoeting en presentie. Men wil duidelijk de tegenstem zijn in de strijd tegen de vereenzaming in een sterk geïndividualiseerde samenleving. Diaconaal met een missionair karakter.

De Valkenboschkerk is in hoofdzaak gericht op diaconaal werk met een missionair staartje, vergelijkbaar met de Bosbeskapel.

De Shalomkerk past ook in bovenstaand plaatje, men zoekt nieuwe wegen maar deze zijn door de fusie van zeer recente datum nog niet tot uitwerking gekomen.

Bij de Laakkapel is een duidelijk beeld wat men wil zijn voor de eigen leden en de wijk waarin men is gevestigd. De ander steunen en een thuis bieden zijn sterk diaconaal gerichte activiteiten. Men is naar binnen gericht en is nauwelijks missionair bewust aanwezig.

De Duinzichtkerk/ Vredeskapel maakt een inventarisatie periode door om te zien hoe men kan bijdragen aan het verspreiden van het evangelie. Men benadert de mensen in de wijk met gerichte vragen en zoekt hernieuwd contact met slapende leden. Men is zich bewust van de opdracht het evangelie door getuigenis verder te brengen.

Rondom de Lukaskerk is een veelheid aan activiteiten te onderscheiden welke allen ten doel hebben de presentie van de kerk gestalte te geven in de samenleving. Het gaat er levendig toe maar men is niet aan het zieltjes winnen. Men is sterk naar buiten gericht.

Bergkerk en Maranathakerk hebben beiden een presentie voor wijk en omgeving maar ontwikkelen geen missionaire activiteiten.

De Kloosterkerk is een kerk die een aparte plaats inneemt in de Protestantse Gemeente en wil een plaats zijn voor ieder die dat wenst. Men heeft een keur aan activiteiten maar noemt zich liever apostolair dan missionair. De negatieve klank uit het verleden maakt missionair minder aantrekkelijk.

De Christus Triomfator kerk is aan het inventariseren geweest hoe jonge mensen opnieuw te bereiken en wat hun vragen zijn op de levensweg. Men gaat na de zomer van start met activiteiten voor de genoemde doelgroep. Men heeft de visie dat dit werk een centrale plaats inneemt in de kerk.

De Houtrustkerk is nauwelijks missionair bezig en ziet haar taak vooral in de presentie in de wijk met activiteiten die gericht zijn op laagdrempelig aanwezig zijn. Zo heeft men een wijsgerige kring echter deze heeft geen verbinding met geloofscommunicatie.

Ook de Thomaskerk richt zich middels laagdrempelige evenementen op het aanwezig zijn en vindbaar zijn voor ieder die dat wil, zo is er een Bachpassie en een kunstproject. Projecten waarmee men zich naar buiten wendt met een open houding naar ieder die wel deelnemen. Het is niet missionair te noemen omdat er geen duidelijke visie op evangelie verkondiging achter zit.

18.4 Samenvatting

Samenvattend komen we tot een driedeling van de genoemde activiteiten:

- A. Missionair: Pax Christi kerk, Bethlehemkerk, Kloosterkerk, Marcuskerk, Bethelkapel
- B. Diaconaal met een missionair deel: Lukaskerk, Christus Triomfatorkerk, Duinzichtkerk/Vredeskapel, Bosbeskapel
- C. Diaconaal en of presentie: Valkenboschkerk, Shalomkerk, Bergkerk en Maranathakerk, Houtrustkerk, Thomaskerk, Laakkapel,

De kerken van de PGG in 's Gravenhage staan op verschillende manieren in deze tijd. Een aantal wil duidelijk missionair zijn, groep **A**, en heeft daarvoor middelen en mensen ingezet. Daar is de activiteit speerpunt van het kerk-zijn. Men ziet de missie helder en weet deze te vertalen naar methoden om mensen te bereiken en aan te spreken.

Dan is er een groep **B** te onderscheiden die hoofdzakelijk diaconaal is met een missionair staartje. Deze kerken kiezen voor diaconaal aanwezig zijn met een missionair deel, zij hebben duidelijk geen missionaire activiteit als speerpunt. Men ziet de activiteiten die men ontwikkelt als behorend bij het gemeente zijn. De activiteiten zijn ingebed in het geheel maar dienen niet specifiek het missionair zijn van de gemeente.

Groep **C** heeft alleen diaconale doelen of andersoortige in het oog en deze activiteiten zijn niet missionair te noemen maar vooral gericht op presentie.

Tot slot: Er zou ruimte gezocht moeten worden om meer missionair te zijn, niet om zieltjes te winnen maar om gestalte te geven aan Gods getuigenis. Daarvoor zijn mensen nodig en die moeten geactiveerd worden. Verjonging is dan een voorwaarde in een groot aantal kerken. Dat is een missie op zich, en er zijn kerken die dat op gang krijgen. Dat geeft hoop en voor anderen de kans om de kunst af te kijken. Elkaar bijstaan en gezamenlijk optrekken kan dan versterkend werken.

Er is veel koffie en eten in Den Haag te verkrijgen en voor veel gemeenten lijkt dit, naast de eredienst op zondag, met koffie toe, dé activiteit. Dat zou een basis kunnen blijven van ontmoeting maar ook kunnen zijn van missionaire verkondiging. Niet belerend maar toekomstgericht vragen stellen en antwoorden formuleren in een soms barre wereld.

Ook zouden sommigen zich moeten beperken in het aantal zaken dat men aanbiedt, het vraagt soms heel veel van relatief weinig mensen. Beter een paar dingen ontspannen doen dan een veelheid van activiteiten in de lucht houden omdat het altijd zo ging.

19 Visie en Motieven

19.1 theoretisch kader

In dit hoofdstuk willen we de vragen die betrekking hebben op motivatie, visie en doelstellingen analyseren. Waarom worden er missionaire activiteiten georganiseerd? Wat willen een kerken graag bereiken met dat wat zij ondernemen? Vanuit welke visie geven zij dit vorm? Komt de visie overeen met de praktijk van de activiteit? Wat als een kerk zegt geen missionaire activiteiten te willen of kunnen ondernemen? Eerst zetten we een kort theoretisch kader neer over de begrippen visie en motivatie om vervolgens aan de hand van dat kader onze bevindingen in den Haag te analyseren.

Visie

Henk de Roest vertelt in de inleiding van het boek “een huis voor de ziel” dat er zeven signalen zijn die opvallen in empirisch onderzoek naar bloeiende geloofsgemeenschappen. Als eerste in deze rij van zeven noemt hij “een bloeiende kerk plek heeft een heldere identiteit en een aansprekende visie” (De Roest H. d., 2010,11) Een visie geeft antwoord op de vraag : wie zijn wij? En waartoe stelt God ons in staat? Wanneer een gemeente zich gaat bezinnen op wat hun visie is gaat dat wat teweeg brengen. Vanzelfsprekendheden blijken niet zo voor de hand te liggen en gestolde antwoorden worden vloeibaar aldus de Roest. Een gemeente kan op deze wijze ontdekken wat haar talent is en zich daarop gaan concentreren of men kan ontdekken dat het tijd is om terug te keren naar de basis en te werken aan gebed en vertrouwen op nieuwe inspiratie. Zo kan het zoeken naar een visie een heel proces van hernieuwde inspiratie opgang brengen. Belangrijk in dit proces is dat de gemeente ook een antwoord vindt op de vraag: voor wie zijn wij kerk? Wanneer er een antwoord gevonden wordt op deze vraag kan dat doorklinken in de visie van een gemeente. (De Roest ,2005, 107)

Volgens Jan Hendriks vertelt een visie iets over de volgende vragen: wie zijn wij, wat is onze opdracht en hoe willen wij ons daar aan wijden. Een visie is richtinggevend en kan dienen als spiegel waar kritisch in gekeken kan worden. Ook daagt een visie uit omdat ze om verwezenlijking vraagt, en ze brengt eenheid aan in het geheel van de gemeente. (Hendriks J.2010, 44)

Het liefst is een visie kort en bondig geformuleerd. Hendriks illustreert dit met een visie van een ziekenhuis “*wij zijn een gemeenschap die zich inzet voor de genezing van mensen op een respectvolle manier*” deze visie vertelt wat ze zijn: een ziekenhuis, en wat hun opdracht is: mensen genezen, ook geeft ze aan op wat voor wijze dat zou moeten gebeuren: respectvol. Als het goed is brengt deze visie eenheid aan op alle verschillende afdelingen. (Hendriks J.2010, 44)

De Roest geeft aan dat uit interviews en observaties is gebleken dat kerken vaak wel in staat zijn een visie te formuleren en deze bijvoorbeeld op een website uit te dragen maar dat het werkelijk implementeren en actief communiceren van een visie niet altijd makkelijk is. De praktijk wijst uit dat een visie makkelijk in een la verdwijnt. (de Roest, 2010, 12)

Motieven

Wanneer we spreken over motieven gaat het om de vraag: waarom doen we dingen? Waarom zijn wij als kerk missionair? Een traditioneel antwoord in deze context zou kunnen zijn: wij zijn missionair omdat we mensen willen bekeren, het gaat ons om de status van hun ziel. Dit motief heeft tegenwoordig echter een negatieve bijklank. In “en de wind steekt op” gaat de Henk de Roest in op deze negatieve bijklank van wat hij geloofscommunicatie noemt. Mensen in de kerk voelen zich bezwaard mede vanwege de geschiedenis van het christendom. Het uitdragen van christelijke overtuigingen en normen en waarden is gepaard gegaan met conflicten geweld en onderdrukking en nog steeds ervaren mensen dat een gesprek over kerk, geloof of religie snel aanleiding geeft tot conflicten. (De Roest, 2005, 132) Evangeliseren, zending, getuigen en het in ons onderzoek vaak genoemde “zieltjes winnen” roepen volgens de Roest zowel binnen als buiten de kerk weerstand op. Mensen voelen zich ongemakkelijk bij het opdringerige karakter van deze woorden.(Roest H.d,

2005,134) In onze maatschappij waarin het lang belangrijk is geweest elkaar de ruimte te geven en de ander met rust te laten lijken deze begrippen niet meer te passen.

Maar welke motivatie kunnen mensen nog meer hebben om missionaire activiteiten te ontplooiën? Waarom zouden we mensen lastig vallen met het evangelie? Wat staat er op het spel als we dat niet doen? Volgens de schrijvers van het boek “als een kerk opnieuw begint” brengen deze vragen ons bij de kern van missionair bezig zijn, namelijk het punt van de soteriologie, de leer over heil en onheil. (Noort, G. 2008, 215) Godsdiensten hebben volgens de schrijvers gemeen dat ze iets willen bieden waar mensen baat bij hebben. Zij doen dit onder meer door aan te sluiten bij existentiële ervaringen waar mensen in hun leven niet om heen kunnen. Deze vragen worden door hen als volgt geformuleerd:

- De ervaringen van eindigheid, al het leven houdt een keer op.
- De ervaring van falen, niets en niemand is perfect.
- De ervaring van het goede in het menselijk bestaan
- De ervaring van inzicht in de werkelijkheid
- De basis ervaring van het kwaad en het lijden

Het christelijk geloof heeft haar eigen antwoorden en manier van omgaan met deze existentialen. Deze antwoorden kunnen per gemeente of zelfs per persoon sterk verschillen. Het willen en kunnen beantwoorden van deze vragen in de levens van mensen kan een sterke motiverende kracht zijn achter missionaire activiteiten. (Noort, 2010, 219)

Wanneer we over soteriologie praten moeten we het ook hebben over de persoon Jezus Christus. Dit onderzoek is niet de plaats om uitgebreid in te gaan op verschillende Christologische visies maar het is wel goed om kort te noemen op wat voor wijze dit mee kan spelen in missionaire motieven. De rol van Christus in het heil van mensen kan volgens de schrijvers van “als een kerk op nieuw begint” op drie manieren benaderd worden (Noort, 2010, 220):

1. Heil exclusief in Christus

De weg naar vervulling van ons bestaan loopt hier enkel en alleen via Christus. Dit geldt voor ons leven nu als voor een ander leven na de dood. Er is een kloof tussen schepping en verlossing welke slechts door Christus wordt overbrugt. Kerken moeten daarom hun best doen mensen in contact te brengen met Christus, alleen daar is heil en geluk te vinden. Het verlangen mensen te redden is hier het sterkste motief voor missionair handelen.

2. Heil inclusief in Christus

Bij deze denkrichting gaat het heil ook verder dan leven in het hier en nu. Jezus lijden en sterven zijn een cruciaal moment in de wereld geschiedenis, hierin heeft God zich met de wereld verzoent. Dit heeft een universele betekenis, ook voor de mensen die dit niet geloven of weten. De kerk en de wereld hebben dezelfde status, de kerk is geroepen aan de rest deze status bekend te maken. De kerk is er voor de verzoende wereld en het is haar roeping hier aan te voldoen. Zonder de gerichtheid naar buiten gaat de kerk dood. Het begrip *Missio Dei* past bij deze wijze van spreken. *Missio Dei* houdt in dat de kerk een instrument is in de zending van God, God is het subject en de geest van God heeft de kerk tot leven geroepen, de kerk kan slechts meewerken aan de Missie van God. De kerk is hier belangeloos en zonder verborgen agenda (zoals zieltjes winnen) aanwezig in de wereld.

3. Heil als immanente bevrijding

Volgens hen is deze positie een radicale secularisering van de tweede. Hier gaat het niet meer om Heil maar om bevrijding, empowerment en emancipatie. De Christelijke traditie is er een die voeding geeft aan humaniteit, een onder velen. Het gaat om het hier en nu. Het accent ligt hier op brede gemeenschapsvorming, grenzen tussen buiten en binnen zijn er niet. Het vertrekpunt is een gedeelde zoektocht naar zingeving in dit leven waarin de christelijke traditie richting kan geven. (Noort, 2010, 220)

19.3 analyse visie en motieven

Visie

In onze interviews hebben wij gevraagd naar de visie en de motieven van de gemeente als geheel en van de concrete praktijken, een aantal voorbeelden van deze visies zijn:

“De Kloosterkerk is verbonden met de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage. Binnen deze gemeente neemt ze een aparte, onafhankelijke plaats in. Juist daardoor kan de Kloosterkerk aantrekkelijk zijn zowel voor mensen met een geschiedenis van geloven, als voor mensen die in geestelijk opzicht op zoek zijn. De Kloosterkerk koestert de diversiteit van haar bezoekers. Daarom wordt er geen onderscheid gemaakt tussen leden en niet-leden, vaste kerkgangers en passanten. Allen worden gezien als gasten in het huis van de Heer.”

“Bethlehemkerk: Het mooiste dat een mens kan overkomen, is dat hij mag eten van het Brood des levens, Jezus Christus Die geboren is in Bethlehem. Wie eenmaal dat Brood geproefd heeft, wil niets liever dan dat de ander ook van dat Brood leert eten. Daar is het project ‘Brood voor de Buurt’ voor bedoeld.”

Bethelkapel: “onze visie is om de kerk terug te geven aan de buurt”

Pax Christi: “Mensen helpen en Christus bekend maken. Gedreven door de opdracht van Christus om de boodschap te delen”.

Uitgesproken visie.

Er zijn een aantal kerken in ons onderzoek die opvallen door hun duidelijke en uitgesproken visie. Een daarvan is de Marcuskerk, in één van de interviews kwam de volgende visie omschrijving naar voren: *Binnen de Marcuskerkgemeente heerst de visie dat de Marcuskerk niet los gezien kan en mag worden van de plaats waar zij staat. De Marcuskerk wil een missionaire gemeente zijn die zich geroepen weet om het evangelie van Gods veelkleurige liefde voor zijn schepping te delen met iedereen die Hij op onze weg brengt. MarcusConnect wil vanuit deze roeping ruimte scheppen voor ontmoeting en verbinding van mensen in zowel missionair als diaconaal opzicht. Deze roeping krijgt naar kinderen en tieners in de wijk toe vorm door het werk van de Kinderwinkel. Dit project – dat inmiddels al vijftien jaar goed draait – is een inspiratiebron voor MarcusConnect om nu naar een nieuwe doelgroep van 20- tot 40-jarigen te kijken. Om een duidelijk beeld te krijgen van de doelgroep 20-40 jarigen is er een onderzoek uitgevoerd in de wijk op basis waarvan is Marcus Connect tot stand gekomen. Identiteit, Visie, handelen en kennis van je doelgroep maken in dit geval allemaal onderdeel uit van het missionair bewust zijn van de MarcusKerk.*

Recentelijk is de Christus Triumfator Kerk met een soortgelijk project bezig gegaan. Ook zij hebben een onderzoek gedaan naar de doelgroep 24-40 om te kijken welke behoeftes deze mensen hebben en in hoeverre de visie van de kerk kan aansluiten en voorzien in deze behoeftes. De visie van de kerk is dat zij beschikking heeft over antwoorden op zingevingsvragen en dat ze kunnen putten uit een rijke traditie, dit kan van betekenis zijn in het leven van 25-40 jarigen. Aan de hand van het onderzoek in de buurt is gebleken dat de visie van de kerk en de vraag van de doelgroep op elkaar aansluiten. Na de zomer zullen er projecten gaan draaien voor deze doelgroep.

Ook de Pax Christi kerk heeft een onderzoek gehouden in de buurt om zo te kunnen ontdekken welke behoeftes er leven in de buurt en aan de hand daarvan een visie ontwikkeld die tot uiting is gekomen in missionaire activiteiten.

Deze kerken gronden hun visie dus in hun eigen identiteit maar ook in een onderzocht beeld van de omgeving waar ze in staan en vertalen dat in concrete activiteiten.

Minder uitgesproken Visie

Uit veel van onze interviews blijkt dat kerken vanuit een teruglopend ledental en een sterke vergrijzing wel de noodzaak voelen om missionair te zijn maar dat dit niet terugkomt in hun visie of in hun activiteiten. Een veel gehoorde visie is: *“wij willen kerk zijn voor de buurt”* of *“wij zijn kerk voor iedereen”* Maar wie de mensen in de buurt zijn of waar ze concreet behoefte aan hebben is niet helemaal duidelijk. Ook is vaak niet helder wat dat kerk zijn dan inhoud. Hoe ben je kerk voor de buurt? Zit de buurt eigenlijk wel op een kerk te wachten of kunnen ze hun activiteiten net zo goed in het buurthuis zoeken.

Een voorbeeld hiervan zijn de vele maaltijden en koffieochtenden die worden aangeboden door de kerken in Den Haag. Goed lopende projecten waar veel mensen op af komen. Bij alle interviews en observaties komt naar voren dat aan gastvrijheid van groot belang is voor deze gemeentes. De gemeente vindt haar talent in het openstellen van haar ruimtes en het voorzien in gezelligheid, eten en geborgenheid voor hen die daar behoefte aan hebben. Dit moet op een laagdrempelige wijze gebeuren zodat mensen niet het idee krijgen dat er dingen van hen verwacht worden.

Dit zou de visie van de kerk kunnen zijn om op een laagdrempelige wijze zorg te dragen voor mensen. Maar waarom is het goed dat een kerk deze activiteiten uitvoert en niet een buurthuis of een inloophuis? Vaak zijn dit ook activiteiten, zoals bij de Maranatha kerk en de Kloosterkerk, die al meer dan 20 jaar draaien. Het zijn geen activiteiten die zijn toegespitst op de actuele situatie waarin kerken en onze verdere maatschappij zich bevinden. Het zijn goed bezochte activiteiten maar ze hebben er in al die jaren niet voor kunnen zorgen dat de kerk niet meer leegloopt.

De visie achter deze activiteiten geeft misschien wel ten dele antwoord op de vraag: voor wie zijn wij gemeente, namelijk voor de mensen die behoefte hebben aan een maaltijd, gesprek, sociaal netwerk etc. Maar geven niet voldoende antwoord op de vraag: Wie zijn wij en waar stelt God ons toe in staat. Hierdoor ontstaat een ambivalente visie waarin men wel missionair wil zijn maar niet goed weet hoe dat vorm gegeven moet worden en wat de eigen identiteit hierin is.

Geen visie

Ook zijn er gemeentes die niet bezig zijn met visievorming, vaak zijn dit kleine en grijze gemeentes die hier niet aan toe komen. De Bergkerk is hier een voorbeeld van. Maar het kan ook heel bewust wanneer we kijken naar de wijsgerige kring van de Houtrust kerk geeft de predikant aan geen voorstander te zijn van visies. Hieruit ontstaan volgens hem alleen maar doelstellingen die niet haalbaar zijn en zodoende alleen maar ongelukkig maken. De predikant stelde voor niet meer te vergaderen of lange termijn plannen te bespreken maar alleen nog maar bezig te zijn met wat leuk was om te doen en op de korte termijn plaatsvond. Het jaar waarin zo werd gewerkt bleek achteraf een heel geslaagd jaar. De vraag is natuurlijk of het *“niet hebben van een visie”* en het *“doen wat we leuk vinden”* ook niet, zij het op geheel eigen wijze, in de buurt van een visie komt. Ook de manier waarom *“stervende”* gemeentes met hun lot omgaan kan baat hebben bij visie vorming. Hier zal het dan niet meteen gaan over visie op missionaire activiteiten maar zal het kunnen gaan over bezinning op de vraag wat er op het spel staat als de kerk sluit, wat gaat er verloren en wat blijft of over hoe de gemeente de kerk op een goede manier kan sluiten en zorg kan dragen voor elkaar.

Implementeren van de visie

Veel van ons commentaar op de manier waarop visie vorm krijgt heeft te maken met het implementeren van de visie. Opvallend was dat van de de predikanten vaak veel konden vertellen over de visie van de kerk. Ze hebben een idee van waar hun kerk staat en waar ze naar toe willen. Soms is dat heel bescheiden, de kerk is vergrijsd en kan niet veel meer dragen wat betreft activiteiten, soms is het groots en idealistisch. Maar een heel aantal ondervraagden in ons onderzoek zijn geen predikant. Of dat nou scriba's, voorzitters van de kerkenraad of initiatiefnemers van activiteiten zijn, veel van hem konden minder duidelijk onder woorden kunnen wat de visie van een gemeente of de visie op een bepaalde activiteit is. (Dit gaat vanzelfsprekend niet op voor alle

geïnterviewden) De woorden visie en doelstellingen verwarden mensen regelmatig aan de telefoon. Veel projecten draaien al jaren en de mensen gaan geroutineerd te werk, wanneer dan de vraag naar visie wordt gesteld moet het antwoord van ver komen. Wel is te merken dat men naar enige tijd nagedacht te hebben wel kan vertellen waarom er dingen gedaan worden. Er kan de vraag gesteld worden of de verschillende visies die door predikanten worden aangedragen ook gemeente breed gedeeld worden. Komt een visie op uit de studeerkamer van een predikant, uit een handboek voor gemeenteopbouw of uit de praktijk van de gemeente en de omgeving waarin een kerk staat? Dit kan ook samenhangen met het feit dat de meeste gemeentes weinig aandacht en tijd besteden aan het toerusten van gemeenteleden die participeren in missionaire activiteiten.

Motieven

Bij de vraag naar motieven blijkt al snel dat een meerderheid van de ondervraagden bang is om "zieltjes te winnen" het negatieve en dwingende imago van evangelisatie speelt een grote rol in hoe kerken niet willen communiceren met de mensen buiten de kerk. In sommige interviews werd duidelijk aangegeven dat het woord missionair voor de ondervraagden een negatieve lading had en ze liever spraken van diaconaal of apostolair. Gelijkwaardigheid wordt belangrijk geacht, mensen die geloven zijn niet beter of meer dan de mensen die niet geloven, iemand overhalen iets anders te geloven wordt in dat kader gezien als de ander niet in haar of zijn waarde laten

De grove driedeling die in de literatuur wordt aangebracht wanneer het gaat over soteriologische en christologische motieven voor missionaire activiteiten komt ten dele terug in de antwoorden van de ondervraagden. Het eerste motief, het heil exclusief in Christus, komt in zekere mate terug bij de Bethlehemkerk. *"Een zeer wezenlijk onderdeel van zijn taak is het opzoeken en ontmoeten van buurtbewoners met als doel hen te laten kennismaken met het Evangelie en hen aan te sporen zich daaraan gewonnen te geven."* Deze uitspraak getuigt van bekeringsnoodzaak. Ook biedt de Bethlehem een Alpha- Cursus aan waarin de persoon van Jezus naar voren komt als een exclusief bringer van heil. De Pax Christi geeft aan dat healing alleen echt bij Jezus te vinden is en niet bij types als Jomanda, ook hier gaat een exclusief idee vanuit. Het tweede en derde motief komen door elkaar aan de orde. De meeste ondervraagden zijn zich bewust van het feit dat zij weet hebben van iets moois, een goede boodschap die hun leven verrijkt. Deze ervaring willen ze graag delen met de mensen op hen heen. Dat krijgt vaak op een dienende manier vorm door er te zijn voor mensen daar waar ze nodig zijn. Men wil graag aansluiten bij een behoefte van mensen waarin de kerk denkt te kunnen voorzien. Maar wat de kerk in handen heeft wordt in woorden maar moeilijk concreet.

In de concrete activiteiten wordt aan de hand van de existentialen wel wat duidelijker wat de kerk te bieden heeft en hoe dat een motief kan vormen.

Er zijn kerken die aansluiten bij de ervaring van het goede, dit zijn onder andere de Kloosterkerk, Christus Triomfatorkerk, Thomaskerk en Bergkerk. Door middel van kunst en muziek projecten wil men aansluiting vinden bij de behoefte van mensen om mooie dingen te ervaren. Ook het concrete kerkgebouw wordt hier vaak voor ingezet. De ervaring van lijden en falen komt terug in de maaltijdprojecten en koffieochtenden en sterk in de Pastorale Dienst. Eenzaamheid het ontbreken van een sociaal vangnet en het kunnen doen van je verhaal vormen de basis van deze activiteiten. Ook de kindwinkel ziet deze ervaring als motivatie om een veilige plek te bieden aan kinderen. De ervaring van eindigheid komt minder duidelijk naar voren. Het meest voorkomende motief is in al haar breedte te omschrijven als: Er willen zijn voor de mensen.

20 Gebruik en invloed social media

20.1 Inleidend

Als een van de kenmerken van een goede missionaire aanpak noemt Gerben Heitink als eerste het verzorgen van publiciteit en het creëren van een eigen website (Heitink 2007, 220). Wanneer een gemeenschap mensen van buiten die gemeenschap wil bereiken komt het aan op communicatie. Om die reden besteden we in dit rapport bijzondere aandacht aan het gebruik van internet en de *social media*. Op welke wijze worden deze communicatiemiddelen door de Protestantse gemeenten in Den Haag benut, met welk doel en welke effecten zijn hieruit waar te nemen?

Internet en de *social media* hebben de laatste decennia en jaren een grote ontwikkeling doorgemaakt. In de maatschappij zijn het niet weg te denken vormen van communicatie geworden. We stellen daarom de vraag of de kerken in deze ontwikkeling zijn meegegaan en hoe zij gebruik maken van deze moderne vormen van technologie. Kenmerkend aan internet en de *social media* is dat de reikwijdte van communicatie grenzeloos is. Wereldwijd kan men met elkaar contact onderhouden, waarbij de grootte van de afstand niet van invloed is op de tijdspanne waarin berichten worden overgeleverd, noch op de kosten die ermee gemoeid zijn. Dat is een uniek nieuw gegeven, dat invloed heeft op onze ideeën over communicatie, relaties en afstanden.

Ontwikkelingen in de reflectie over missionaire activiteiten in kerken laten zien dat ook in kerken opnieuw moet worden nagedacht over onderlinge relaties en geografische grenzen. Sake Stoppels geeft aan dat mensen steeds minder verbinden aan plaatselijke instituties en organisaties (Stoppels 2007). Mensen richten zich steeds minder op de wijk of het dorp, en steeds meer op functionele of mentale verbanden (Noort 2008, hfst. 18). Deze ontwikkelingen spelen mee in het nadenken over nieuwe vormen van kerk-zijn, waarin niet langer een kerkgebouw of een kerngemeente centraal hoeft te staan, maar waar verschillende kernactiviteiten naast elkaar kunnen bestaan op verschillende locaties (zie bijv. de Marcuskerk). Ook zien we dat nieuwe vormen van kerk-zijn mogelijkheden scheppen voor los-vaste verbindingen, waarbij mensen zich niet hoeven te committeren voor langere tijd, maar toch de kans krijgen om zich te verbinden met een gemeente (zogenaamde 'vriendschappen').

Waar de kerken nadenken over nieuwe vormen van verbindingen en hun geografische grenzen, ontkomen zij er niet aan na te denken over nieuwe vormen van communicatie. Wanneer grenzen overschreden worden, bijvoorbeeld de grens van het kerkgebouw, of de grens van de wijk, zullen nieuwe wijzen van communiceren en contact maken moeten worden gezocht. Gezien het feit dat internet en de *social media* een centrale plek hebben genomen in de hedendaagse communicatie ligt het voor de hand deze middelen te benutten bij het vormgeven van missionaire activiteiten. Hieronder zullen we aangeven hoe dit in de Protestantse gemeenten in Den Haag gebeurt.

20.2 Beschrijving van het gebruik internet en *social media*

Internet

Van de 17 kerken die we hebben onderzocht hebben 2 gemeenten nog geen website in gebruik. Dat betekent dat de contactgegevens van deze gemeenten via andere websites in Den Haag verkregen moesten worden in dit onderzoek. Omdat wij hier concreet naar op zoek waren, hebben we deze gevonden. Verder zijn deze gemeenten slecht vindbaar voor mensen die via internet informatie over een kerk in Den Haag zoeken. Enerzijds kan gezegd worden dat een aantal van 2 op 17 gemeenten zonder website laag is. Anderzijds is de presentatie van een organisatie op internet in onze huidige tijd zo vanzelfsprekend en belangrijk geworden, dat het verbazingwekkend is dat 2 gemeenten nog geheel niet aanwezig zijn op het internet.

De meeste gemeenten in Den Haag maken dus gebruik van een eigen website. Verschillende daarvan zijn echter al sterk verouderd. Daarbij valt een onderscheid te maken tussen de inhoudelijke informatie die te vinden is op de website, en de presentatie/lay out van de website. Verschillende

gemeenten hebben al een verouderde lay-out, waardoor de aantrekkelijkheid van de gemeente wellicht gevaar loopt wanneer mensen voor het eerst met de gemeente in aanraking komen via de website.⁷ Sommige gemeenten hebben een flitsende moderne website, maar inhoudelijke informatie die achterblijft. Een enkele gemeente blijft achter op beide fronten en presenteert zich daarmee niet aantrekkelijk en toont verouderde informatie.

De gemeenten die een website gebruiken, presenteren daarop de volgende elementen:

- a) Contactinformatie
- b) Karakter van de gemeente (evt. visie documenten)
- c) Activiteiten door de gemeente
- d) Geschiedenis van de gemeente
- e) Informatie over zaalhuur
- f) Tekst-, audio- of beeldbestanden (preken, foto's van activiteiten en dergelijke)
- g) Geloofsoverdracht of inhoudelijke overdracht die alleen op de website geplaatst wordt (column, weblog predikant – Marcuskerk)
- h) Mogelijkheid tot virtueel lidmaatschap, inclusief forum (Bethelkapel)
- i) Verwijzingen naar *social media* (Bethelkapel, Kloosterkerk, Marcuskerk)

De eerste drie genoemde elementen komen het meest voor, de laatste drie het minste.

Van de 15 gemeenten die gebruik maken van een eigen website verwijzen 7 kerken op geen enkele wijze expliciet naar activiteiten die gericht zijn op rand- of buitenkerkelijken. De overige kerken doen dat wel maar op verschillende wijze. Sommige gebruiken expliciet de term missionaire activiteiten of beschrijven het werk van een missionair team. Andere verwijzen naar dergelijke activiteiten door expliciet mensen welkom te heten die nog niet verbonden zijn met de gemeente.

De meeste gemeenten geven aan dat de aankondigingen voor activiteiten worden geplaatst op websites van derden, afhankelijk van de activiteit en de betreffende doelgroep. Men lijkt behoorlijk op de hoogte te zijn van de mogelijkheden hieromtrent.

Pastorale Diensten bestaat in feite slechts via de website. De website is als het ware de plek waar Pastorale Diensten bestaat. Slechts via de website kan contact met Pastorale Diensten als zodanig plaatsvinden. Tegelijkertijd is Pastorale Diensten geen virtuele plek, want de eigenlijke (pastorale) ontmoeting vindt niet plaats op het internet. Het eerste contact met een van de teamleden wordt opgevolgd door e-mailcontact, briefwisseling, pastorale gesprekken of voorbereidingen voor *real-life* vieringen of rouwdiensten. De website dient daarmee voornamelijk als een voorportaal en niet zozeer als plek van ontmoeting. De website geeft informatie over de inspiratie, doelstellingen en werkwijze van Pastorale Diensten, contactgegevens en een portret van de verschillende teamleden.

Social media

Slechts drie gemeenten maken op enigerlei wijze gebruik van de *social media*.

De Bethelkapel maakt als kerk gebruik van Twitter (korte berichtjes op internet) voor aankondigingen van activiteiten. De berichten die via Twitter verzonden worden zijn echter zeer sporadisch en tegelijkertijd verouderd. Er zijn maar weinig volgers. Ook worden aankondigingen geplaatst op Hyves en Facebook (beide voor contact met en op de hoogte blijven van 'vrienden'). Voor het catechesatiewerk levert dit zeker vruchten af. Ook het bezoek van het avondgebed op maandag neemt toe door de berichten op deze *social media*.

---

⁷ David Bosch benadrukt het belang van aantrekkelijkheid bij het contact naar buiten toe (Bosch 1991, 414).

De Bethelkapel heeft als enige gemeenschap de mogelijkheid om lid te worden van de virtuele gemeenschap. De leden kunnen gebruik maken van een forum. Er zijn momenteel zo'n 25 leden van binnen en buiten de 'kerngemeente'. Via deze weg krijgen mensen informatie en kunnen ze in gesprek komen. De virtuele gemeenschap heeft al geleid tot het ontstaan van een niet-virtuele kring voor jonge ouders.

De Kloosterkerk heeft als gemeente ook een Twitteraccount waarmee aankondigingen van activiteiten worden rondgestuurd. De aankondigingen worden ook op Facebook en LinkedIn (professioneel netwerk) geplaatst. Via Twitter heeft de Kloosterkerk 66 volgers, via Facebook 36. De accounts zijn erg actief en er wordt geregeld informatie op geplaatst. Op de website van de kerk bestaat de mogelijkheid tot het voeren van geloofschetsen, waarin digitale gesprekken over het geloof kunnen plaatsvinden tussen de verschillende mensen die zijn ingelogd. De momenten waarop gechat kan worden, worden via de agenda aangegeven.

In de Marcuskerk maakt de voorganger, ds. De Reuver, gebruik van Twitter. MarcusConnect zal zeker gebruik gaan maken van de *social media*, maar zover is het project nog niet gevorderd. In de Kinderwinkel wordt wel gebruik gemaakt van Hyves, maar weinig, omdat de kinderen eerder even langslopen.

Genoemde argumenten

In de interviews zijn verschillende argumenten genoemd omtrent het gebruik van internet en de *social media*. Veruit de meeste argumenten behelst de redenen waarom er geen gebruik wordt gemaakt van de *social media*. Deze argumenten zijn onder te verdelen in twee verschillende categorieën:

a) Argumenten gericht op de doelgroep

Verschillende geïnterviewden geven aan dat het gebruik van de *social media* geen enkele zin heeft, omdat hun doelgroep nauwelijks gebruik maakt van digitale middelen. Dit geldt met name voor ouderen en allochtonen. In de Kinderwinkel wordt echter ook aangegeven dat het gebruik van e-mail nauwelijks zinvol is, omdat de kinderen uit de wijk sneller even binnenlopen, wanneer ze op straat spelen. In het algemeen lijkt het gebruik van de *social media* voornamelijk als nuttig gezien voor de jongere generaties.

b) Argumenten gericht op kennis, affiniteit en tijd

Verschillende geïnterviewden noemen praktische argumenten als bezwaren om gebruik te maken van de *social media*. Ze noemen daarbij het feit dat ze 'er zelf niets mee hebben'. Dit duidt enerzijds aan een gebrek aan affiniteit, maar tegelijkertijd op een gebrek aan kennis van deze communicatiemiddelen. Anderen noemen het tijdrovende element dat gekoppeld is aan digitale middelen. Niet voor niets is een heel aantal websites verouderd. Internet en de *social media* hebben tijdsinvestering nodig om aantrekkelijk en up-to-date te blijven. De contactpersonen voor de activiteiten zien zelf geen mogelijkheid om deze tijd te investeren.

20.3 Analyse van het gebruik van internet en *social media*

Reflecterend op de bevindingen van de interviews vallen twee elementen duidelijk op.

Enerzijds is opvallend dat zowel de praktijk van het gebruik van internet en de *social media* als de argumentaties daaromtrent beheerst worden door een **instrumenteel denken**. Beide media worden voornamelijk ingezet voor informatieoverdracht. Ze worden gezien als een middel om activiteiten te presenteren en aan te kondigen. In de argumentatie over de *social media* en de reden om ze niet te gebruiken wordt ook instrumenteel gedacht: past het bij de doelgroep, heb ik er de tijd voor, heb ik er de kennis voor.

Daarnaast wordt de omgang met internet en de *social media* nog sterk bepaald door **regionaal denken**. Ondanks de verschuivingen in het denken over missionaire activiteiten en geografische

binding, zoals boven genoemd, zijn de meeste gemeenten nog sterk wijkgericht. Initiatieven die expliciet buiten de regiogrenzen contact willen maken zijn de Pastorale Diensten en het Bach-project van de Thomaskerk.

Paul Sollie gebruikt een theoretisch kader van Heidi Campbell om te laten zien hoe de website van de Jacobikerk in Utrecht gebruik maakt van de mogelijkheden voor kerken om gebruik te maken van internet (Sollie 2008, Campbell 2005). Aan de hand hiervan kunnen we zien dat de mogelijkheden voor religieuze gemeenschappen op internet groter zijn dan wat we in Den Haag hebben aangetroffen.

Manieren waarop religieuze gemeenschappen internet kunnen gebruiken:

1) Internet kan gezien worden als een mogelijkheid om religie en religieuze praktijken te promoten. Dit sluit aan bij het instrumentele denken dat we in Den Haag op het spoor zijn gekomen. Hier gaat het met name om informatievoorziening en werving voor activiteiten.

2) Het internet kan dienen om het religieuze leven te bevestigen.

Internet wordt dan gezien als een sociale technologie, die het mogelijk maakt dat mensen met dezelfde religieuze overtuigingen elkaar ontmoeten en hun ideeën met elkaar delen en bevestigen (Sollie 2008). De geloofschat van de Kloosterkerk en het internetforum van de Bethelkapel kunnen hieronder geschaard worden. In de interviews is de online kerktelefoon niet ter sprake gekomen, maar wellicht wordt in verschillende gemeenten van Den Haag hiervan gebruik gemaakt. Ook dan wordt internet gebruikt om het religieuze leven met elkaar te delen en te bevestigen.

3) Het internet kan dienen als sacrale plaats of ruimte.

In dat geval kan internet heilige ruimten of plaatsen creëren en direct gebruikt worden voor religieuze doelen. Internet is daarmee de ruimte waarin religieuze activiteiten kunnen plaatsvinden. Voorbeelden hiervan zijn zogenaamde cyberkerken, waarin religieuze rituelen kunnen worden uitgevoerd. Te denken valt aan digitale gebedsruimten waar mensen gezamenlijk bidden. Deze vorm van gebruik van internet komen we in Den Haag eigenlijk niet tegen. Behalve in de Marcuskerk, waar tijdens de Pinksterviering van dit jaar via internet gemeenteleden die in het buitenland verkeerden 'aanwezig' waren.

4) Tenslotte kan internet gezien worden als spiritueel medium

Wanneer het internet wordt gezien als spiritueel medium is internet het middel voor de gelovige om spirituele groei te ervaren of om spirituele ontmoetingen en ervaringen te faciliteren (Sollie 2008). Sollie noemt de mogelijkheid om preken na te luisteren op de website als mogelijkheid om spirituele ervaringen te hebben. Over deze categorie zijn echter vanuit theologisch gezichtspunt kritische vragen te stellen. Is papier, waarop een preek geschreven staat, dan ook te beschouwen als een spiritueel medium? Wat beschouwen we precies als een spiritueel medium? Een beter voorbeeld zijn wellicht religieuze games, waarin door meditatieve training de 'gamer' wordt geleid tot spirituele ervaringen. In Den Haag hebben we geen gebruik van internet als een spiritueel medium gevonden.

Bovengenoemde beschrijvingen om als religieuze gemeenschap gebruik te maken van internet geven te denken. Waarom komen de hedendaagse Protestantse gemeenten in Den Haag nauwelijks verder dan een instrumenteel gebruik van internet waarin ze hun activiteiten promoten en informatie overdragen?

Eenzijds lijkt dat veroorzaakt te worden door beperkte kennis van de *social media* en internet. De voortrekkers in de gemeenten hebben er zelf niet veel mee of weten niet hoe ze ermee om moeten gaan. Het is duidelijk dat juist in de kerken waar wel veel gebruik gemaakt wordt van deze media, de voortrekkers er zelf meer affiniteit mee hebben (de voorganger van de Bethelkapel was eerder webdesigner). Argumenten dat de contactpersonen geen kennis of tijd hebben, zijn slechts van praktische aard. Zij zouden anderen in de gemeente die wel tijd en kennis hebben kunnen vragen om hierbij te ondersteunen of om deze taak op zich te nemen.

Anderzijds lijkt de beperkte inzet van digitale middelen te maken te hebben bij de visie op gemeente zijn, de visie op de missionaire activiteiten en de visie op *social media*. Er lijkt ten eerste nauwelijks bewustzijn te bestaan dat internet en de *social media* breder dan slechts instrumenteel kunnen worden ingezet. Zij kunnen worden ingezet om bezig te zijn met geloofsinhoud en –beleving. In het nadenken over het gemeente-zijn, de missionaire activiteiten en eventuele context-analyse lijken deze overwegingen geen rol te hebben gespeeld.

Het zou daarom interessant zijn wanneer de gemeenten verder gaan nadenken over welke betekenis internet en de *social media* zouden kunnen hebben voor hun gemeente-zijn en missionaire activiteiten. Kunnen we deze middelen breder inzetten dan slechts voor werving en informatievoorziening? Ds. De Reuver laat bijvoorbeeld al zien hoe Twitter kan bijdragen om zo nu en dan mensen door middel van een kort bericht even ergens bij stil te laten staan. Zo kan internet gebruikt worden om met elkaar over geloofsonderwerpen na te denken, van elkaar op de hoogte te blijven en wellicht pastorale ondersteuning te geven, eventueel kan zelf gedacht worden aan gezamenlijke gebedsmomenten of vieringen. Hierbij is een regionaal denken in termen van de wijkgemeente geheel niet meer noodzakelijk.

Enkele tips om het gebruik van internet en de *social media* uit te diepen:

- Social Missie, een initiatief dat dinsdag 5 juli 2011 wordt gelanceerd, wil voorgangers, ambtsdragers en kerkelijk werkers wegwijs maken met sociale media als Twitter, Facebook en LinkedIn . Zie: <http://socialmissie.blogspot.com/>
- www.kerkophetnet.nl publiceert verschillende artikelen over de mogelijkheden en moeilijkheden van het gebruik van internet en de *social media* voor kerken.

21 Conclusie en aanbevelingen

In dit lijvige rapport hebben wij geprobeerd een beeld te schetsen van de missionaire activiteiten van 17 kerken in de gemeente Den Haag. Dit hebben we gedaan door allereerst alle informatie te verzamelen en te bundelen om vervolgens aan het geheel een drietal analyse vragen te stellen. In deze conclusie zullen we zowel ingaan op de analyse vragen als op onze algemene waarnemingen.

Doordat wij slechts de ruimte hadden drie vragen uit te werken terwijl de informatie die eigenlijk om meer vraagt beseffen wij dat we slechts zicht hebben op een klein deel van de kerkelijke praktijk in Den Haag. Wij willen dan ook een bescheiden positie innemen maar vanuit die positie wel onze conclusies en aanbevelingen weergeven.

We hebben gezien dat er een aantal kerken zijn die op basis van een contextanalyse bezig zijn met het vormgeven van missionaire activiteiten. Deze activiteiten zijn afgesteld op de behoefte die gesignaleerd is in de wijk en zijn gestoeld op de eigen visie van de kerk. Maar de meeste kerken maken geen gebruik van een analyse van hun omgeving maar willen wel graag kerk in de buurt of voor de wijk zijn. Dit wordt vaak vormgegeven door diaconale activiteiten of doordiaconale projecten met een missionair staartje die soms al jaren draaien. Er lijkt een gebrek te zijn aan actuele en eigen visie op hoe kerk zijn voor de buurt vormgegeven kan worden in aansluiting bij de eigen identiteit van de kerk.

De term 'missionair' heeft veel verschillende reacties opgeroepen. Aan de ene kant zien we dat er een aantal gemeentes zijn die deze term omarmen en duidelijk vorm geven in hun activiteiten. Aan de andere kant hebben we gezien dat kerken duidelijk aangeven niets te hebben met deze term omdat daar een opdringerigheid vanuit gaat die zij niet onderschrijven. Maar de term zoals wij deze hebben gedefinieerd (activiteiten gericht op randkerkelijken of buitenkerkelijken) wordt door veel kerken op een diaconale wijze ingevuld. Er lijkt een zekere verlegenheid te bestaan bij kerken om mensen lastig te vallen met hun levensovertuiging. Ervaringen uit het verleden hebben geleerd dat dat soort gesprekken vaak op confrontaties uitlopen. Toch hebben wij het idee dat in de afgelopen jaren het maatschappelijk klimaat veranderd is ten opzichte van religie. Mensen praten makkelijker en met minder negatief sentiment over hoe zij in het leven staan. De kerk zou gebruik kunnen maken van dit klimaat door niet alleen in daden te getuigen maar ook te vertellen waar ze in geloven. Dit vraagt wel om bezinning van binnenuit, een gemeente moet dan zelf ook kunnen vertellen waar ze in gelooft en wat ze te bieden heeft.

Ook merken wij meerdere vormen van instrumentalisme op, allereerst op het gebied van de noodzaak tot het werven van nieuwe leden. Verschillende keren werd genoemd dat de gemeente graag nieuwe leden wil omdat de wijkgemeente anders niet kan voort blijven bestaan. Men voelt de noodzaak om te vernieuwen en te verjongen zodat nieuwe mensen taken kunnen overnemen in de gemeente. Wij willen hierbij opmerken dat een gemeente zich in deze gevallen zou kunnen afvragen waarom ze willen dat de kerk blijft bestaan. Is het voortbestaan van de kerk een doel op zich geworden of spelen er onder de oppervlakte ook nog andere motieven een rol. Ook hier lijkt een gebrek aan visie op de kerk en de wel of niet noodzakelijkheid van haar bestaan te ontbreken. De vraag of het gaat om de toekomst van de wijkgemeente, de kerk in haar geheel of om de toekomst van de mensen buiten de kerk is een vraag die in deze situatie gesteld zou kunnen worden. Er wordt met, uitzondering van een aantal kerken, weinig blijk gegeven van een soteriologische noodzaak tot het bereiken van nieuwe mensen buiten de kerk. Wel heeft men het idee dat de kerk nog wat te bieden heeft aan mensen als het gaat om existentiële levensvragen.

Ook in het gebruik van internet en social media zien wij een instrumentale visie. De meeste, (maar niet alle!) hebben een website, deze wordt voornamelijk gebruikt als middel om informatie te verstrekken aan bezoekers van de site. Ook social media worden veelal gezien als kanalen om informatie te verstrekken. In het verlengde hiervan ligt het argument deze niet te gebruiken als het niet aansluit bij de doelgroep. Hieruit blijkt een regionale visie op gemeente zijn, past een medium niet bij de wijkgemeente dan wordt het ook niet gebruikt. Terwijl er wel een verschuivende visie is

over regiogrenzen en er kerken zijn die zich breder oriënteren dan hun eigen wijk. Het zou mooi zijn als gemeentes zich zouden oriënteren op wat actieve manieren internet en sociale media een rol kunnen spelen in hun kerk zijn. Denk hierbij aan het gebruik van internet als middel om religieuze praktijken te promoten, het religieuze leven te bevestigen, spiritueel medium of als sacrale ontmoetingsplaats. Kerken zouden er aan kunnen denken om in een context analyse ook mee te nemen wat voor rol sociale media in nemen in het leven van mensen.

In de door ons onderzochte kerken bestaan legio mogelijkheden om te gezamenlijk te eten en koffie te drinken. Dit blijkt een activiteit waar vraag naar is en waar mensen in de gemeente enthousiast van worden. De maaltijden vormen soms gemeenschappen op zich en hebben geen duidelijke link met de andere activiteiten van de kerk. Voor de deelnemers vervullen deze plaatsen waar samen gegeten en koffie gedronken wordt een grote behoefte aan sociale contacten en gezelligheid. Deze maaltijden en koffiemiddagen zouden daarom een goede basis kunnen vormen om missionaire activiteiten op uit te bouwen.

Met betrefft diaconale activiteiten vindt er veel samenwerking plaats tussen de Haagse kerken, maar op het gebied van missionaire activiteiten weten kerken elkaar (nog) niet te vinden. Een aantal kerken werken samen met instanties in de buurt om zo gezamenlijk activiteiten te organiseren maar kerken opereren voornamelijk alleen.

Al met al zien wij dat veel gemeentes in Den Haag de noodzaak van missionair zijn inzien, welke motieven zij hier dan ook voor hebben. De meeste gemeentes weten hier nog niet concreet handen en voeten aan te geven. Ook ontbreekt het veel kerken aan een duidelijke visie op wat hun eigen boodschap, uniciteit, identiteit en noodzakelijkheid is. Wel zien wij een klein aantal kerken waarbij visie of ontwikkeld en geïmplementeerd is of waar men bezig is dit te doen.

Aan het einde van dit onderzoek blijven wij met dringende vragen achter. Vragen die opkomen uit de praktijk van de Haagse kerken maar ook uit onze eigen beschouwingen. Vragen die ook tijdens de college steeds boven kwamen en nooit helemaal beantwoord werden. Vragen als: Moet elke gemeente missionair zijn? Op grond waarvan zou ze dat moeten zijn? Is het erg als de kerk een langzame dood sterft, onze samenleving lijkt niet te zitten wachten op de kerkvormen die wij nog koesteren, kunnen we deze dan niet beter loslaten en de zieltogende gemeentes begeleiden bij het sluiten van hun kerk? Als wij alleen maar bezig zijn met Waar gaat het ons eigenlijk om wanneer we bezig zijn met missionaire activiteiten? Hebben wij nog een soteriologische noodzaak die onze drijfveer kan zijn? We spreken steeds over aansluiten bij de behoeftes van de mensen buiten de kerk, maar leveren we de boodschap van de kerk op deze manier niet uit aan een soort "u vraagt, wij draaien"? Vragen op basis waarvan we met elkaar, onze omgeving en onze kerken in gesprek moeten blijven.

22 literatuurlijst

Literatuur

- Bosch, D.J. Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission, New York, 1991
- Brouwer, R. K. d. (2007). *Levend lichaam, Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*. Kampen: Kok-Kampen.
- Campbell, H., Spiritualising the Internet. Uncovering Discourses and Narratives of Religious Internet Usage, In: Online- Heidelberg Journal of Religions on the Internet 1.1., 1-26.
- Heitink, G., Een kerk met karakter. Tijd voor heroriëntatie, Kampen 2007
- Hendriks, J. (2010). Kerkvernieuwing een uitdaging. Heeswijk: abdij van Berne
- Pronk, N. (2010), *Missionair Project MarcusConnect. Onderzoeksrapport van de verkennende fase*, Den
- Sollie P., Kerk en internet, in: Well, M. van, Deus et Machina. De verwevenheid van technologie en religie, Den Haag 2008, 116-122.
- Stoppels S., Kerkplanting, in: Rein Brouwer e.a., *Levend lichaam: Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*, Kampen 2007, 70-104.
- Roest, H. d. (2010). *Een huis voor de ziel*. Zoetermeer: Meinema.
- Roest, H. d. (2008). *En de wind steekt op*. Zoetermeer: Meinema.
- Ark, J. van en H. de Roest (2004), *De weg van de groep. Leidinggeven aan groepen in gemeente en parochie*, Zoetermeer: Meinema
- Noort, G. Paas, S. Roest, H. d. Stoppels, S. Als een kerk opnieuw begint (2008) Zoetermeer : Boekencentrum
- <http://socialmissie.blogspot.com/> (28-06-11)
- www.kerkophetnet.nl (28-06-2011)

Bijlage

Interview vragen

De richtinggevende vragen in de telefonische interviews met contactpersonen zijn:

1. Vanuit welke *visie* op het gemeente-zijn wordt de activiteit opgezet? Vanuit welke *motieven* organiseert men de activiteit?
2. Welke *plaats* neemt de activiteit in binnen het geheel van de activiteiten van de gemeente?
3. *Waar*toe dient de activiteit (visie op de activiteit zelf/doelstelling)?
4. Hoe vindt de *werving* plaats voor deze activiteit?
5. Speelt de *Bijbel* een rol in de activiteit? Zo ja, welke?
6. Worden internet en *social media* ingezet in het missionaire werk en met welk doel? Wat zijn de effecten? Ruimer, welke middelen worden gebruikt, of juist niet gebruikt? Hebben deze middelen invloed op het meer of minder succesvol, zijn van de activiteiten?
7. Wordt de activiteit alleen door de wijkgemeente georganiseerd of wordt er *samengewerkt* met anderen?

Indien ja,

- met welke instellingen/organisaties wordt samengewerkt?
- hoe is deze samenwerking tot stand gekomen (initiatief, uitwerking)?
- hoe wordt de samenwerking vanuit de wijkgemeente gewaardeerd?

8. Ligt er een verbinding met het *dagelijks* leven, c.q. dagelijkse problemen, van mensen?

Indien ja,

- hoe wordt deze verbinding geformuleerd?
- is bekend hoe de deelnemers deze verbinding waarderen? Zo ja, hoe wordt deze verbinding gewaardeerd?

9. Wie heeft de *leiding* bij de activiteit?

10. Hoe wordt de leiding van de activiteit *toegerust*/begeleid?

11. Met welke *dimensie* van het kerk-zijn is de activiteit het meest verbonden:

- a. de mystieke dimensie
- b. de liturgische dimensie
- c. de diaconale dimensie
- d. de gemeenschapsdimensie
- e. de missionaire dimensie
- f. de culturele dimensie
- g. een hier niet genoemde dimensie
- h. meerdere dimensies, te weten:

12. *Wie doen met de activiteit mee* (aantal, leeftijd, randkerkelijk, buitenkerkelijk, man/vrouw)? Hoe waarderen zij de activiteit (bij bezoek te vragen)?

13. Wat zijn volgens de leiding de *factoren* die de activiteit 'succesvol' maken en wat zijn de factoren, die voor de activiteit belemmerend werken?

14. Wat maakt u *enthousiast* voor deze activiteit?

Kijkvragen

1. Hoe worden mensen *verwelkomd*? En hoe worden jullie verwelkomd?
2. Op welke manier worden jullie *wegwijs* gemaakt?
3. Welke *opbouw* kent de samenkomst?
4. Welke indrukken heb je van de *mensen* die er zijn (omvang, leeftijd van aanwezigen, maatschappelijke posities, evt. doelgroep, sfeer, hoe komt dat laatste tot uiting?)
5. Hoe wordt *God* ter sprake gebracht?
6. Welke aanduidingen van *heil* neem je waar in de preek/toespraak?
7. Hoe komt de *leefwereld* van de hoorders aan de orde?
8. Valt je iets op aan taalgebruik/lichaamstaal/communicatie-methoden van de leiding?
9. Welk 'beeld', welke metaforen, horen naar jullie indruk bij deze activiteit/wijkgemeente?
10. Hoe wordt de '*wereld*' getypeerd (in gebeden, toespraak, inhoud van de activiteit?)
11. Welke *vormen* van geloofscommunicatie treffen jullie aan (gesproken woord, liederen, gebeden, kunstzinnige vormen, etc.)
12. Op welke manier komt het *missionaire karakter* van de wijkgemeente, als je daar van kunt spreken, in de activiteit naar voren?
13. Op welke manier *communiqueert* de wijkgemeente met 'buiten'? (Public relations, werving, etc.)
14. Welke *stijl* van leidinggeven neem je waar? Zie hiervoor ook: Van Ark & De Roest (red.) De weg van de groep.
15. En... je bent vrij om er eigen vragen, al naar gelang je door de literatuur gewekte interesse, aan toe te voegen.